

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 24

ANDRA KAMMAREN

1967

2—3 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 2 maj

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Hedin ang. undantag från allmän varuskatt för tillbehör till vissa fiskeredskap	3
herr Lorentzon ang. produktionen vid Svenska Tobaksbolagets fabrik i Härnösand, m. m.	5
herr Lundberg ang. försöksdjur för den medicinska forskningen	7
herr Werner ang. undervisningen i samlevnadsfrågor	10
herr Wiklund i Stockholm ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser	13
Interpellationer av:	
herr Nordgren ang. anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig verksamhet	20
herr Lorentzon ang. säkerhetsbestämmelserna beträffande grävmaskiner	21
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Ryding ang. tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som läkare i internationell biståndsverksamhet	23
herr Westberg ang. studielån till vuxen studerande	23
fru Kristensson ang. tidpunkten för framläggande av betänkande om en översyn av sjukförsäkringsbestämmelserna	23
herr Nordstrandh ang. behandlingen av väntat förslag rörande omändring av grundskolans högstadium	23

Onsdagen den 3 maj

Svar på frågor av:	
herr Lundberg ang. åtgärder med anledning av händelserna i Grekland	23
herr Johansson i Skärstad ang. ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare	25

	Sid.
herr Eliasson i Moholm ang. aviserade förändringar av statens järnvägars service.....	27
Svar på interpellation av herr Jonasson ang. åtgärder för att främja uppfödningen av nordsvenska hästar.....	28
Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken.....	32
Ökad utbildning av journalister m. m.	49
Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.....	62
Befrielse från bensinskatt och differentiering av skatt på bensin och olja.....	79
En allmän grupplivförsäkring m. m.	80
Ungdomsvården.....	86
Interpellation av herr Hamrin i Jönköping ang. diarieföringen i statsdepartementen.....	91
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Ekström i Iggesund ang. användningen av lokaliseringspolitiska medel inom Gävleområdet.....	95
herr Westberg ang. användningen av lokaliseringspolitiska medel inom Gävleområdet.....	95
herr Ekström i Iggesund ang. formerna för kommunsammanläggning	95
herr Josefson i Arrie ang. vissa inkallelser till militär repetitionsövning.....	95
herr Hedin ang. åtgärder för att öka sjösäkerheten m. m.	95
herr Eriksson i Bäckmora ang. åtgärder för att bemästra sysselsättningssvårigheter i Gävle stad	95

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 3 maj

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 5, om normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken.....	32
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 85, ang. anslag till civilförsvaret.....	49
— nr 86, ang. ökad utbildning av journalister m. m.	49
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 37, ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.....	62
— nr 41, rörande befrielse från bensinskatt och differentiering av skatt på bensin och olja.....	79
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 20, om pension åt vissa f. d. tjänstemän hos riksdagen.....	80
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 42, om ändring i familjebidragsförordningen.....	80
— nr 44, om en allmän grupplivförsäkring m. m.	80
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. ungdomsvården..	86

Tisdagen den 2 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 21 nästlidne april.

§ 2

Svar på interpellation ang. undantag från allmän varuskatt för tillbehör till vissa fiskeredskap

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har i en interpellation frågat mig om jag är beredd att vidta nödiga åtgärder för att, såsom nu är fallet vid färdigmonterade nätredskap, tillbehör för montering och lagning av nätredskap skall befrias från varuskatt vid försäljning till yrkesfiskare. Jag vill svara följande.

Genom beslut av 1965 års riksdag genomfördes vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt på grundval av förslag i propositionen 1965: 87. I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes motioner om att fiskeredskap skulle undantas från skatteplikt. Bevillningsutskottet fann ett generellt sådant undantag alltför långtgående. Utskottet föreslog emellertid, att större nätredskap, avsett för yrkesmässigt fiske, och nät till sådant redskap skulle hänföras till skattefritt material. Förslaget antogs av riksdagen. I anvisningar till ledning för beskattningsmyndigheterna och de skattskyldiga har riksskattenämnden gjort vissa uttalanden beträffande den skattefrihet som i

enlighet härmed infördes för fiskeredskap för det yrkesmässiga fisket.

Denna skattefrihet för fiskenäringen går längre än vad reglerna om skattefritt material medför för annan verksamhet. Jag anser därför skäl inte föreligga att ytterligare utvidga den skattefrihet, som 1965 års riksdagsbeslut medger.

Vidare anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på interpellationen, samtidigt som jag beklagar den kallsinnighet till sakfrågan som finansministern har visat med svaret.

I och för sig är naturligtvis den bestämmelse bra som tillkom 1965 i anledning av en fyrpartimotion med begäran att yrkesfiskare skulle slippa betala omsättningsskatt på större fiskeredskap, men när det gäller tillbehör slipper de omsättningsskatten bara för själva nätet, inte för övriga tillbehör. Om man alltså köper en ålhomma helt färdig, blir man befriad från omsättningsskatt för hela köpet, men om man i stället själv vill göra ålhomman färdig och därför köper nät, flöten, telnar och allt annat som hör till separat, så får man befrielse från skatt bara för nätet.

Omsbefrielsen är givetvis fördelaktig för yrkesfiskarna, men jag tycker att man har gjort en olycklig avgränsning. Det är något av kineseri, och det har också medfört olika bedömningar i skilda delar av landet, efter vad jag hört. Detta skapar orättvisa mellan olika yrkesfiskare. Det blir orättvist också därigenom att en del har sådant fiske att de regelmässigt köper bara färdiga redskap, medan andra, som ägnar sig åt säsong-

Svar på interpellation ang. undantag från allmän varuskatt för tillbehör till vissa fiskeredskap

mässigt fiske, i stället köper delar och använder tiden mellan säsongerna för att sätta ihop dem till färdiga redskap. Systemet är orättvist också i ett annat avseende, nämligen att de, som bor så att de kan handla i Norge eller Danmark, enligt uppgift där kan köpa alla tillbehör utan omsättningsskatt. Det kan givetvis inte de göra som bor längre bort.

I den motion som låg bakom riksdagsbeslutet 1965 yrkades på en förändring av 10 § i förordningen om allmän varuskatt. Där föreslogs det i motionens punkt 6 att nätslingor och annat tillbehör som användes för montering och reparation av dylika fiskeredskap skulle undantagas. När utskottet behandlade ärendet skrev utskottet följande, som jag vill föredra därför att jag tycker att det är av så stort intresse:

»Utskottet finner att den i motionerna åberopade konkurrensen med det utländska fisket och möjligheten att i utlandet köpa obeskattade redskap i stort sett kan jämföras med de skäl som motiverade undantagen från skatteplikt för de större fartygen. Utskottet har därför undersökt möjligheten att göra en motsvarande avgränsning i fråga om redskapen inom det yrkesmässiga fisket. Härvid har framkommit att vissa redskap, som inte är av oväsentlig betydelse för yrkesfisket, även användes av dem, som utövar fiske som hobby eller för husbehov, varför ett undantag från skatteplikt skulle gynna inte endast yrkesfisket. Utskottet vill med anledning härav i stället förordna, att de större nätredskapen genom en särskild bestämmelse i anvisningarna till 18 § förordningen om allmän varuskatt hänföres till material. Därigenom blir redskapen skattefria endast i den mån de är avsedda att användas vid yrkesmässigt fiske. Med större nätredskap avser utskottet trålar, vadar, bottengarn, laxgarn, makrillgarn, sillgarn, strömmingskötar och ryssjor ävensom nät för så-

dana redskap. En utvidgning även till andra fiskeredskap kan självfallet tänkas, om nya i stort sett likvärdiga redskapstyper skulle konstrueras. Det torde då få ankomma på riksskattenämnden att pröva materialbegreppets tillämplighet.»

Jag vill med detta visa att utskottet ställt sig mycket positivt i denna fråga, och jag betraktar det närmast som ett rent förbiseende att det endast talas om »nät» och inte om »andra tillbehör». Man har nämligen inte på något sätt bemött de förslag som härvidlag fanns i motionen. Den enda avgränsning man ville göra gällde att man ville förhindra att icke yrkesfiskare fick del av skattebefrielsen.

En grupp fiskare som är särskilt intresserade av denna fråga är ålfiskarna i Östersjön, ty de har i högsta grad ett säsongmässigt fiske. De använder vintern, då de egentligen inte har något annat att göra, för att sätta ihop sina ålbottengarn och köper då materialet till dessa. Över hälften av det material de skaffar är sådant som inte blir befriat från skatt. I och för sig måste man väl ändå anse att det är ytterst värdefullt att yrkesfiskarna utnyttjar sin lediga tid just för sådant här arbete — både för att göra i ordning redskap och för att reparera redskapen.

Detta att en del fiskare kan köpa material i Danmark och Norge var ju ett av de avgörande motiven för att utskottet gick med på ifrågavarande undantag. Jag tycker att den omständigheten är i högsta grad relevant även i detta speciella sammanhang. Om finansministern ursäktar uttrycket vill jag säga att jag tycker det verkar litet småsint att inte vilja gå med på denna enkla förändring. Och med en liten travestering på vad Ibsen skrivit vill jag säga: Det som du gör, gör fullt och helt och icke styckevis och delat!

Jag vädjar till finansministern att ta upp denna fråga till förnyad prövning.

Svar på interpellation ang. produktionen vid Svenska Tobaksbolagets fabrik i Härnösand, m. m.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Om jag skulle följa interpellantens rekommendation när han åberopar Ibsen, så måste ju det logiskt innebära att vi skall slopa allt vad omsättningsskatt heter över hela linjen. Då går vi inte fram »styckevis och delt», utan då går vi in helt för saken. Jag är inte riktigt på det klara med om interpellanten har dragit denna logiska slutsats av sin rekommendation, men där hamnar vi naturligtvis.

Jag vänder mig mot ett par av de karakteristika som interpellanten applicerade på mig: »kallsinnig» och »småskuren». Det var ju inte så litet i detta sammanhang. Men det är härvidlag inte fråga om vare sig kallsinnighet eller småskurenhet, utan det är närmast fråga om vart det bär hän med omsättningsskatten som skatt om man förleds att låta det ena undantaget föda argument för nya undantag. Det väsentliga med vår omsättningsskatt är ju att vi har varit utomordentligt sparsamma med undantagen. Vi har fått erkännande för den politiken internationellt och i skattesammanhang där man har tvingats erfara hur en från början riktig skattelagstiftning har nöts sönder — ja, så gott som brutits ned — genom en rad olika undantag.

Nu gjorde riksdagen ett undantag 1965. Det undantaget ger interpellanten anledning att kräva nya undantag. Detta är endast ett belägg för regeln, att bryter man upp på ett ställe, så har man sedan hela raden av nya undantag. Ett ytterligare undantag influerar på nya gränsområden och animerar folk att kräva undantag på undantag.

Vi kan inte hålla på på det sättet — det har ingenting med kallsinnighet och småskurenhet att göra. Det finns en rad olika områden där omsättningsskatten drabbar och där man kan anföra samma bevekelsegrunder som interpellanten gör. Yrkesfiskarna är visserligen inte

någon särdeles välbeställd grupp, men det finns rader av andra grupper av yrkesmän som är likvärdiga med yrkesfiskarna och som drabbas av omsättningsskatten — för att inte tala om områden där sociala och andra bevekelsegrunder utgör ännu starkare motiv än i detta speciella fall.

Interpellanten får lov att betrakta detta som en skattefråga, ty det är en skattefråga.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag tycker inte det är logiskt att säga att man skulle ta bort all omsättningsskatt. Men om man efter noggrann prövning gör ett undantag, som riksdagen här har gjort, så tycker jag att det är logiskt att inte stanna på halva vägen utan verkligen göra det helt. Det är det som jag åsyftar.

Eftersom riksdagen och utskottet tog till intäkt för att göra förändringen att särskilda bestämmelser gäller i grannländerna, där yrkesfiskarna inte bara i detta fall utan också i andra avseenden har mycket bättre förhållanden, tycker jag att det finns mycket stor anledning att följa exemplet från Danmark och Norge helt och fullt och alltså medge befielse också för tillbehör till fiskredskapen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. produktionen vid Svenska Tobaksbolagets fabrik i Härnösand, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat om handelsministern kan upplysa om perspektivet på driftförhållandena vid Tobaksbolagets fabrik i Härnösand och om riktlinjer delgivits de statligt

Svar på interpellation ang. produktionen vid Svenska Tobaksbolagets fabrik i Härnösand, m. m.

ägda företagen rörande frågan om varsel vid driftsinskränkning eller företagsnedläggelse. Då Tobaksbolaget sorterar under finansdepartementet har interpellationen överlämnats till mig för besvarande.

På herr Lorentzons första fråga vill jag svara att någon driftsinskränkning vid Tobaksbolagets härnösandsfabrik inte planeras utöver den nedläggning av snusfabrikationen som herr Lorentzon själv nämnt i interpellationen. Om herr Lorentzon med sin andra fråga avser att formliga direktiv skulle ha utfärdats är svaret nej. Statens avtalsverk och Landsorganisationen har slutit ett huvudavtal rörande arbetare hos sådana bolag, där staten äger aktier. Reglerna om varsel i detta avtal överensstämmer med vad som gäller mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen.

Vidare anförde:

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min interpellation.

Svaret på den första frågan, att någon driftsinskränkning vid Tobaksbolagets härnösandsfabrik inte planeras utöver den nedläggning som det har talats om, är mycket glädjande, framför allt om svaret inrymmer att härnösandsfabriken kommer att fortbestå. Tobaksbolagets styrelse har nämligen tidigare inte klart deklarerat den uppgiften.

Jag skulle därför önska att finansministern något förtydligade sitt svar, d. v. s. om han ville bekräfta att svaret innefattar inte endast en relativt kort tidsperiod utan även tiden efter det att den nya, toppmoderna cigarettfabriken i Malmö är intrimmad till full kapacitet. Oron bland de anställda vid härnösandsfabriken bottenar nämligen framför allt i åtgärder som vidtagits av Svenska Tobaksbolaget och som jag anknutit till i min interpellation.

Denna oro är också fullt förklarlig. Vidtagna nedskärningar i driften samt från bolagsledningen signalerad ytterligare minskning av produktionen vid härnösandsfabriken ställs givetvis i samband med den av bolaget vidtagna koncentrationen av tillverkningen av cigaretter till den stora, nystartade fabriken i Malmö.

Framför allt de anställda har frågat sig om vidtagna åtgärder syftar till att fabriken i Härnösand skall göras orationell och slutligen slås igen. Man pekar bl. a. på att de högmoderna cigarettmaskinerna vid härnösandsfabriken sänts till Malmö, under det att fabriken i Härnösand fått överta äldre utrustning från tidigare nedlagd fabrik. Dessa åtgärder kom för övrigt som en obehaglig överraskning för såväl de anställda som för stadens kommunala myndigheter.

Den nya cigarettfabriken i Malmö, som är projekterad för en kapacitet av cirka 12 miljarder cigaretter per år, klarar ensam den nuvarande inhemsk konsumtionen, som ligger på 8 miljarder cigaretter per år. Naturligtvis är denna toppmoderna fabrik i Malmö byggd för att utnyttjas effektivt. Här skall också de stora och gångbara cigarettmärkena produceras. Härnösandsfabriken skall däremot övertaga tillverkningen av de mindre cigarettmärkena. De anställda i Härnösand har klart för sig att dessa udda märken är mindre lönsamma för Tobaksbolaget.

Alla dessa faktorer sammantagna har givetvis skapat djup oro framför allt bland de anställda, i synnerhet som Tobaksbolagets styrelse inte klart deklarerat härnösandsfabrikens fortbestånd. Därför är det av synnerligen stort intresse om statsrådet besvarar denna min ytterligare fråga.

Vad beträffar den andra frågan i min interpellation rörande varsel vid driftsinskränkning eller företagsnedläggelse

Svar på interpellation ang. försöksdjur för den medicinska forskningen

finner jag finansministern något restriktiv i sitt svar. Han hänvisar endast till de regler som gäller mellan Svenska arbetsgivareföreningen och LO. De många driftsinskränkningarna och företagsnedläggelserna på senare tid har ju visat att dessa regler inte fyller de behov som föreligger vare sig för de anställda eller för kommunerna. Nu kommer i alltför många fall meddelanden om inskränkningar i driften samt nedläggande av företag som en mycket oangenäm överraskning, och vederbörande har stora svårigheter att planera för framtiden. Krav har som bekant framställts från olika håll — också här i riksdagen — på att den varseltid som nu gäller skall göras betydligt längre för att de anställda och kommunerna skall kunna planera på ett bättre sätt än för närvarande. I ett fall som detta anser jag att de statliga företagen bör gå före med gott exempel.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Eftersom interpellanten ställde en direkt fråga till mig kan jag helt enkelt svara, att med vanlig läsart och tolkning av texten måste den innebära att när företaget förklarar att det inte planerar någon driftsinskränkning kommer fabriken att fortsätta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. försöksdjur för den medicinska forskningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundberg har i en interpellation frågat mig:

1) om jag snarast möjligt kommer att undersöka möjligheterna för uppfödning av framför allt hundar och katter

inom landet i tillräcklig omfattning för att täcka den medicinska forskningens behov,

2) om jag avser att med alla resurser tillse att vi ej i fortsättningen behöver skämmas för våra djurförvaringsutrymmen och att djur ej skall behöva offras i onödan därför att tillräckligt hög byggnadsstandard ej hålles i våra försöksdjursbyggnader. Kan vi förvänta oss att de nya institutioner, som inom den närmaste framtiden kommer att byggas, förses med djurutrymmen som kan motsvara kraven och att de lokaler som finns i gamla institutioner kommer att förbättras,

3) om jag överväger att vidta en sådan kontroll av inköp av försöksdjur att mindre nogräknade personer hindras att t. ex. genom falska uppgifter inköpa eller omhändertaga djur för försäljning till försöksdjur.

En undersökning av möjligheterna för uppfödning inom landet av framför allt hundar och katter för den medicinska forskningens behov ingår i det utredningsarbete angående samordning och rationalisering av anskaffande och handhavande av försöksdjur, som f. n. pågår inom universitetskanslersämbetet. Därvid har kartlagts bl. a. försöksdjursverksamhetens omfattning och inriktning i landet samt inhämtats de erfarenheter som föreligger på området såväl inom som utom landet. I sistnämnda avseende har speciell uppmärksamhet ägnats de erfarenheter, som vunnits genom olika former av uppfödning av katter och hundar för vetenskapliga ändamål. På grundval av materialet förbereds nu studier angående det lämpligaste sättet för de vetenskapliga institutionernas djurförsörjning.

Till de alternativ för försörjningen med katter och hundar som kommer att övervägas hör mer eller mindre centraliserad statlig uppfödning. För svenskt vidkommande väntas därvid bl. a. den vid Göteborgs universitet försöksvis bedrivna uppfödningen av katter för ve-

Svar på interpellation ang. försöksdjur för den medicinska forskningen

tenskapligt bruk komma att ge värdefullt underlag för val av uppfödningsslag och metodik att tillämpas vid eventuell uppfödning i stor skala inom landet.

Problemen i samband med uppfödning av hundar torde efter vad som erfärs vara mindre än problemen vid kattuppfödning, bl. a. beroende på att vid en anhopning av djur på det sätt som sker vid ett uppfödningssentrum katter är särskilt ömtåliga för sjukdomar.

Utformningen av djurförvaringsutrymmen bör självfallet vara sådan att djuren kan förvaras under bästa möjliga betingelser.

Den pågående snabba utbyggnaden av universiteten och högskolorna omfattar en förhållandevis stor andel djurförvaringsutrymmen för medicinsk och biologisk forskning. Dimensioneringen och utformningen av dessa utrymmen sker genom de ansvariga organen — byggnadsstyrelsen och lokal- och utrustningsprogramkommittéerna — i intimt samarbete med forskarna som därigenom får möjlighet att framföra och bevaka sina önskemål. Enligt vad jag inhämtat har emellertid forskarnas krav avseende lokalstandard och miljö hittills inte kunnat entydigt fastställas. Kraven varierar beroende på forskningens inriktning och mål och på vilken djurtyp som kommer till användning.

De forskningsmässiga skälen tyder således på att varje enskild forskare skulle kräva sin specifikt utformade djuravdelning. Då det emellertid av byggnadstekniska och ekonomiska orsaker inte är möjligt att genomföra en alltför differentierad lokalutformning pågår i byggnadsstyrelsens regi ett utvecklingsarbete med syfte att få fram normerande principlösningar av djurutrymmen utan att avkall görs i fråga om de standardkrav som forskarna kan framföra.

De nyuppförda universitetsbyggnaderna i vårt land kännetecknas av en inter-

nationellt sett hög standard. Det finns ingen anledning förmoda att tillkommande djurutrymmen skall hållas på en kvalitetsmässigt lägre nivå än övriga lokaler.

Beträffande äldre institutionsbyggnader är läget något annorlunda. Det skall inte förnekas att vissa institutioner är trångbudda och att forskare och annan personal vid dessa institutioner arbetar i lokaler som inte är helt ändamålsenliga enligt dagens krav. Även djurutrymmena uppvisar brister. Den snabbt ökande användningen av försöksdjur inom forskningen har medfört att djuren i vissa fall får förvaras i lokaler som inte är avsedda för dylika ändamål. Insikten om betydelsen för forskningsresultaten av en god miljö har vuxit fram successivt liksom även ansvars känslan gentemot försöksdjuren. Utbyggnaden av universitets- och högskolesektorn innebär att beståndet av äldre, mindre ändamålsenliga lokaler — således jämväl djurutrymmen — successivt minskar både relativt och absolut. Institutionslokaler byggs om eller ersätts med nybyggnader. Beträffande de äldre institutionslokaler för vilka om- eller nybyggnadsplaner inte föreligger för dagen ankommer det på byggnadsstyrelsen att som ett led i det löpande underhållet av universitetsbyggnaderna se över jämväl befintliga djurutrymmen.

Vad slutligen gäller frågan om kontroll i syfte att förhindra användning i vetenskapliga försök av orättmätigt förvärvade djur vill jag först erinra om de nya bestämmelser angående journalföring av inköp av försöksdjur, som trätt i kraft den 1 januari 1967. Enligt bestämmelserna skall i en inköpsjournal för varje inköp av katt eller hund antecknas inte bara inköpsdagen utan också uppgift om kön, färg och om möjligt ras samt säljarens namn och adress och uppgift som han lämnar om sin fångemans namn och adress. En på detta sätt förd inköpsjournal torde komma att möjliggöra en god kontroll av leveran-

Svar på interpellation ang. försöksdjur för den medicinska forskningen

törerna. För att journalföringen skall kunna bli lätthanterligare utarbetas f. n. inom veterinärstyrelsen en enhetlig ordning för journalföringen vid de vetenskapliga institutionerna.

Vidare anförde

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till ecklesiastikministern för det positiva svaret. Efter den diskussion som följt sedan TV-programmet Fokus tog upp denna fråga måste vi alla och envar vara positivt inställda till att åtgärder vidtas för att lösa detta problem. Därför är jag glad över att hela svaret andas en positiv vilja.

Men om vi nu skall nå ett positivt resultat, är det nödvändigt att, sedan utredningarna blivit klara, tillgodose kraven på en utbyggnad genom tillräckliga anslag. Kostnaderna för uppfödning av dessa djur kommer att bli väsentligt högre inom de anslagsramar som beräknas härför. Men den samlade kostnaden behöver inte bli så stor, eftersom forskningsresultaten ur vetenskaplig synpunkt kan bli mera exakta med utnyttjande av färre försöksdjur.

Det har framhållits att våra universitet, högskolor och universitetssjukhus är av mycket hög standard, och då är det beklagligt att forskningen — som är så beroende av försöksdjur — inte har kunnat få sina lokalbehov tillgodosedda för uppfödning av de djur som vi tyvärr måste ha för att kunna bedriva forskningen. Antalet sådana djur växer mycket kraftigt. Och det är anledning för oss att tillse att djuren liksom forskarna får möjligheter att leva och arbeta under någorlunda drägliga förhållanden.

Om vi ser på de sammanlagda kostnaderna för vår hälso- och sjukvård och jämför dem med de sommar vi lägger ned på djurförsök, så är sistnämnda belopp mycket litet. När utredningarna blir färdiga förutsätter jag därför att inga hinder reses från byggnadsstyrel-

sen eller från andra håll när det gäller att satsa de medel som är erforderliga för att försöksdjuren — som forskarna behöver för att vinna kunskap om olika sjukdomar — skall slippa leva i det utland som de för närvarande lever i.

Sedan kan man givetvis ha olika önskemål om utbyggnaden på detta område. Med hänsyn till risken för infektioner bland försöksdjuren är det väl lämpligt att vid universitetssjukhusen försöka bedriva uppfödningen av försöksdjur under veterinärkontroll.

Sedan jag väckte min interpellation har man bl. a. från Uppsala framfört önskemål om att på en anstalt därstädes för psykiskt skadade gå ifrån jordbruksdriften och i stället ägna sig åt uppfödning av djur. Det gamla hushållnings-sällskapets direktör har också försäkrat att man där skulle kunna få tillgång till veterinär och att uppfödningen skulle kunna ske under goda villkor. Hela saken brådskar emellertid.

Jag är också tacksam för att statsrådet framhållit det nödvändiga i att få en kontroll över inköpen, bl. a. genom en ordentlig journalföring.

Men vi skall ju komma ihåg, herr statsråd, att om denna kontroll blir effektiv så kan det medföra att en mycket snabb utbyggnad av kontrollerad uppfödning av försöksdjur är absolut nödvändig. Vidtas inte åtgärder i tid uppstår en åtminstone för forskningen allvarlig situation. Jag är därför tacksam för att statsrådet kommer att följa frågan med stor uppmärksamhet och vidta snabba, effektiva åtgärder. Forskarna hälsar säkerligen detta med stor tillfredsställelse. Jag tror även att det är en betydande humanitär insats när det gäller tillvaron för de försöksdjur som vi tyvärr måste ha inom forskningen för att kunna komma till rätta med olika problem. Även allmänheten — som ju varit mycket upprörd efter tidningarnas artiklar om djurexperimenten — torde komma att hälsa statsrådets positiva inställning med tillfredsställelse.

Svar på interpellation ang. undervisningen i samlevnadsfrågor

Oavsett om det är en normal operation på en sjuk människa eller ett djur-experiment som visas i TV, kan programmet väcka blandade känslor. Men jag tror att det finns ett berättigat krav från allmänheten att statsmakterna och vetenskapen i detta sammanhang hjälps åt för att skapa en annan tillvaro för försöksdjuren.

Jag tackar än en gång statsrådet för svaret och hoppas på mycket positiva ställningstaganden i framtiden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. undervisningen i samlevnadsfrågor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Werner har bett mig upplysa kammaren om vilka åtgärder, som vidtagits för att förbättra undervisningen i samlevnadsfrågor inom skilda skolformer.

Elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugande och ansvarskännande samhällsmedlemmar är ett centralt mål för skolan. Detta bör prägla hela verksamheten inom skolan och förutsätter även ett nära samarbete mellan skola och hem.

Av det sagda följer att undervisning i samlevnadsfrågor och fostran för samlevnad är en viktig del av skolans verksamhet. I läroplanerna lämnas detaljerade anvisningar om hur undervisningen i samlevnadsfrågor bör bedrivas och därvid betonas också, att samverkan mellan lärare i olika ämnen bör ske. Möjligheterna till en vidareutveckling av denna undervisning prövas av skolöverstyrelsen i samband med den pågående översynen av grundskolans läroplan. Enligt vad jag inhämtat har överstyrelsen därvid funnit angeläget

att ge undervisningen i samlevnadsfrågor ökat utrymme och att ytterligare framhäva behovet av en nära samverkan mellan olika ämnen. Det kan förut-sättas att alla de frågor interpellanten tagit upp kommer att bli ingående behandlade i detta sammanhang och att undervisningens positiva uppbyggande karaktär kommer att ytterligare markeras.

Inom fortbildningen av skolledare och lärare har skolans undervisande och fostrande uppgifter på ifrågavarande område beaktats.

Slutligen bör nämnas att den pågående utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor enligt sina direktiv har att vid prövningen av vilka värderingar, som skall läggas till grund för sexualundervisningen, se denna undervisning som ett led i den fostran för mänsklig samlevnad, som skolan och övriga institutioner för fostran och upplysning har till uppgift att meddela. Jag utgår från att utredningens förslag kommer att bli ett värdefullt underlag när det gäller att utveckla skolans insatser på de områden som behandlas i herr Werners interpellation.

Vidare anförde:

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret — dels därför att jag fick det inom rimlig tid, dels därför att innehållet klart ger vid handen att något håller på att ske inom den ämnesgrupp där samlevnadsfrågorna naturligen hör hemma.

Det låter hoppfullt att skolöverstyrelsen i samband med den pågående översynen av läroplanerna för grundskolan planerar ökat utrymme för samlevnadsundervisning och att man räknar med att etablera samverkan mellan berörda läroämnena. Detta är också nästan precis vad vi framförde i en motion i fjol. Den motionen fick starkt stöd av herr Arvidson i denna kammare. Det är måhända

Svar på interpellation ang. undervisningen i samlevnadsfrågor

det stödet som har burit sin frukt i sammanhanget.

Det är verkligen hög tid att något väsentligt sker på den här fronten. Med all respekt för vad den gamla skolan gav och vad den nya skolan avser att ge, tvingas man konstatera att samlevnadsfrågorna aldrig rönt tillbörligt intresse. Allt för länge har eleverna i skolan fått lära sig mycket om många ting men på tok för litet om det väsentligaste, nämligen om sig själv och om sina kamrater och om relationerna med dem. Den medmänskliga utbildningen har eftersatts — utbildningen i medmännisklighet. Likväl vet vi hur avgörande den personliga faktorn är i många livssituationer.

Bristen på samlevnadsundervisning visar sig på alla utbildningsstadier, och det är allvarligt. Att man inte får lära sig, hur man skall handskas med sig själv och med andra, måste starkt begränsa våra möjligheter att lyckas med livet. Förmågan att leva i harmoni med andra människor kan, som bekant, inte heller kompenseras av någon annan kunnsighet eller yrkesskicklighet.

I interpellationen har jag aktualiserat tre områden som jag finner remarkabla, och jag tror att en målmedveten samlevnadsundervisning på dessa områden skulle kunna förebygga misslyckanden. Det gäller ju inte bara att angripa i efterhand, utan det gäller att förekomma misslyckanden.

Det gäller ungdomsvärlden med dess ökande brottslighet, alkohol- och narkotikamissbruk. Om skolan, naturligtvis i samverkan med hemmet, hjälpte tonåringen att bli ohämmad, öppen och naturlig, skulle behovet av sådana artificiella medel betydligt krympa.

Kärlekslivet är ett område där vi, enligt vad statistiken tydligt visar, inte behärskar de elementära samlevnadsreglerna. Vi har nästan 11 000 hemskillnader per år, närmare 17 000 barn föds utanför äktenskapet, och vi har alldeles för många skolflicksmammor och skol-

pojksfäder. Här kan mycket bli annorlunda med en vettig och ansvarsmedveten undervisning, som fostrar också för föräldraskap.

I arbetslivet är det svårare att belysa problematiken med statistikens hjälp. Vi vet att man inte bara måste behärska sitt yrke utan att man också måste kunna människorna. Man måste ha fått lära sig att samarbeta och samverka om man skall bli tillfreds och nå resultat. Jag tror att våra arbetsplatser rymmer mycken tyst tragik på denna punkt.

Dessa mänskliga besvärligheter är tyvärr kusligt allmänna, och jag tvekar inte att säga att de utgör vårt folks verkliga livsfrågor. Det bör ge oss anledning att överväga huruvida vi inte skall införa samlevnadsundervisning som ett självständigt ämne på skolschemat. Det skulle vara intressant att veta hur ecklesiastikministern ställer sig till en sådan tanke.

I slutet av interpellationssvaret betonar statsrådet flera gånger skolans fostrande betydelse, och det noterar jag med mycket stor tillfredsställelse.

Detta är visserligen precis vad läroplanen i sitt första kapitel ger uttryck åt, men man hör så sällan att skolan också skall fostra. Skall skolan fostra, innebär det att den skall påverka, och skall den påverka, måste den påverka i en viss riktning och inte i alla riktningar på en gång. Det är glädjande att läsa uttalandet om fostran i interpellationssvaret.

I sammanhanget hänvisar statsrådet till utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor, vilken skall välja värderingar som skall ligga till grund för sexualundervisningen för att denna verkligen skall kunna bli till fostran för mänsklig samlevnad. Resonemanget låter betryggande i en tid som nästan gjort normlösheten på detta fält till en dygd.

Jag ber att få tacka och uttalar förhoppningen att vi snart också får konstruktiva förslag rörande denna väsent-

Svar på interpellation ang. undervisningen i samlevnadsfrågor

liga undervisning. Som det nu är kan man få en allsidig belysning av detta problem endast i sjunde årskursen, där vi har fyra ämnen som integrerar samlevnadsfrågor — biologin, kristendoms-kunskapen, hemkunskapen och samhällskunskapen — men det är endast där.

Jag vill också uttala den förhoppningen att det inte dröjer alltför länge innan vi får samlevnadsundervisning som ett särskilt, väsentligt läroämne. Jag tror att det skulle verksamt bidra till människovården i vårt samhälle.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Inför svaret på herr Werners interpellation har jag sett litet närmare på grundskolans läroplan och likaså på lärarutbildningssakkunnigas studieplaner. Jag fattar det hela så att svarets ingress direkt anknyter till skolagens första paragraf, där det talas om att man skall meddela eleven kunskaper, öva honom i färdigheter och i samarbete med hemmet främja hans utveckling till en harmonisk människa och en duglig och ansvarskännande samhälls-medborgare.

Det finns inte något ämne som enbart ägnas åt denna fråga; det tas upp inom flera olika ämnen. Jag har sett efter vilka som i första hand kommer i fråga. Det är t. ex. hemkunskap liksom familje- och socialkunskap i årskurs 9; det sägs uttryckligen att detta ämne skall bidra till att fördjupa elevernas förståelse för familjebildningens innebörd och ge ökad kunskap om familjens betydelse och uppgifter.

I ämnet biologi i årskurs 9 skall man speciellt ägna sig åt sexualundervisningen. Det heter också i läroplanen att detta ämne skall ha relativt fylligt utrymme och att man inte bara skall syssla med anatomi och fysiologi; det betonas alldeles särskilt att psykologiska och etiska synpunkter ovillkorligen måste beaktas. Jag vill kraftigt understryka att de etiska synpunkterna skall finnas

med, vilket väl betyder att inte bara den humanistiska och den naturalistiska utan också den kristna etikens åskådning kommer till sin rätt.

När det gäller kristendoms-kunskap i årskurs 8 heter det att den skall ge en så klar bild som möjligt av den kristna trons och etikens innehåll. I årskurs 9 skall man ge en sammanfattning av kristen tro och livsuppfattning.

Det finns alltså i skilda ämnen möjligheter att ägna sig åt samlevnadsfrågorna redan nu. Läser man bestämmelserna är dessa möjligheter såvitt jag förstår faktiskt ganska stora.

Även i lärarutbildningssakkunnigas studieplaner — som visserligen nu i viss mån skall överses — kommer detta till synes. I t. ex. biologi för mellanstadiet lärare skall lärarkandidaten få en väl avvägd utbildning som inte bara är inriktad mot anatomi och fysiologi, utan människans hela situation i kulturmiljön skall belysas ur medicinska, hygieniska och sociala aspekter — och varför inte också, skulle jag vilja tillägga, etiska. I samband med organsystemen och deras funktioner skall behandlas anatomiska och fysiologiska moment men även sexualbiologi, narkotika och stimulantia. Vid utbildningen i konsument- och familjekunskap för lärare på gymnasiet ägnas en hel del tid åt familjesociologin. Den föräktenskapliga parbildningen, val av make eller maka, äktenskaplig anpassning, familjekonflikter och ensamhet skall belysas ur sociologisk synpunkt. Detta gäller också ungdomsårens psykologiska problematik i ämnet familjepsykologi, familjeplanering, födelsekontroll, familjebildning och föräldraskap.

Det talas också om att förmågan till emotionellt engagemang, ömsesidig anpassning och växt skall ägnas uppmärksamhet liksom olika sätt att möta konflikter och integrera olika familjeroller utöver vad som berör sexuallivets fysiologi. Slutligen poängteras i ämnet religionskunskap för högstadiets lärare

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser

att den kristna etikens grundprinciper och innehåll skall beaktas med särskild hänsyn tagen till i nutiden aktuella problem som arbetsetik, sexual- och familjeetik, rasfrågor och överbefolkningsfrågor.

Det svar som herr Werner erhållit innehåller, som herr Werner redan framhållit, en hel del positiva ting, speciellt påpekandet att skolöverstyrelsen funnit det angeläget att ge undervisningen i samlevnadsfrågor ökat utrymme och att ytterligare framhäva behovet av nära samverkan mellan olika ämnen. Det är viktigt att detta kommer till stånd. De ämnen som jag har nämnt får inte ses isolerade från varandra utan det måste bli ett samarbete över gränserna.

Till sist talas det i svaret om att den pågående utredningen även prövar vilka värderingar som skall läggas till grund för sexualundervisningen. Jag vill poängtera att det är väsentligt att inte bara en profant humanistisk, naturalistisk eller biologiskt bestämd uppfattning kommer till synes i sexualundervisningen — den kristna etikens grundsyn måste också komma till sin rätt.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Det är en oerhört betydelsefull och allvarlig fråga som interpellanten har tagit upp. I vår tid ställs högre krav på människorna än tidigare. Genom att så många familjemedlemmar som möjligt har förvärvsarbete utanför hemmet — ofta långt från hemmet — och kanske inte kan träffas så ofta som de skulle önska, utsättes familjegemenskapen för stora påfrestningar. För den skull måste vi ge de unga en chans att så bra som möjligt lösa olika samlevnadsproblem. Härför behövs framför allt en god kristendomsundervisning. En kristen människa har en stark grund att bygga vidare på. De unga måste lära sig vilka skyldigheter och rättigheter de har som makar, föräldrar, arbetskamrater och medborgare.

När det gäller sexualkunskapen är inte det viktigaste att lära ut preventivteknik utan det viktigaste är att eleverna får klart för sig, att sexuell gemenskap endast bör vara en följd av ett varmt kärleksförhållande i en gemenskap som man avser skall bli livslång. Undervisning och fortbildning krävs i vår tid på alla områden. Från samhällets sida måste man göra vad som göras kan för att de unga som skall bilda familj skall veta vad som kräves av dem.

Vi talar i våra dagar mycket om trygghetsproblemen. Låt oss då inte glömma att framför allt barnen behöver känna trygghet. Vi läser statistik över hur många äktenskap som upplöses genom skilsmässa och hur många utomäktenskapliga barn som födes o. s. v., men vi tänker kanske inte på att det bakom nästan varje sådan statistisk siffra döljer sig personliga tragedier för barn som drabbas oförskyllt. Varje barn har rätt till både mor och far. Varje barn har rätt att känna trygghet. Och för att barnen skall kunna få denna trygghet krävs att föräldrarna kan ge den och att de känner sitt ansvar.

Jag noterar med tacksamhet att skolöverstyrelsen har funnit det angeläget att ge undervisning i samlevnadsfrågor ökat utrymme och jag hoppas att detta ökade utrymme kommer att tillvaratas på bästa sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser

Herr talman! Efter denna vittomfattande debatt skall jag avge ett interpellationssvar om avgaser — det kan möjligen behövas en efterbrännare!

Det svaret är riktat till herr Wiklund i Stockholm, som har frågat mig om det alltjämt förhåller sig så att det först år 1970 kan föreligga tekniskt underlag för ställningstagande till frågan om föreskrifter om obligatoriska anordningar för avgasrening på bilar och att sålunda den uppfattning, som tredje lagutskottet och riksdagen fick år 1966 att betydligt kortare tid än fem år erfordrades för den nu arbetande expertgruppen att få fram sådant underlag får anses förhastad.

Herr Wiklund har vidare frågat om jag är villig medverka till ett påskyndande av en lagstiftning om motortekniska åtgärder på bilar till begränsning av luftföroreningarna genom bilavgaser och när det enligt min nuvarande uppfattning kan väntas förslag till sådan lagstiftning.

Bilavgaserna börjar bli problem överallt. Det är värst i USA. På många håll i Europa är problemen också stora och även i vårt land är frågan i hög grad aktuell.

Speciellt i Kalifornien har bilavgaserna på grund av klimatiska förhållanden och stor biltäthet orsakat synnerligen stora besvär för befolkningen. Kalifornien var också först med att införa en lagstiftning på bilavgasområdet. Redan år 1960 fastställdes vissa gränsvärden för avgasemissioner. Ett intensivt utvecklingsarbete bedrevs de följande åren för att få fram effektiva avgasrenare. Det visade sig vara ett mycket svårt arbete och den kaliforniska lagen kunde tillämpas först på 1966 års bilmodeller. Sedermera har i USA införts en federal lag om begränsning av föroreningar från bilavgaser. Också i Europa pågår förberedelser för lagstiftning på bilavgasområdet. I bl. a. Västtyskland och Frankrike bedrivs ett in-

tensivt arbete. I Sverige har regeringen tagit initiativet till ett särskilt utvecklingsarbete på bilavgasområdet. Arbetet leds av en expertgrupp och bedrivs dels i ett laboratorium i Studsvik och dels genom mätningar och prov på olika håll i landet.

Bilavgasproblemets karaktär är olika i Europa och USA. I USA är det den fotokemiska smogen som är det största problemet, varför kontrollen av kolväten är viktig. I Europa är det de höga koloxidhalterna i samband med trafikstockningar som är huvudproblemet. Körförhållandena i de europeiska storstäderna är helt olika dem som råder i de av motorvägar genomskurna storstäderna i USA. Vidare uppvisar fordonsparkens sammansättning väsentliga olikheter. Erfarenheter från USA visar att värden för högsta tillåtna halter i avgaserna bör baseras på ett körmonster, en s. k. körcykel, som så nära som möjligt avspeglar verkliga förhållanden. Den körcykel som ligger till grund för de amerikanska bestämmelserna avviker väsentligt från den körcykel som är karakteristisk för stadstrafiken i europeiska storstäder. Ett införande i Sverige av en provisorisk lagstiftning baserad på de amerikanska bestämmelserna synes bl. a. med hänsyn härtill inte lämpligt. En sådan lagstiftning skulle bl. a. snedvrیدا det pågående utvecklingsarbetet och försena införandet av bestämmelser som på bästa sätt skulle bemästra avgasproblemet i Sverige.

Genom det utvecklingsarbete som sedan början av förra året bedrivs av den tillsatta expertgruppen räknar vi med att få underlag för utformning av för svenska förhållanden lämpliga bestämmelser på bilavgasområdet. Det är emellertid angeläget att detta underlag är så beskaffat att bestämmelserna blir meningsfyllda och effektiva. Det är också angeläget att bestämmelserna i största möjliga utsträckning samordnas med de

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser

bestämmelser som torde vara att vänta i en del europeiska länder.

I detta sammanhang vill jag nämna att ett arbetsutskott inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) under år 1966 tagit upp på sitt program frågan om kontroll av luftföroreningar genom bilavgaser. Enligt vad jag erfarit har utskottet, i vilket Sverige är representerat, helt nyligen enats om ett förslag till en gemensam europeisk kör-cykel. Vid utarbetandet av detta förslag har även beaktats svenska erfarenheter som vunnits vid prov som utförts av expertgruppen. Det får anses som ett stort framsteg att man kunnat enas om en gemensam europeisk kör-cykel, avsedd att ligga till grund för bestämmelser på bilavgasområdet.

Den allmänna tekniska utvecklingen på bilavgasområdet går för närvarande mycket snabbt. Andra och motortekniskt mer tillfredsställande lösningar än de olika former av avgasrenare, som hittills kommit till användning, är under utveckling. Några svenska uppfinningar rörande avgasrenare av konventionell typ, som skulle ändra denna utveckling, har hittills inte presenterats.

I det yttrande, som luftvårdsnämnden avgav till tredje lagutskottet år 1966 med anledning av en i interpellationen omnämnd motion, gav luftvårdsnämnden uttryck åt den uppfattningen att ett principiellt ställningstagande till frågan om införande av obligatorisk avgasrening skulle kunna fattas inom kortare tid än fem år. Den senaste tidens utveckling motsäger inte denna bedömning.

Då arbetet inom den särskilda expertgruppen för avgasundersökningar bedrivs med stor skyndsamhet synes det inte vara möjligt att ytterligare påskynda arbetet på en lagstiftning om motortekniska åtgärder av ifrågavarande slag på bilar. Tidpunkten för förslag till lagstiftning beror i hög grad på resultatet av det arbete som utförs av ex-

pertgruppen liksom på den internationella utvecklingen på bilavgasområdet. Expertgruppen har nyligen till mig överlämnat en rapport rörande möjligheter att begränsa luftföroreningar från vevhusgaser. Gruppen kommer vidare enligt vad jag erfarit att inom relativt kort tid överlämna en rapport rörande diesellavgaser.

Jag vill starkt understryka att bilavgasproblemet bör få en snar lösning. Det är inte bara en hälsovårdsfråga utan också en trafiksäkerhetsfråga. Vi håller en hög beredskap och jag är beredd att så snart tillräckligt underlag föreligger vidta erforderliga åtgärder för att begränsa luftföroreningar genom bilavgaser och för Kungl. Maj:t framlägga de förslag som kan vara påkallade.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret på min interpellation. — Jag beklagar att statsrådet på grund av mitt deltagande i Europarådets session i Strasbourg måst vänta en vecka med att svara. Jag kan också mycket väl förstå om statsrådet tidigare under riksdagen funnit sig böra vänta med att besvara interpellationen, som ju framställdes redan den 12 januari. I konkurrensen mellan olika viktiga ärenden inom departementet har väl sådana problem som högertrafikfrågorna påkallat förstahandsintresset. Därtill är det väl naturligt om statsrådet genom att dröja med svaret på de av mig resta frågorna inom ett område, där forskningsarbete genom en särskild expertgrupp pågår, räknat med att få nytt material från experterna till ett så fullständigt svar som möjligt.

Innehållet i det utförliga svar som nu lämnats består till en del av fakta, som är tämligen allmänt bekanta genom statens luftvårdsnämnds material och ex-

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser

pertgruppens arbete, fakta som dock — det vill jag gärna säga — är värda att upprepas, såsom här gjorts. Jag tänker särskilt på att man kunnat konstatera väsentliga olikheter i körmönstren i Europa och Amerika, där vissa bestämmelser rörande avgasproblemen redan finns. Helt nytt är däremot att man tydligen kunnat vinna enighet om en för Europa gemensam körcykel, som kan läggas till grund för bestämmelser på bilavgasområdet. Hur stor rent praktisk betydelse den enigheten kan få återstår dock att se.

Man brukar ju tala om tre problem på det luftföroreningsområde det här gäller — ett område som jag haft tillfälle att lite speciellt ägna mig åt inom Europarådets sociala kommitté, som också tagit upp denna fråga.

Det kvantitativt viktigaste problemet är avgaserna direkt från bilarnas vanliga bensinmotorer, medan dessa är igång, och nedsmutsningen av luften på grund av dessa gasers innehåll av framför allt koloxid och kolväten. De två övriga slagen av luftföroreningar från bilar är vevhusavgaserna respektive bensinavdunstningen från bränsletanken och förgasaren. Med s. k. slutet system kan man enligt expertgruppens besked för några veckor sedan tydligen tekniskt rätt väl bemästra problemet med luftföroreningar genom vevhusavgaserna. Det är ju bl. a. just om det slutna systemet som man har lagstiftat i Amerika. Expertgruppen tänker sig att en bestämmelse härom skulle kunna införas i Sverige att gälla för bilar av 1969 års modell.

Enligt upplysningar som nått mig i brev och genom andra kontakter med expertis som resultat av min interpellation finns det tydligen också goda tekniska möjligheter att med en prisbillig tillsats till bränslesystemet till stor del lösa även delproblemet med kolväteutsläpp från tank och förgasare. Konstruktionen har i varje fall vid prov i

Amerika givit goda resultat. Jag kan givetvis inte på grundval av endast nu tillgängligt material ha någon egen uppfattning i den saken.

Huvudproblemet är emellertid som sagt explosionsavgaserna från motorn genom avgasröret, ett problem som med ökningen av antalet bensindrivna bilar i Sverige från 200 000 före kriget till bortåt 2 miljoner bara tycks bli värre. Biltillväxten är väl inte slut ännu, och redan med nuvarande bilbestånd är trafikstockningar och långsamkörningar på långa sträckor allt vanligare företeelser med avgasutsläpp i ökade koncentrationer som följd, särskilt i storstäderna. Det skulle i detta sammanhang vara av intresse att veta, huruvida det med stöd av 68 § hälsovårdsstadgan sedan den 1 augusti förra året gällande förbudet i Stockholm mot tomgångs- och varmkörning längre än tre minuter givit sådana resultat, att en utvidgning av förbudet genom en generell lagstiftning övervägs. Statsrådet talar om pågående mätningar och prov på olika håll i landet. Har dessa prov även omfattat effekten av detta förbud på t. ex. föroreningshalten i luften i de centrala delarna av Stockholm?

Åtgärder på trafiklagstiftningens område, t. ex. körförbud på vissa citygator i storstäderna och på trafikbyggnadsområdet för att öka framkomligheten inom sådana städer är naturligtvis vid sidan om motortekniska framsteg viktiga för att komma till rätta med bilarnas luftföroreningar. Bland motortekniska åtgärder att uppmärksamma bör väl även nämnas att man av tidningsuppgifter nyligen att döma kan räkna med praktiska resultat av viktiga nykonstruktioner av elbilar för kortdistanskörningar i de stora tätorterna.

Lösningen av problemet med bensinmotoravgasernas luftförorenande effekter tycks vara att finna enligt principen om fullständigare förbränning av bensin. Av allt att döma betyder detta med

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser

nödvändighet förbättrade konstruktioner, som gäller själva explosionsfunktionen i cylindrarna och som tar tid. Detta betyder i sin tur att sådana, av en eventuell lagstiftning framtingade, nykonstruktioner beklagligt nog endast kan få betydelse för nyproduktionen av bilar. Lagstiftningen kommer alltså tyvärr inte att kunna påverka utvecklingen till det bättre omedelbart utan först på litet längre sikt.

Tyngdpunkten, herr talman, i interpellationen och svaret ligger på hur snart man kan tänka sig att få fram vederhäftiga tekniska grundvalar för en skyddslagstiftning på detta område. Statsrådet lämnar i svaret en värdefull bekräftelse på att detta inte behöver dröja till 1970. Jag förmodar att denna den väsentligaste delen av svaret verkligen gäller inte enbart lagstiftning om vevhusavgaserna eller avdunstningen av bensin från bränslesystemet, d. v. s. tank och förgasare, utan också det viktigaste problemet, nämligen avgaserna från själva motorexlosionerna. Det vore värdefullt att få en precisering av svaret på den punkten, gärna också beträffande den närmare tidpunkten för en eventuell lagstiftning. Befinner sig expertgruppen i slutet av sitt arbete, och är man förhoppningsfull angående resultatet? I utskottsutlåtandet talades det ju om betydligt kortare tid än fem år.

För den som är så pass inblandad i europeiskt samarbete på olika punkter som jag är det europeiska perspektivet i svaret intresseväckande. Man kan dock inte komma ifrån att risken för verkliga fördröjningar därigenom kan öka. Har herr statsrådet räknat med att även denna risk föreligger i det optimistiska utlåtandet i svaret, att den senaste tidens utveckling inte motsäger bedömningen att det tidigare än år 1970 går att ta ställning i lagstiftningsfrågan?

Jag vill till sist gärna tillägga att andra luftföroreningar, t. ex. från en

del fabriker och vissa värmecentraler, inte får förbises i ett vidare resonemang i denna miljöfråga. Den luftföroreningskälla som vi nu talar om tycks emellertid mera omedelbart vara tillgänglig för motåtgärder än de övriga jag nämnde.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är riktigt att det tog sin tid innan herr Wiklund i Stockholm fick svar på sin interpellation. Det beror helt enkelt på att vi fått lov att prioritera propositioner och enkla frågor. Här fanns ingenting direkt brådskande, vilket också gav mig tillfälle att personligen ta del av utvecklingsarbetet på Studsvik.

Herr Wiklund frågar om det europeiska arbetet kan försena verksamheten. Min företrädare i ämbetet var en av de första som tog ett reellt initiativ i detta sammanhang på det europeiska planet. Det betyder att vi i Sverige till dels ligger före, trots att vi inte har lika stora resurser som andra länder. Emellertid är det alltid fråga om att försöka anpassa sig till det internationella samarbetet. En väsentlig framgång är den gemensamma europeiska körcykel, som man redan tycks ha blivit överens om. Det är utomordentligt värdefullt om herr Wiklund, som ju — som han själv underströk — ofta rör sig i europeiska sammanhang, kan fullfölja regeringens initiativ på detta område och driva på frågan i de fora där han har möjlighet att göra det.

När det gäller luftföroreningar i övrigt har jag i medkammaren nyligen svarat på interpellationer angående den utredning vi har satt i gång beträffande eldningen i Stockholms centrala delar m. m. Att undersöka effekten av treminutersregeln för tomgångskörning är dock ganska ogörligt. Det skulle förutsetta att man hade en motsvarande period utan sådan regel och att man hade

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser

rimlig kontroll över förbudets efterlevnad, vilket man knappast ännu har.

Arbetsgruppens arbete har egentligen gått mycket snabbt. Den 19 november 1965 beslöt Kungl. Maj:t, den 24 november tillsattes expertgruppen, och samma dag fick AB Atomenergi i uppdrag att genomföra programmet. Redan den 1 januari 1966 hade man en kvalificerad projektledare, och under våren samma år var hela arbetsgruppen organiserad. Lokalerna var klara i juni. Den specialutrustning som man behövde och som i stor utsträckning måste hämtas från USA lät dock vänta på sig. Därför kunde denna del av arbetet påbörjas först på hösten 1966, men redan dessförinnan hade man kunnat göra körcykelundersökningar, ta internationella kontakter, ta upp frågan i EEC:s arbetsutskott m. m.

Nu bedrivs detta arbete mycket intensivt ute på Studsvik. Jag fick ett mycket positivt intryck när jag hade tillfälle att följa det. Expertgruppen bedömer det som möjligt — jag är dock angelägen att understryka att detta inte kan tas som ett löfte givet här i kammaren av mig — att om cirka ett år lägga fram åtminstone tekniskt underlag för eventuella bestämmelser på området, om allting går så smidigt som det gör nu. Det betyder att man ligger före detta utvecklingsprogram om inga komplikationer tillstöter.

Grundlinjen i detta arbete, som jag tveklöst ansluter mig till, är emellertid att man inte skall försöka sig på nödlösningar som sedan kan hämma utvecklingen och hämma införandet av rationella metoder. Vi befinner oss nämligen inte i en sådan nödsituation som man har befunnit sig i i Kalifornien, främst i Los Angeles. Där är avgasföroreningarna redan en mycket allvarlig hälsorisk. Vi vill alltså satsa på ett utvecklingsarbete som ger en någorlunda säker grundval att stå på.

Jag vill upprepa vad jag sade i svaret,

att vi inom departementet är beredda att agera så snart tekniskt underlag föreligger. Man måste emellertid hålla huvudet kallt. Det står ofta uppgifter i tidningarna om sensationella konstruktioner på detta område. De blir inte alltid lika sensationella när de prövas i forskarnas laboratorier.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag var inte på något sätt missnöjd med svaret utan tyckte att det var utförligt och utomordentligt värdefullt i flera avseenden.

Inte heller var jag missnöjd med att svaret dröjde. Jag tillhandahöll själv en viss förklaring till dröjsmålet, när jag sade att uppskovet berodde på att man i departementet sannolikt hade försökt få fram så mycket verkligt nytt material som möjligt. Ur den synpunkten kan det vara bra om ett svar dröjer, nämligen när det gäller en fråga av denna beskaffenhet berörande ett område, som är föremål för särskild forskning.

Jag delar helt statsrådets uppfattning att man nog inte får vänta sig mycket snabba resultat. Jag startade för min del rätt optimistiskt när jag väckte min motion förra året och »gick på» en del nykonstruktioner. Jag har emellertid förstått bättre när jag nu har försökt ytterligare sätta mig in i saken. Jag har kommit till uppfattningen att man helt enkelt måste bida ytterligare någon tid för att se vad pågående forskning kan komma fram till.

Jag är tacksam för den viktiga preciseringsen att vi tycks kunna hoppas på ett förslag till bestämmelser om något år. Det måste väl då röra sig *också* om själva motoravgasernas rening och inte bara om de två delproblem jag tidigare nämnde?

Jag trodde att det förekom vissa mätningar *före* treminutersregelns införande i Stockholm och att det därför fanns

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom bilavgaser

möjlighet att nu göra jämförelser mellan förr och nu. Så är det tydligen inte.

Antagligen ligger vi, som statsrådet Palme sade, före andra länder i Europa i fråga om avgasrening, men vi ligger inte före Amerika, såvitt jag kan förstå.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Detta är en intressant fråga och jag finner kommunikationsministerns svar ytterst tillfredsställande. Man vill alltså ha en säker grundval innan man lagstiftar, och man vill inte föreslå några nödlösningar.

Om en svensk uppfinnare har kommit långt på detta område och gjort en uppfinning som även har provats i Studsvik och visat sig vara av hygglig konstruktion, finns det då förutsättningar för att han genom kommunikationsdepartementets försorg kan få forskningsanslag? Han kanske redan har lagt ned en stor del av sitt kapital i uppfinningen och annars inte har möjlighet att fortsätta forskningen.

Jag tror att det är angeläget, herr statsråd, att stödja de personer som seriöst försöker att bearbeta dessa frågor. Jag är inte säker på att man inom kommunikationsdepartementet är på det klara med att det verkligen finns personer som på allvar ägnar sig åt denna uppgift.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Herr Lothigius fråga var i hög grad hypotetisk. Rent generellt kan jag ge två besked. För det första har vi inte inom kommunikationsdepartementet speciella anslag för detta område. Däremot finns det en rad institut av typen EFOR och INFOR, som om det vore en god konstruktion skulle kunna tänkas nappa på detta.

För det andra är det emellertid inte så säkert att det är en god konstruktion. Jag skall inte nämna några exakta exempel, men jag kan påpeka att en kon-

struktion på detta område, som fick en avsevärd publicitet i tidningspressen, blev testad på Studsvik. Man konstaterade därvid sammanfattningsvis att de prov, som utförts i laboratoriet beträffande denna konstruktion, icke ger vid handen att den presenterade konstruktionen innebär något framsteg när det gäller att komma till rätta med bilavgasproblemet. En sådan sammanfattning av ett testprotokoll torde knappast utgöra ett underlag för insatser vare sig i kommunikationsdepartementet eller i EFOR/INFOR. Men jag förstår att det var en hypotetisk fråga som herr Lothigius ställde.

Till herr Wiklund vill jag säga att mitt svar inte heller på något sätt utgör en polemik mot honom. Jag begagnade bara tillfället till att utveckla några tankegångar. Jag vill göra en distinktion. Jag har inte uttalat att bestämmelser kommer att framläggas om ett år, utan jag har framhållit att arbetsgruppen hoppas att det tekniska underlaget för bestämmelser skall vara klart om ett år, vilket är avsevärt snabbare än vad den hade räknat med — om det nu lyckas. Vi får sedan se hur detta underlag ter sig innan vi går vidare.

Det är vidare riktigt att det är amerikanerna som kommit längst på detta område, därtill tvungna av sin nödsituation. Men uppgifterna beträffande körcyklar och dylikt, som jag mödosamt lyckats lära mig något om, visar bl. a. att deras problem är så annorlunda, att de amerikanska erfarenheterna icke direkt kan tillämpas hos oss.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs å bordet vilande skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av från riksdagens organisationsutredning inkomna promemorior angående inrättande av ett internationellt sekretariat inom riksdagen och angäen-

Interpellation ang. anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig verksamhet

de riksdagsutskottens studieresor till utlandet.

Promemoriorna hänvisades till bankoutskottet.

§ 8

Föredrogs var efter annan och hänvisades till jordbruksutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1041 och 1042.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 85 och 86, bevillningsutskottets betänkanden nr 37 och 41, bankoutskottets utlåtande nr 20, andra lagutskottets utlåtanden nr 42 och 44 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 25 och 26.

§ 10

Interpellation ang. anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr NORDGREN (h), som yttrade:

Herr talman! Kungl. Maj:t har den 15 september 1960 (SFS 553, ändrad 252/64 och 410/66) utfärdat cirkulär angående anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet. De i cirkuläret lämnade anvisningarna får anses värdefulla ur personalvårdande synpunkt och betydelsefulla ur social- och arbetsmarknadssynpunkt. Det är angeläget att de statliga myndigheterna beaktar cirkulärets innehåll vid sin personalanställning och att möjligheter beredes vederbörande myndigheter att avhjälpa de besvärligheter ur arbets-synpunkt, som en efterföljd av cirkuläret med nödvändighet måste medföra.

En underhandskontakt från min sida med en länsmyndighet har visat att

myndigheten vid sin personalpolitik i skälig omfattning beaktat cirkulärets innehåll. Myndigheten har sålunda anställt personer med fysiskt handikapp. Det har från myndigheten uppgivits att dessa av myndigheten ansetts kunna fullgöra normal arbetsprestation. Bedömandet hade på något undantag när visat sig vara riktigt. Någon anställning av partiellt arbetsföra, som vid anställningstillfället icke ansetts kunna fullgöra normal arbetsprestation, hade däremot icke skett.

Den tjänsteman vid myndigheten, med vilken jag varit i kontakt, har uppgivit att myndigheten haft övervägande goda erfarenheter från anställandet av partiellt arbetsföra. Dessa hade som regel visat sådan vilja och ambition i arbetet, att deras handikapp väl uppvägs.

Det har emellertid framkommit att myndigheten ur annan synpunkt haft svårigheter med partiellt arbetsföra personal. Detta hade gällt, i ett fall, en partiellt arbetsföra, som vid anställandet ansetts kunna fullgöra normal arbetsprestation, och i flera fall personer vilka vid anställandet ansetts fullt arbetsföra men senare av olika skäl måste betraktas som partiellt arbetsföra. Svårigheterna är dock icke knutna till den partiellt arbetsföres person utan sammanhänger med att det ofta varit helt ogörligt att skaffa vikarier för vederbörande vid frånvaro. Det är icke ovanligt att en partiellt arbetsföra till följd av sjukdom är frånvarande från arbetet under upprepade korta tider, vilka dock sammanlagda täcker en avsevärd tidrymd. Då det därjämte som regel är ovisst huru långvariga de olika sjukdomsperioderna kan bli, anställdes icke eller kan icke anställas kunnig vikarie för den sjuke, med följd att arbetsuppgifterna blir liggande eller måste utföras av annan befattningshavare, som behärskar arbetsuppgiften, eventuellt på övertid.

Interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna beträffande grävmaskiner

Här anmärkta förhållande synes otillfredsställande och kan på sikt leda till att myndigheterna för att rätt handha sina arbetsuppgifter blir obenägna att anställda partiellt arbetsföra eller söker få befattningshavare, som blivit oförmögna att sköta sina uppgifter, avlägsnade från tjänsten genom sjukpensionering eller på annat sätt. En dylik utveckling måste ur såväl humanitär som arbetsmarknadssynpunkt anses vara olycklig.

Under hänvisning till det anförda ber jag att till statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet få ställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet vetskap om att det för myndigheterna kan innebära svårigheter i fråga om arbetets gång och effektivitet att ställa sig cirkuläret den 15 september 1960 till efterrättelse och

2) är herr statsrådet beredd att vidtaga erforderliga anstalter för att avhjälpa dessa svårigheter genom att anvisa ytterligare utvägar utom dem som redan nu står till buds jämlikt cirkuläret och det under tolfte huvudtiteln i riksstaten upptagna särskilda anslaget »Lönekostnader vid omplacering av partiellt arbetsföra»?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna beträffande grävmaskiner

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (k), som yttrade:

Herr talman! Enligt nu gällande arbetarskyddslag stipuleras endast kontroll och besiktning av tyngre lastmaskinernas lyftanordningar, däremot inte av maskineriet i övrigt. Olyckor på senare tid även med dödlig utgång aktualiserar frågan om en noggrann och regelbunden kontroll och besiktningskydd av dessa tyngre lastmaskiner i

likhet med vad som gäller för lastbilar.

Under senare år har inom byggnads- och anläggningsbranschen en mängd mindre maskinfirmor etablerat sig. De tillhandahåller en eller flera grävmaskiner. Den hårda konkurrensen mellan dessa småföretagare har bl. a. lett till att maskinparken försämrats i sådan grad att säkerhetsgränsen för ett någorlunda riskfritt arbete passerats.

Dessa maskiner, som i alltför många fall kan betraktas som rena »rishögarna», är maskinisterna tvingade att sköta. Vägrar de eller kräver reparation, förklaras de som »olämpliga» och riskerar att omedelbart avskedas. Något stöd av arbetarskyddslagen har de i detta fall inte. De blir tvingade att själva utföra reparationsarbeten under arbetets gång, med den risk för olycksfall detta för med sig.

Arbetarskyddslagens paragraf 11, arbetarskyddskungörelsens paragrafer 32 och 38 samt arbetarskyddsstyrelsens anvisningar nr 29 (Allmänna maskinanvisningarna) innehåller bestämmelser som nu gäller på ifrågavarande område. Här saknas dock helt bestämmelser om besiktningstvång med angivande av tidsintervaller för tyngre arbetsmaskiner beträffande sådan inspektion. Även större byggnadsfirmor, som använder egna grävmaskiner, har under senare tid börjat tillämpa småfirmornas metoder mot anställda grävmaskinister. Sådana anläggningsföretag, som exempelvis vattenfallsstyrelsen, har emellertid en egen maskinell service varigenom maskinisterna inte utsättes för samma risktagande som i andra här nämnda fall.

Osäkerheten, olyckstillbud och olyckor på arbetsplatserna aktualiserar även frågan om att arbetarskyddsstyrelsen hos fabrikanterna av grävmaskiner framhåller önskvärdheten av att manöversystemets reglage i grävmaskinernas förarrum å de olika fabrikanterna placeras enhetligt i viss ordning från väns-

Interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna beträffande grävmaskiner

ter till höger. Om fabrikanterna inte accepterar arbetarskyddsstyrelsens förslag i detta fall bör arbetarskyddslagen ändras dithän att fabrikanterna åläggs sådan skyldighet. Nu rådande förhållanden ger upphov till elakartade olycks-tillbud och olyckor. En grävmaskinist har, oavsett om han har många eller få år i yrket, vid byte av maskin, givetvis svårt att vänja sig vid de olika maskinmärkena, då kopplingen i ett fabrikat kan vara placerad där bromspedalen är belägen i en annan maskintyp eller vid ratt rörelse till vänster maskinen svänger åt höger eller omvänt etc. Därtill ger inte instruktionsböckerna för de olika maskinmärkena den handledning maskinföraren behöver, utan de kan i vissa fall betraktas som mycket otillfredsställande.

Med stöd av ovanstående ber jag om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Kan statsrådet upplysa om huruvida arbetarskyddsstyrelsen har ovannämnda frågor under utredning och om initiativ kan väntas beträffande utformningen av bestämmelser gällande grävmaskiners standard, utförande och besiktning för användandet vid *alla* förekommande arbeten?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om antidumping- och utjämningstull, m. m.; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 4 mom. kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

från första lagutskottet:

nr 166, i anledning av väckta motioner om beaktande i rättsliga sammanhang av utlännings språksvårigheter.

§ 13

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr förste vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till förköpslag m. m., motionerna:

nr 1043, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1044, av herr *Grebäck m. fl.*,

nr 1045, av herr *Nilsson* i Gävle m. fl., och

nr 1046, av herrar *Ohlin* och *Hedlund*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitikerna m. m., motionerna:

nr 1047, av herr *Berndtsson m. fl.*,

nr 1048, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1049, av herr *Elmstedt m. fl.*,

nr 1050, av herr *Eriksson* i Bäckmora,

nr 1051, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 1052, av herrar *Josefson* i Arrie och *Dahlgren*,

nr 1053, av herrar *Josefson* i Arrie och *Larsson* i Borrby,

nr 1054, av herr *Karlsson* i Huddinge m. fl.,

nr 1055, av herrar *Larsson* i Borrby och *Josefson* i Arrie,

nr 1056, av herr *Larsson* i Norderön m. fl.,

nr 1057, av herr *Nilsson* i Tvärälund,

nr 1058, av herr *Nilsson* i Tvärälund m. fl.,

nr 1059, av herr *Nordgren*,

nr 1060, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 1061, av fru *Sundberg*, och

nr 1062, av fru *Sundberg*.

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Föredrogs en från herr Olle Dahlén, som den 26 maj 1966 valdes till supple-

ant i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, inkommen skrivelse med anhållan om entledigande från nämnda uppdrag.

Kammaren biföll denna anhållan och beslöt att i anledning därav val av en suppleant i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor efter herr Dahlén skulle i föreskriven ordning anställas.

§ 15

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

fru *Ryding*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående tillgodoräknande i merit hänseende av tjänstgöring som läkare i internationell biståndsverksamhet,

herr *Westberg*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående studielån till vuxen studerande,

fru *Kristensson*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående tidpunkten för framläggande av betänkande om en översyn av sjukförsäkringsbestämmelserna, och

herr *Nordstrandh*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående behandlingen av väntat förslag rörande omdaning av grundskolans högstadium.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.24.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 3 maj

Kl. 10.00

§ 1

Svar på fråga ang. åtgärder med anledning av händelserna i Grekland

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru MYRDAL, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundberg har frågat utrikesministern vilka åtgärder regeringen vidtagit eller kommer att vidtaga på grund av de senaste händelserna i Grekland. Till svar härpå vill jag meddela följande.

Svenska regeringen följer naturligtvis händelseutvecklingen i Grekland med största uppmärksamhet. Vad som inträffat har här i landet liksom på andra håll i världen väckt bestörtning. Om militärkuppen skulle få till följd att det grekiska folkets demokratiska och par-

lamentariska rättigheter riskerar att varaktigt undertryckas, blir situationen djupt allvarlig. En ny oroshärd har tillkommit i ett hörn av Europa, där redan cypernkonflikten sedan länge utgör ett latent fredshot.

Mer än detta kan jag för dagen inte säga. Jag vill dock tillägga, att vi står i fortlöpande kontakt med de nordiska grannländerna i denna sak.

Vidare anförde:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga, men jag beklagar att regeringen inte har ansett sig kunna säga mer än att vad som händer i Grekland har väckt bestörtning och att situationen är djupt allvarlig.

Svar på fråga ang. åtgärder med anledning av händelserna i Grekland

Händelserna i Grekland är oerhört allvarliga för demokratierna, och de har upprört inte bara oss utan även andra folk. De ger oss också anledning frukta, att om vi inte kan göra något åt saken i tid, kan det innebära katastrof för de få demokratier som ännu finns kvar.

Grekland har alltid ansetts vara en demokratins hörnsten, eftersom det var där demokratin kom till. En gång i tiden sades det att Grekland hade ett statskicks som inte efterapade andras. Det ansågs att grekerna var en förebild för andra folk i vad gäller folkvälde, d. v. s. att folkets flertal skall styra.

Vad som händer i Grekland är så mycket allvarligare därför att det inte kan anses vara enbart en inre angelägenhet. Både NATO och Förenta Nationerna måste anses vara inkopplade. Därmed är det också en internationell angelägenhet att i tid vidta åtgärder för att hejda utvecklingen.

Vi har i våra dagar blivit tvungna att uppleva att handelspolitiken ingriper i utrikespolitik och pågående krigshandlingar. Det betraktas som helt naturligt. Men nog vore det väl rimligt att Sverige också försökte engagera Förenta Nationerna och alla demokratiska krafter för att påverka utvecklingen i Grekland. Inom den amerikanska fackföreningsrörelsen har krav framställts om att omedelbart stoppa det amerikanska biståndet till Grekland. USA gör som bekant mycket stora militära hjälpinsatser både ekonomiskt och i andra avseenden. Samtidigt måste man fråga sig om NATO ändå kan tillåta, eftersom dess styrkor skulle vara ett värn för demokratin, att samma organisation ger stöd åt krafter som inom ett litet demokratiskt land kan äventyra hela freden och slå sönder demokratin.

Herr *talmannen* avbröt här talaren med klubbslag och yttrade:

Jag vill erinra den ärade talaren om att det efter besvarande av en enkel fråga skall vara ett kort inlägg.

Talaren fortsatte:

Herr talman! Eftersom frågans vikt är så stor vill jag uttala den förhoppningen att regeringen med kraft kommer att sätta in åtgärder för att komma till rätta med dessa problem — vi väntar alla att de skall få en snabb lösning.

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! För regeringen liksom för herr Lundberg råder ingen tvekan om var svenska folkets sympatier ligger. Regeringen följer, som jag sade, med den största — ja, med spänd — uppmärksamhet den vidare händelseutvecklingen. Men för dagen tror jag att det skulle vara förhastat av mig att komma med mer preciserade uttalanden om vad regeringen kan och bör göra. Om frågans vikt är vi ense.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Hermansson begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr HERMANSSON (k), som yttrade:

Herr talman! Jag vill använda detta tillfälle för att ytterligare understryka den starka indignation, som i alla lager av vårt folk uppstått mot det brutala krossandet av den grekiska demokratin. Vad som hänt i Grekland visar hur kungamakt och militärmakt kan utnyttjas för reaktionära syften. Motståndet mot den fascistiska militärregimen börjar nu att ta fastare organisatoriska former. Militärdiktaturen kommer att störtas och demokratins krafter att segra, men vägen till frihet kan bli lång och svår. Vår solidaritet och vårt stöd, inte blott i ord utan även i handling, åt den grekiska frihetskampen är en bjudande plikt. Indignationen får inte mattas, om veckorna skulle gå och våldregimen lyckas ge sken av s. k. normala förhållanden.

Svar på fråga ang. ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare

Något svenskt erkännande av militär-diktaturen får icke ske. I stället bör regeringen på lämpligt sätt markera sitt avståndstagande från den nya regimen, exempelvis genom att tills vidare hemkalla sin ambassadör. En deklaration från utrikesnämnden i denna fråga skulle motsvara en förhärskande uppfattning bland den svenska allmänheten.

Vidare anförde

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja understryka att regeringen, givetvis i samverkan med Förenta Nationerna, vidtar åtgärder för att hävda att Förenta staterna och andra i kritiska situationer för demokratin bör upphöra med det ekonomiska stöd och de andra åtgärder som kan befordra en sådan här utveckling.

Jag vill också understryka att om vi inte i tid försöker tillgripa åtgärder som kan träffa Greklands militärjunta tillräckligt hårt, så kommer vi att få uppleva händelser som kan bli i allra högsta grad allvarliga. Men eftersom man inte vet vilka krafter som ligger bakom händelserna i Grekland kan man självfallet fråga sig, om det hela sker med stormakters gillande eller inte. Då kommer man också in på frågan om Förenta Nationernas förutsättningar att hävda små nationers möjligheter att föra ett demokratiskt liv.

Vi har fått svårare och svårare att driva opinion. Den ena möjligheten efter den andra avskärs. I och med att handelspolitiken blir en av de förnämsta faktorerna i internationell samvaro — ett av de förnämsta vapnen i arsenalen — kan varje liten demokrati berövas möjligheterna att driva opinion.

Och när man tar del av alla dessa skenheliga förevändningar i samband med krisen i Grekland erinrar man sig vad Brutus sade till Caesars hejdukar: Romare, om jag fortfarande kan kalla er så, tänk på vad ni gör. Kom ihåg

att ni hjälper Caesar att smida just de bojor som han en dag kommer att fångsla er själva med.

Vi sätter värde på vår frihet och vårt människovärde, och vi måste inom en liten nation förbehålla oss rätten att avslöja och bekämpa all rättslös makt genom att säga och skriva vad sant är. Jag är också förvissad om att regeringen här i Sverige kommer att beakta möjligheterna och vidta alla de åtgärder som kan ge uttryck åt vad svenska folket tillsammans med världsoptionen i övrigt anser. Det behövs troligen både en världsoption och internationell hjälp — ekonomisk och på annat sätt — ty grekerna kan i dag inte själva resa sig. De är slagna i de tystnadens bojor som kväver alla möjligheter till frihet för ett folk.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat, om jag är beredd att medverka till att tidsgränsen, minst sex veckors bosättning inom kommunen, för kommuns rätt att erhålla ersättning av statsmedel för obligatorisk och frivillig socialhjälp till zigenare avsevärt minskas eller helt slopas.

Vid 1958 års riksdag godkändes vissa riktlinjer för åtgärder i zigenarfrågan. Med stöd av riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t bestämmelser för att underlätta zigenares bosättning m. m. Därvid bemyndigades socialstyrelsen att ersätta kommun för kostnader avseende vård och understöd, som i huvudsak enligt gällande praxis inom socialvården lämnas zigenare vilken är att anse som bosatt inom kommunen. Vid sin bedöm-

Svar på fråga ang. ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare

ning av frågan om en zigenare skall anses vara bosatt inom en kommun eller inte har socialstyrelsen i princip uppställt samma krav som gäller för kyrko- och mantalsskrivning. Styrelsen har dock ansett en vistelsetid, som uppgår till omkring sex veckor, godtagbar för att en kommun skall kunna få ersättning av staten för kostnader för socialhjälp till zigenare. Undantagsvis har styrelsen ersatt understöd även om vistelsetiden understigit sex veckor.

Syftet med bestämmelserna om ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare är främst att underlätta zigenarnas bosättning. Kravet att en zigenare skall vara bosatt i kommunen för att denna skall få ersättning av statsmedel för utgiven socialhjälp bör av detta skäl upprätthållas. Med hänsyn till syftet med det särskilda statsstödet till kommunerna anser jag att reglerna inte bör ändras för närvarande.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Allmän enighet råder om angelägenheten av att så snabbt som möjligt inlemma zigenarna i det svenska samhällslivet och göra dem delaktiga av den allmänna välfärden. Av betydelse för att nå detta resultat är dels olika åtgärder från samhällets organ, dels allmänhetens tolerans och vilja att underlätta zigenarnas anpassning i samhället. I båda dessa avseenden har det skett åtskilliga positiva förändringar under senare år.

Som framhölls i svaret, erhåller kommunerna ersättning från statliga organ både för obligatorisk och frivillig socialhjälp om socialhjälpstagarens bosättningsstid inom kommunen uppgår till sex veckor. I likhet med bestämmelserna om socialhjälp till övriga medborgare gäller att kommun som meddelar obligatorisk — dock ej frivillig — so-

cialhjälp till icke-kommunmedlemmar kan återkräva dessa kostnader av den hjälpbehövandes hemkommun.

Teoretiskt sett borde gällande bestämmelser vara till fyllest. I praktiken uppstår dock svårigheter för kommunerna, särskilt beträffande möjligheterna till återbetalning från hemortskommunen. De hjälpbehövande kan många gånger inte uppge i vilken kommun de är mantalsskrivna, och för ett fåtal torde gälla att de inte är mantalsskrivna någonstans.

Då zigenarna i sin ambulerande tillvaro ofta återvänder till samma kommun — utan att fördenskull stanna där de stipulerade sex veckorna — kan kostnaden för socialhjälp ofta uppgå till relativt stora belopp. I och för sig kan hävdas att en enskild kommun bör ha möjlighet att bestrida dessa kostnader. Vad som är värre är dock att de nuvarande bestämmelserna på detta sätt kan bidra till att skapa en avog inställning till zigenarna inom ifrågavarande kommun och försvåra deras anpassning i samhället.

Enligt min uppfattning vore det därför rimligt att nuvarande tidsgräns för kommuns möjlighet att erhålla ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare slopas och ersättning utgår från första dagen som socialhjälp meddelats. För statskassan skulle en sådan reform betyda endast en mycket obetydlig merutgift, medan det för den enskilda kommunen, som ofta är värd för ambulerande zigenare, skulle vara till stor fördel.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill med anledning av herr Johanssons inlägg stryka under vad jag framhöll i mitt svar, nämligen att syftet med bestämmelserna om ersättning av statsmedel för socialhjälp till zigenare främst är att underlätta deras anpassning. Denna bestämmelse har alltså en positiv inriktning för att på

Svar på fråga ang. aviserade förändringar av statens järnvägars service

detta sätt medverka till att zigenarna kan etablera sig och framför allt få sin bostadsfråga löst.

Jag har också framhållit att ersättning för understöd undantagsvis kan utgå till vistelse- eller bostadskommun, när eljest fast bosatt zigenare tillfälligt ambulerar, även om vistelsetiden i understödsgivande kommun understiger sex veckor. Förutsättningen härför är att understöd givna av socialnämnder i tillfälliga vistelsekommuner eller i bostadskommunen tillhoppa ungefär motsvarar normalt understöd under den aktuella perioden. Kommun som vidtar allvarliga åtgärder för att hjälpa zigenare till fast bosättning kan under vissa förhållanden även räkna med ersättning efter enahanda principer.

Jag har, herr talman, velat göra detta tillägg till mitt interpellationssvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. aviserade förändringar av statens järnvägars service

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Eliasson i Moholm har frågat mig om jag är beredd att lämna kammaren någon upplysning rörande min syn på de förändringar av SJ:s persontrafikservice som aviserats i pressen.

De uppgifter rörande omläggningar av SJ:s trafik som under senare tid förekommit i pressen torde syfta på den tågplan som skall träda i kraft i maj 1968. Som underlag för uppgörandet av denna tågplan har SJ begärt in vissa förslag från distriktscheferna. Enligt vad jag erfarit har förslagen ännu inte behandlats vare sig av SJ:s styrelse eller av dess centralförvaltning. Jag kan därför inte nu göra något närmare uttalande i frågan.

Vidare anförde:

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Min fråga hade orsakats av tidningsartiklar i samband med att man invigde terminalen i Örebro. Då meddelades att en stor rationalisering skulle göras inom SJ, vilken också skulle komma att leda till försämrad service i persontrafiken.

Redan själva meddelandet om rationaliseringen väckte uppmärksamhet, men denna torde bli ännu större, då det nu blir bekant att frågan inte hade behandlats vare sig inom SJ:s styrelse eller av dess centralförvaltning. Man hade ju inte bara begärt in uppgifter, utan man meddelade också vid invigningen att man syftade till rationaliseringar. Jag vet inte, om det skall betraktas som ett olycksfall i arbete att så skedde eller om det är fråga om ett försök till uppmyckning av opinionen, så att denna skall vänja sig vid vad som kommer att ske.

Nu kan jag bara konstatera att oron ute i bygderna är stor. När SJ talar om rationaliseringar, brukar detta ofta betyda försämrad service. Ätminstone på den punkten hade jag väntat mig att statsrådet skulle ha kunnat ge en försäkran om att farhågorna är obefogade.

Vi förutsätter nu att en redovisning kommer i god tid. Om man har sagt A, bör man också säga B. Vi bör ganska snart få reda på föreliggande förslag, därför att redan de meddelanden som lämnats har för många kommunalmän blivit bekymmersamma av den anledningen att en eventuell utbyggnad av företag säkerligen måste ställas på framtiden då man inte vet hurudana kommunikationerna kommer att bli.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Mitt först lämnade svar gäller naturligtvis helt och fullt. SJ är

Svar på interpellation ang. åtgärder för att främja uppfödningen av nordsvenska hästar

emellertid ett ganska decentraliserat företag, och när distriktsförvaltningarna lämnar in sina förslag, blir dessa ofta offentligtgjorda trots att några beslut ännu inte fattats. Men även den allmänna opinionen får genom detta tillvägagångssätt möjlighet att göra sig hörd, och detta blir också förhållandet i detta fall.

För mig är det omöjligt att inom ramen för en enkel fråga ta upp till utförlig behandling hela den problematik det här gäller. Men herr Hedlund har här i kammaren — innan herr Eliasson i Moholm framställde sin fråga — väckt en interpellation som berör problemet i hela dess vidd, och jag får alltså tillfälle återkomma till saken i samband med besvarandet av denna interpellation.

Nu vill jag bara säga att det generella uttalande som herr Eliasson i Moholm gjorde om att en rationalisering inom SJ i alla lägen skulle betyda försämrad service var djupt orättvist.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Jag måste säga att vad som här skett är ett underligt sätt att förbereda opinionen. Om man haft för avsikt att förbereda opinionen, hade det varit rimligare att vi hade fått framlagt ett förslag om hur man hade tänkt sig det hela och inte bara vissa lösryckta uttalanden, gjorda vid en högtidlig in- vinning.

Statsrådet sade att han senare vid besvarandet av en interpellation kommer att lämna ett mer fullständigt besked. Men vi kan väl inte få något svar förrän SJ:s styrelse har fattat beslut och man verkligen har kommit fram till några resultat. Nu tycks det inte finnas någonting att hålla i.

Statsrådet framhöll att det var orätt av mig att säga att varje rationalisering inom SJ betyder en försämring. Jag medger att det var felaktigt. Min fråga

avsåg närmast glesbygderna, och för dem gäller också uttalandet om försämringen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Eliassons i Moholm resonemang har ytterligare en liten hake. SJ skulle kunna förfara på det sättet att man alltid höll allting i djupaste hemlighet och sedan bara fattade beslut. Nu gör man i stället på alla SJ:s områden så, att man publicerar förberedande utredningar — det kan gälla tågplaner eller den mycket långa procedur som kommer till stånd om man till äventyrs ämnar lägga ned en järnväg. I en del fall genomföres de planer som har utretts, i andra fall försvinner utredningarna.

Vi bör emellertid inte lägga SJ till last att det på detta sätt lämnas möjlighet till en fri debatt på grundval av förberedande utredningar innan något beslut har fattats. Ordningen kan naturligtvis ha vissa nackdelar, men fördelarna anser jag överväger, bland annat just därför att den ger opinionen tillfälle att göra sin mening hörd och herr Eliasson i Moholm tillfälle att ställa frågor.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Jag tycker också att det är riktigt att det blir debatt om dessa frågor, men då måste vi ha något reellt att diskutera och inte bara några allmänna uttalanden om att »så här kommer det att bli i framtiden i stort». Det måste lämnas en precisering.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. åtgärder för att främja uppfödningen av nordsvenska hästar

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation ang. åtgärder för att främja uppfödningen av nordsvenska hästar

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som ytt-
rade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat, om jag är beredd vidta åtgärder för att främja uppfödningen av nordsvenska hästar genom att den nordsvenska hästen får fler startmöjligheter och likvärdiga betingelser i tävlingar vid befintliga travbanor samt om jag, om detta inte är möjligt, vill medverka till att totalisator tillstånd medges för en travbana exempelvis i norra Värmland.

Som svar på herr Jonassons första fråga vill jag erinra om att Kungl. Maj:t fastställer antalet tävlingsdagar men inte reglerar tävlingsverksamheten i detalj vid travbanorna. I sådana frågor bestämmer de travsällskap som anordnar tävlingar med vadhållning. Enligt gällande regler skall minst halva antalet medlemmar i dessa sällskap väljas på förslag av representativ hästägarförening. Härigenom får hästägarna själva möjligheter att påverka uppläggnings-
av tävlingsverksamheten. Jag anser därför att det inte finns någon anledning till sådana initiativ från min sida som herr Jonasson ifrågasatt.

Frågan om att medge totalisator tillstånd för nya travbanor prövas bl. a. med hänsyn till deras ekonomiska bärkraft och den inverkan de kan väntas få på verksamheten vid närliggande banor. Erfarenheten från de senast tillkomna banorna visar att stor försiktighet bör iakttagas när det gäller att lämna sådant tillstånd till nya anläggningar. Enligt min mening finns det för närvarande inte tillräckligt underlag för ytterligare en travbana i Värmland.

Vidare anförde:

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på interpellationen.

Intresset för den nordsvenska hästaveln är mycket stort på vissa håll, och det har väl sin förklaring i att den nordsvenska hästen är en mycket bra brukshäst. Den förekommer också i stort antal inom vissa regioner. För att främja aveln har ordnats med premiering och avelspriser. Men även travtävlingarna utgör en mycket stor stimulationsfaktor i detta sammanhang; dessa tävlingar tilldrar sig stort intresse från allmänhetens sida. Den nordsvenska rasen är emellertid missgynnad vid travtävlingarna, och situationen är kanske speciellt besvärlig i Värmland.

Färjestads travbana startade sin verksamhet på 1930-talet. Initiativtagarna var i huvudsak nordsvenska hästägare. I § 1 i de stadgar som antogs år 1940 står det: »Sällskapets ändamål är att genom anordnande av travtävlingar å Färjestads Travbana och andra till buds stående medel höja och utbreda intresset för travsporten och i synnerhet dess bedrivande med nordsvenska hästar, till gagn för avel och uppfödning av goda brukshästar i Värmland och angränsande landskap.»

Hurudan har utvecklingen blivit? År 1945 startade 303 kallblod och 98 varmblod. År 1955 hade förhållandet ändrats till 355 kallblod och 366 varmblod. År 1965 startade 525 varmblod men inte mer än 113 kallblod. Visserligen har väl varmblodsaveln ökat, men inte så mycket som dessa siffror kan tyckas visa.

Den nordsvenska hästen har helt enkelt fått allt mindre startmöjligheter. På 41 travdagar år 1965 var det endast 38 nordsvenska lopp. Vi bör då ta i beaktande att man i genomsnitt har 10—12 lopp per tävlingsdag. Det är propositionsskrivningen som undan för undan har medfört sämre möjligheter att starta för de nordsvenska hästarna. Speciellt gäller detta de yngre hästarna, som har fått starta tillsammans med äldre. Det är klart att möjligheterna då

Svar på interpellation ang. åtgärder för att främja uppfödningen av nordsvenska hästar

har försämrats, och genom att inte så många fått starta har de inte heller fått tävlingsvana. Detta är till stort men för hästaveln på detta område.

Om möjligheter hade förelegat, skulle säkerligen betydligt flera ha startat. Som ett exempel kan nämnas att det en gång skrevs ut ett lopp för nybörjare, varvid över 20 hästar startade. Prissumman för kallbloden har också överlag varit sämre än för varmloden. För att ytterligare belysa situationen kan framhållas att de lopp som har ordnats för den nordsvenska hästen har gått på den sämsta tiden, alltså antingen i början eller i slutet av travdagen. De har inte heller varit med i V 5.

När Färjestads travbana i stort sett har startats av ägare till nordsvenska hästar verkar det hårt att dessa på detta sätt har blivit undanträngda av andra.

Mot denna bakgrund kunde jordbruksministern enligt min mening ha varit något mera positiv i svaret på min första fråga — om han ville vidta åtgärder för att rätta till dessa förhållanden — och inte bara ha hänvisat till travsällskapen. Det finns ju möjligheter att via lantbruksstyrelsen rekommendera ett rättvisare system. Det är angeläget att här säga ifrån att den hästras som gör ett nyttoarbete inte bör trängas tillbaka av varmloden, som kanske bara används för trav. Man borde enligt mitt förmenande gynna den mera produktiva rasen, och det kan man göra genom bättre startmöjligheter; det är ett verksamt medel.

Om det nu inte blir några startmöjligheter — vi skall ha klart för oss att det finns över 200 startberättigade nordsvenska hästar bara i Klarälvsdalen — återstår den enda utvägen att åstadkomma en egen bana för dessa hästar eller en bana där större startmöjligheter för dem föreligger. Jordbruksministern betvivlar bärigheten hos en sådan och hänvisar till andra

nystartade banor. Om det har gått dåligt ur ekonomisk synpunkt på andra håll, kan det emellertid ha sina speciella orsaker. Kanske det beror på att det traditionella hästintresset inte är så djupt rotat i vederbörande bygd; skillnaderna på den punkten är mycket stora. Man kanske också har byggt för dyrt och har för höga driftkostnader. På detta område lika väl som på alla andra får man väl rätta sig efter förhållandena genom att bygga måttligt dyrt och att inte skaffa sig alltför stora driftutgifter. Publikunderlaget spelar naturligtvis ekonomiskt en mycket stor roll, men jag tror ändå att det bör finnas möjligheter att i dessa bygder driva en ytterligare travbana därför att här är hästintresset så starkt rotat. Man bör åtminstone inte utan vidare säga att det inte är lönande. En kartläggning skulle kanske visa motsatsen. Möjlighet till totopspel är emellertid en nödvändig förutsättning för att kunna driva en travbana.

Jag vill till sist bara säga att det skulle vara av värde, om jordbruksministern ville medverka till en positiv lösning av frågan om en ny travbana, därest en godtagbar ekonomisk plan kan företes.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag noterar att herr Jonasson inte vill att jag skall utöva ministervälde på det sättet att jag skulle ge mig in på att i detalj föreskriva hur travsällskapen skall ordna starterna på sina banor. Han tyckte att jag skulle kunna ordna det hela litet enklare genom att jag skulle säga till lantbruksstyrelsen, att lantbruksstyrelsen bör föreskriva hur många starter man skall ha med nordsvenska hästar. Jag är emellertid inte särskilt tilltalad av det heller. Jag tror nämligen att det är bättre att dessa praktiska arrangemang

Svar på interpellation ang. åtgärder för att främja uppfödningen av nordsvenska hästar

får skötas av travsällskapen själva. Därför anser jag, herr Jonasson, att det är mera verkningsfullt att resonera med hästägarna i Värmland och försöka att få inflytande i travsällskapen och på det viset påverka antalet starter med nordsvenska hästar.

Det må förlätas mig, herr Jonasson, att jag inte tror att några speciella ekonomiska lagar gäller i norra Värmland. Där måste väl ändå liksom i landet i övrigt utbud och efterfrågan stå i viss relation till varandra. Jag tror inte värmlänningarna kan ägna sig hur mycket som helst åt totospel vid travtävlingar.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jordbruksministerns uttalande att man bör lösa frågan genom att resonera med travsällskapet är i och för sig riktigt. Emellertid är det nog litet svårt att realisera det i praktiken.

Jordbruksministern säger vidare att det inte kan gälla andra ekonomiska lagar i norra Värmland än på annat håll. Det är jag också fullkomligt på det klara med. Vad jag här ville ha sagt var emellertid, att man kanske kan låta bli att bygga så dyrt och skaffa sig stora byggnadskostnader, som sedan skall förräntas och amorteras. Och man kanske också kan driva verksamheten med lägre omkostnader; det finns nämligen ett mycket stort intresse för saken från allmänhetens sida att hjälpa till. Lönsamheten är inte helt betingad av stora banor. Jag tror att man kan åstadkomma en betydligt bättre ekonomisk drift än som är vanligt vid de banor där lejd arbetskraft måste användas till allt.

Vi är nog inte mera vana vid spel och dobbel i norra Värmland än i landet för övrigt, men man kanske kan inrikta intresset mera på trav än på annat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionerna nr 1043—1046; och

till jordbruksutskottet motionerna nr 1047—1050.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1051, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg skattefrågor, till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till jordbruksutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1052—1060.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1061, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, hänvisades motionen, såvitt avsåg trädgårdsnäringens avskrivningsproblem, till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Slutligen föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 1062.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Nordgren*, till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig verksamhet, och

herr *Lorentzon*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående säkerhetsbestämmelserna beträffande grävmaskiner.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

**Normalisering av förbindelserna mellan
Sverige och Tyska Demokratiska
Republiken**

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motion om normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken.

I en i andra kammaren av fru *Torbrink m. fl.* väckt motion, nr 592, vilken hänvisats till utrikesutskottet, föreslogs att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställde om snabb utredning och beslut att på sätt som ansåges lämpligt normalisera förbindelserna mellan Sverige och Östtyskland.

Utskottet hemställde att motionen II: 592 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fru *Renström-Ingenäs*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Den fempartimotion som är upphov till det utlåtande från utrikesutskottet som vi nu har att behandla är den första i den svenska riksdagens historia, om jag inte är fel underrättad. Att en sådan motion lagts fram i år föreställer jag mig har berott på att motionärerna tagit på allvar allt tal och alla skrivelser om den förändrade politiska atmosfären i Europa samt avspänningen mellan väst och öst och därför tror att en uppmjukad svensk attityd gentemot Östtyskland kunde tänkas genomförbar och i någon mån skulle kunna bidra till den önskade avspänningen.

Förmodligen blev fru Torbrink och hennes medmotionärer uppriktigt förvånade när utskottet förklarade att motionen avsåg, att Sverige på det internationella planet skulle verka för ett erkännande av Tysklands delning i två självständiga stater. Utskottet anser nämligen att en återförening är aktuell

och att förhandlingar därom är inne i ett så ömtåligt skede att minsta attitydförändring från svensk sida skulle åstadkomma skada. Tyvärr delar jag inte utskottets uppfattning om att läget är sådant.

När segrarmakterna efter andra världskrigets slut delade Tyskland var det deras avsikt att förhindra uppkomsten av en ny stark nationalstat. Delningen uppfattades av hela det tyska folket som ett hårt slag av ödet. Man blev påtvingad en gränsdragning som man inte ville ha, och en återförening åträdde av alla. Västtyskland som var starkast och folkrikast etablerade sig som det Tyska riket, vilket tillfälligt blivit berövat en zon i öst som man hoppades få tillbaka.

Hur är situationen i dag så lång tid efteråt? Ja, den tyska frågan är alltså jämt olöst. Om och hur den kan lösas beror helt på stormakterna och de tyska folken själva. Sverige är ett neutralt land och skall förhålla sig neutralt även i denna fråga. Det är vad stormakterna och de tyska folken säger och tänker som är avgörande för en eventuell återförening.

Stormakterna för sin del verkar inte intresserade av en tysk återförening, utan Tysklands delning betraktas av dem som en faktor i maktbalansen mellan öst och väst. Ett återförenat Tyskland skulle rubba jämvikten, och ingendera sidan har därför lagt fram förslag härom. Ryssland är absolut motståndare till Västtysklands anspråk på att få införliva de gamla tyska områdena med sitt välde. Varje gång Västtyskland kräver återställande av 1937 års gränser hörs skarpa protester från Östtyskland, Polen och Tjeckoslovakien, som alla skulle beröras av en sådan gränsversion, och de understöds mycket kraftigt genom deklamationer från Moskva.

Västtyskland önskar alltså en återförening, men i Östtyskland har opinionen förändrats. Givetvis innebär den likriktning av åsikterna som det härskande partiet i DDR utövar en svår på-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

frestning för många. Individens frihetslängtan och upproriskhet mot påtvingat förmynderskap, t. ex. i fråga om yttrandefrihet och möjlighet till mänskliga kontakter över gränserna, gör sig gällande där som i alla andra diktaturländer, och det känns olidligt för många. Muren vid gränsen vittnar därom, den mur som håller på att permanentas med anlitage av allt vad nutida teknik och ingenjörskonst kan uttänka — en trefaldig mur som skall vara färdig år 1971.

Men hos det stora flertalet — särskilt hos de unga i DDR — överskuggas det individuella frihetsbehovet av fruktan för Västtyskland. Det är också ganska naturligt. Vi som är så angelägna om att fostra vår ungdom till självständigt tänkande och till ett självständigt val av livsåskådning, att vi fordrar full objektivitet i all undervisning i samhällsfrågor och religionskunskap, vi som är så rädda för påverkan att vi till och med har regler för psalmsången i skolan — vi kan lätt föreställa oss resultatet i Östtyskland, där undervisning, fritidsverksamhet och massmedia samordnas i syftet att dag för dag bygga upp föreställningen om den stora fara som hotar från det »revanschistiska» Västtyskland. Varje uttalande i väst om 1937 års gränser skrämmer människorna i DDR till att orientera sig österut och till en fastare sammanhållning mot Västtyskland.

Därför verkar möjligheten till en tysk återförening vara mycket avlägsen. Majoriteten av Västtysklands invånare tycks också ha denna uppfattning, tvärt emot regeringens officiella ståndpunkt. I morgonekot i vår radio den 22 mars lämnades en redogörelse för en opinionsundersökning i Västtyskland. Denna visade att av personer över 18 år önskade hela 48 procent ett erkännande av DDR, endast 25 procent var emot ett erkännande och 27 procent svarade: »Vet ej». Endast 22 procent

av det västtyska folket ansåg en tysk återförening vara nödvändig. Det tycker jag var överraskande siffror, när man vet hur den officiella politiken agerat i dessa frågor.

På kvällen samma dag intervjuades finansminister Strauss i TV just mot bakgrunden av denna opinionsundersöknings resultat. På en fråga om en eventuell återförening av de tyska rikena svarade han, att han trodde att en återförening skulle komma inom ramen för en allmän europeisk sammanslutning. Svaret vittnar om att denne statsman icke hyser stora förhoppningar om en snar tysk återförening.

Tillsammans med statsmakternas likgiltighet för tysklandsfrågans lösning har opinionsomsvängningen i det egna landet bidragit till att den västtyska regeringen förändrat sin politik gentemot öst. Trots Hallsteindoktrinen har man upprättat diplomatiska förbindelser med Rumänien. Den västtyska industrin hade redan en god marknad i Rumänien men ville sälja mer, och rumänerna ville öka sin lantbruksexport till Västtyskland. Liknande sonderingar från västtysk sida har skett i Ungern och Bulgarien. Detta har väckt stor förbittring i Moskva, som fruktar att sammanhållningen i östblocket skall luckras upp, och ännu mer i DDR, som känner faran för inringning och isolering.

Frukta föder hat och — för att citera Palme: »Hat talar aldrig till förnuftet». Och tyvärr måste jag säga att det i DDR tycks råda ett hat som icke riktar sig mot västtyskar som individer utan mot Västtyskland som stat, en stat som man uppfostrats till att frukta på grund av dess krav på gränsrevidering och på grund av att den ej erkänner Östtysklands existens.

De två tyska folken talar helt förbi varandra och inte till varandra nu i avspänningspolitikens ögonblick. Från vardera sidan föres fram krav på åtgärder som verkar omöjliga att genom-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

föra därför att de strider mot varandra. Västtyskland talar om mänskliga kontakter, om lättnader i restriktionerna att passera muren och besöka släkt och vänner i öst samt om stöd för ökat handels- och kulturutbyte. Östtyskland svarar att sådana åtgärder inte kan och får vidtas förrän de stora politiska frågorna är lösta. Först då det skapats normala förhållanden mellan två existerande stater kan man ta itu med de praktiska problemen. I Östtyskland säger man: Låt oss ta upp förhandlingar på regeringsnivå. Går man i Västtyskland inte med på det, så tror vi bara att detta är ett nytt knep från Bonn.

På morgonen den 21 april hörde jag ett mycket intressant samtal mellan radioreportrarna Göran Byttner i Västtyskland och Magnus Faxén i Östtyskland. De skildrade sina intryck av förbindelserna i samband med den stora kommunistkongress som just avslutats. Socialdemokraterna i väst hade som bekant sänt ett brev till kongressen med förslag om samarbete. Det åtföljdes av en skrivelse från förbundskansler Kiesinger, som i 16 punkter skisserade hur kontakter borde skapas. När Ulbricht lämnade DDR:s svar krävde han förhandlingar på regeringsnivå, men då sade Västtysklands politiker nej: på så hög nivå kan man inte diskutera; det vore detsamma som att erkänna DDR, och det ville man inte vara med om. Och så började man i Västtyskland sinesmellan diskutera på vilken nivå man kan föra förhandlingar utan att det får statsrättsliga konsekvenser. Diskussionen har glidit mellan olika nivåer på ett sätt som väckt löje här i landet, sade Göran Byttner från Västtyskland.

Det är inte lätt för politiker att sadla om i en handvändning. Den officiella politiken har på båda sidor om gränsen varit låst. I väst har man under alla år hävdat att det bara finns *ett* tyskt rike, att en del därav lagts under kommunistiska bojor men att folket i öst

vill ur detta beroende och åter uppgå i Tyskland. Propagandan har riktats mot Ulbricht personligen, han har fått symbolisera den kommunistiska makten. Att nu i ett slag presentera honom som förhandlingspartner verkar omöjligt.

Att CDU inte lät socialdemokraternas brev gå ensamt till östkongressen berodde på att regeringen i Bonn kände till opinionen bland sina medborgare och fruktade den popularitet och därmed de röster som socialdemokraterna skulle vinna om de ensamma gick med kontaktbud österut.

Opinionen påverkar alltså de styrande litet i taget, och det hoppas jag skall ske även i vårt land. Här finns också en växande opinion, född och närd av massmedias rapporter om töväder i öst-västförbindelserna och om den förbättrade politiska atmosfären i Europa. Jag har här bara en liten del av de tidningsklipp jag samlat på sista tiden, vilka alla handlar om de nya försök till närmanden som göres och de diskussioner som föres mellan öst och väst.

När statsminister Erlander tillsammans med dåvarande förbundskansler Erhard vid dennes officiella besök här i Stockholm gjorde ett uttalande om att man gemensamt önskade lösa den tyska frågan, så gjorde detta sitt intryck på människorna här i landet. När utrikesminister Torsten Nilsson vid ett möte med Stockholms fackliga centralorganisation framhöll att ett närmande mellan öst och väst minskar riskerna för krig och utvecklade denna tankegång ytterligare, inverkar det också på opinionen i vårt land. Och när det i Dagens Nyheter för den 7 januari i år angavs under stora rubriker att Västtysklands utrikesminister Willy Brandt vid en presskonferens i Rom tillfrågats om sin syn på Hallsteindoktrinen och att han då svarat: »Jag tillbakavisar den och accepterar att en stat kan erkänna de båda Tyskland.» Då, herr talman,

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

blir det en opinion i Sverige, och då väckes en fempartimotion i riksdagen i vilken det talas om vidgade kontakter med Östtyskland!

I den motionen talas det t. ex. om en trafik- och en handelsbyrå, fastän klämman sedan har blivit mera omfattande än vad motionärerna egentligen tänkt sig — enligt vad jag tror.

Ärade kammarledamöter! Ni har säkert lagt märke till att det bland Kiesingers 16 punkter fanns ett par som handlade om att handeln mellan Öst- och Västtyskland borde underlättas och människor få större frihet att besöka varandra. Handeln och samfärdseln ansågs från juridisk synpunkt inte vara farliga nivåer i umgänget. Då borde väl motionärernas önskemål om en svensk trafikbyrå och en svensk handelsbyrå i Östtyskland inte anses som en oantagbar nivå av politikerna i Bonn.

Att vår handel med Östtyskland lider av de nuvarande förhållandena är alldeles klart. Den har ju inte det stöd som utrikesminister Nilsson vid S:t Eriksmässan berättade att UD ville ge den internationella handeln. Inte vill väl utskottets talesman påstå att handeln har utvecklats på ett tillfredsställande sätt? Det har den verkligen inte gjort. Det står något sådant i utskottets utlåtande, men jag tycker inte att det stämmer med verkligheten. Jag väntar också att få höra utskottets talesman instämma i denna min åsikt.

I detta anförande instämde dels herrarna *Arvidson*, *Persson* i Skänninge, *Lundmark* och *Svensson* i Kungälv, fru *Johansson*, fru *Svensson* och fru *Jäderberg* (samtliga s), dels herr *Börjesson* i Falköping (cp), dels ock herrarna *Hector*, *Nilsson* i Gävle, *Lorentzon* och *Hermansson* samt fru *Ryding* (samtliga k).

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Fru Renström-Ingenäs sade inledningsvis att det troligen var

första gången som det väckts en fempartimotion här i riksdagen. Det lär dock ha gjorts en gång tidigare — det gällde då en trafikfråga. Men det är väl första gången som det talats så varmt för en motion som varit anledningen till en blank reservation, och det är vi motionärer mycket tacksamma för. De instämmanden fru Renström-Ingenäs fick efter sitt anförande vittnar också om stor saklighet i hennes anförande.

Fru Renström-Ingenäs är ju ledamot av det stora utrikesutskottet och har därför tillgång till insides informationer, som en annan ledamot av riksdagen knappast kan tänkas ha. Bakom utskottets kortfattade utlåtande — det är ju en princip hos det utskottet att skriva sådana — får man väl också tänka sig att det ligger långa diskussioner. Som motionär är man dock inte alldeles säker på att man i utskottet inte någon gång har benägenhet att nonchalera sådant som utskottet inte tycker har så mycket att betyda i den stora debatten om vår handel och vårt förhållande till andra länder och andra samhällssystem.

Jag skall nu inte gå vid sidan om fru Renström-Ingenäs' anförande utan kan helt instämma i hennes långa resumé över vad som förevarit. Vi motionerade i denna fråga helt enkelt därför att vi ansåg att det behövdes ytterligare en opinionsyttring för vidgad handel med Östtyskland. Jag har en gång varit i Östtyskland och sett folk gräva efter tegelstenar i grunderna efter utbombade hus för att kunna bygga upp något nytt. Man ställde en dum fråga, varför de inte vid byggandet av nya bostäder försökte få värmeledningarna enligt vanligt mönster — och fick till svar att det inte fanns något material, att de måste bygga med det de hade och att de inte fick så mycket hjälp.

Det har gått några år sedan dess, och i dag är Östtyskland en handelspartner som allt fler önskar knyta handelsförbindelser med. Leipzigmässan, som ju

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

har 800-åriga anor, har tagits upp sedan många år, och resultatet blir allt bättre för varje år. Allt fler människor besöker mässan, allt fler köp görs upp och allt fler produkter som finns på världsmarknaden visas upp. Motionen var också ett uttryck för att vi ville att man skulle fortsätta på denna väg genom att avlägsna de krystade förhållanden som vi anser nu vara rådande.

Jag har med intresse läst utrikesutskottets utlåtande och lyssnat på utrikesdebatten, som i många stycken hade mycket gott att erbjuda. Det var bra anföranden av herrar Alemyr och Arvidson och inte minst av fru Renström-Ingenäs, och det utspann sig en dialog mellan utrikesministern och fru Renström-Ingenäs. Jag tyckte att denna fråga om handeln med Östtyskland ägnades en förhållandevis stor del av utrikesdebatten, och det med all rätt. Rent handelsmässigt är denna marknad något att räkna med.

Jag har också fått uppfattningen att de som besitter det högre förståndet resonerar som de gjorde i den teaterpjäs, som haft så stor succé här i Stockholm: »Att lyckas i affärer utan att anstränga sig». Det är kanske inte comme il faut att säga det här från talarstolen, men man kan som enkel lekman i riksdagen ändå få vissa idéassociationer. Nu vill jag inte säga annat än att man på ansvarigt håll här i landet gör ansträngningar att försöka normalisera förhållandena så gott det går. Men nog är det litet underligt att det inte i Östtyskland skall finnas någon motsvarighet till vad som finns på andra håll för att göra det bekvämt för människor som vill resa för att se naturen, minnesmärken och annat. Det finns inget konsulat, ingenstans att vända sig.

Utskottets talesman kommer kanske att säga att det ändå finns möjligheter — man kan ju få hjälp av våra diplomatiska representanter i Västberlin. Det är riktigt, men det innebär ändå i

viss mån diskriminering av en statsbildning som lidit av delningen precis lika länge som Västtyskland. Det gäller en stat som blivit offer för ett ohyggligt krig och som blivit delad. Det har också sagts många gånger i debatten att denna delning tycks komma att bestå för en längre tid. Även jag har samlat urklipp, men jag skall inte citera dem — liksom inte heller fru Renström-Ingenäs gjorde. Men nog framgår det av den allmänna debatten att man inte är så säker på att återförenas i brådrasket. Intill dess tycker vi motionärer att man borde förbättra förhållandena.

Läget har förändrats bara sedan 1965, då utrikesutskottet skrev sitt utlåtande över den motion som man hänvisar till i dagens utlåtande. Det har blivit en viss uppluckring. Jag kan bara liksom fru Renström-Ingenäs hänvisa till Västtysklands trevare mot öststaterna, t. ex. Rumänien. Det händer alltså någonting, och det skall vi notera med tacksamhet. Vare det oss motionärer fjärran att på något sätt vilja sätta in sprängkilar i ett arbete som pågår för att normalisera förhållandena på olika avsnitt i vårt umgänge med den övriga världen. Vi har inte trott oss om det och vi har heller inte trott att vårt agerande som motionärer skulle uppfattas som om vi på egen hand ville göra utrikespolitik. Det är inte det som är syftet med motionen. Vi har helt enkelt ansett att man borde ge den service som vårt näringsliv gärna vill ha och behöver och som vi också som nation har all anledning att ge för att skapa nya marknader.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang påpeka att det svenska näringslivet har tagit egna initiativ för att underlätta handeln med Östtyskland; jag förmodar att utskottets talesman kommer att med siffror belysa dessa ting. Jag har från riksdagens upplysningstjänst fått följande fakta som jag, herr talman, skall be att få läsa in i protokollet. Det är en PM angående Sve-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

riges handel med Östtyskland, där det bl. a. heter:

»Sveriges handel med Östtyskland är licensbelagd över hela varuområdet. Då diplomatiska förbindelser saknas sker förbindelserna mellan AB Sukab och Kammer für Aussenhandel i Berlin. Sukab, som grundats av det svenska näringslivet och drivs utan vinstintresse, förhandlar om handelsavtal med östtyskarna. Det träffade avtalet sanktioneras av kommerskollegium genom att kollegiet utfärdar en generell licens för bolaget att bevilja import- och exportlicenser.

Då ett svenskt företag önskar handla med Östtyskland sker kontakten mellan företaget och vederbörande branschkontor i den östtyska utrikeshandelsorganisationen. Då kontraktet är klart beviljar Sukab erforderlig licens och förmedlar även betalningen, som sker över ett särskilt konto i Skandinaviska banken. Sukab erhåller vid exportaffärer 1 % av fakturasumman i provision, vilken efter avdrag av förvaltningskostnaderna årsvis återbetalas som återbäring till exportörerna.»

Man har alltså funnit att man måste ha ett slags plattform för affärerna. Det är klart att några långtidskontrakt inte kan upprättas, eftersom Östtysklands samhällssystem är ett annat än vårt — en sak som jag inte skall gå närmare in på. Men i varje fall vill det svenska näringslivet också göra affärer med Östtyskland.

Jag är ju själv nerifrån ostkusten, och jag vet mycket väl att fiskarna vill finna avsättning för sina produkter hos våra grannar på andra sidan Östersjön. Nu har fiskeexporten kraftigt minskats på grund av att östtyskarna själva har byggt upp sin fiskeflotta. Det är ingenting att missunna dem — de kan behöva fisken som omväxling i dieten. Men det är klart att vi får göra större ansträngningar för att kunna behålla marknaden.

Jag var själv nere på Leipzigmässan för ett par år sedan och fann då landshövding Nyström som chef för en delegation västkustfiskare. Man gjorde en fin exposé av fisk och fiskkonserver för att locka köpare och fick givetvis också köpare. Man kan naturligtvis fortsätta att på detta sätt göra affärer via Leipzigmässan, som ju är tidernas mäsas. Men det är trevligare att ha en sanktion från det land man representerar. Det är helt enkelt så vi motionärer resonerat.

I år var Volvo med på Leipzigmässan. Man säger helt framt på Volvohall: Vi måste försöka få utlopp för vår ökade kapacitet, och nu söker vi oss hit. Varför gör Volvo det? Jo, därför att man börjar få råd med att köpa på det här hållet. Vi gör affärer där vi kan göra det och tjänar på det. Det må vara riktigt på både öst- och västhåll att göra så. Det gagnar också det fredliga samarbetet när man kan göra affärer med varandra.

Jag skall inte tala mycket längre — det skall inte bli någon utrikesdebatt, och jag vore allra minst lämpad att föra en sådan. Mycket av vad jag skulle vilja säga har kanske inte kommit fram i mitt anförande. Men vårt reella motiv har väl ändå klart framstått, nämligen att vi inte vill göra stor utrikespolitik. Däremot anser vi det — ur de vanliga medborgarnas, ur opinionens synpunkt — riktigt att underlätta möjligheterna för handel med och resor i andra länder, oavsett samhällssystem. Vi behöver inte ta intryck av detta system, men vi kan kanske hjälpa till att föra demokratin längre om vi inte avskärmar oss ifrån allt resonemang med motparterna.

Har nu vårt ord i motionens kläm — »normalisera» — fastnat i öronen och på näthinorna av utrikesutskottets medlemmar så att de tror att vi vill »normalisera» genom att införa fullständiga diplomatiska förbindelser med Östtyskland genast, är detta fel uppfat-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

tat. Vi har refererat till vad vi tidigare sagt i vår motion: »Även om Sverige inte just nu anser sig kunna de jure erkänna Tyska demokratiska republiken och utväxla beskickningar, kunde åtgärder av annan art vidtas för underlättandet av de ständigt växande förbindelserna, exempelvis genom inrättandet av generalkonsulat i Öst-Berlin, handelskammare eller liknande.» Med hänvisning till detta föreslår vi »att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om snabb utredning och beslut att på sätt som anses lämpligt normalisera förbindelserna mellan Sverige och Tyska demokratiska republiken».

Detta är inte alls detsamma som att vi skulle uppmana regeringen att på en gång erkänna Tyska demokratiska republiken. Vi vet mycket väl att man skall gå varligt fram i diskussioner av så här känslig art, men vi har inte ansett att vi överskridit våra befogenheter som enskilda riksdagsmän från olika partier, då vi velat verka för en sak som är under debatt i såväl stora som små sammanhang.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till motion nr 592.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag tror att det kan vara av visst värde att erinra de ärade kammarledamöterna om att utrikesutskottets utlåtande är enhälligt. Fru Renström-Ingenäs höll ett anförande, i vilket jag till stora delar skulle kunna instämma — hon fick många instämmanden av kammarens ledamöter — men hon ställde inget yrkande och har i utrikesutskottet bara reserverat sig blankt. Hon står sålunda bakom klämman i utskottets utlåtande. Det innebär alltså att det i utskottet inte finns någon avvikande mening om hur man skall behandla den aktuella motionen.

Herr talman! Det har många gånger sagts från denna talarstol att de nuvarande förhållandena i Tyskland är orim-

liga. Vi är alla överens om att den nuvarande situationen, där det bl. a. på grund av Berlinmuren är praktiskt taget omöjligt för människor från Öst- och Västtyskland att träffas, i framtiden är fullständigt ohållbar. Jag har själv vid ett par tillfällen i andra kammarens talarstol sagt att det i framtiden måste bli så, att Tysklands båda delar antingen återförenas till ett tyskt rike, eller också att två självständiga stater med normala förbindelser med varandra skapas. Utrikesutskottet har i år liksom tidigare sagt — vilket riksdagen då anslöt sig till — att det tyska folket självt tillsammans med stormakterna måste få avgöra hur tysklandsfrågan skall lösas.

Vi har under de senaste åren i vår världsdel upplevt en utveckling i riktning mot en uppmjukning i de tidigare fastlåsta positionerna. Det finns mycket som tyder på att man i Tyskland och länderna där omkring är beredd att försöka ta nya grepp för att nå fram till en rimlig lösning — en normalisering — av förhållandena i Tyskland. Jag tror att Sveriges riksdag på denna punkt är enig. Det råder inga delade meningar om att vi önskar en framtid i vår världsdel där det för världsfreden farliga tysklandsproblemet skall vara löst och där människor kan umgås med varandra under normala villkor.

Motionärerna vill att riksdagen skall uppdra åt regeringen att finna former för förändrade relationer mellan Sverige och Östtyskland. Man säger inte riktigt vad man vill. Man säger att ett generalkonsulat kanske kan upprättas eller andra former av motsvarande förbindelser. Jag vill emellertid erinra om att formellt är det på det sättet, att om vi upprättar konsulära förbindelser med Östtyskland är detta detsamma som ett diplomatiskt erkännande av den östtyska staten. Och ett diplomatiskt erkännande av den östtyska staten betyder att vi för vår del menar att Tysklands del-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

ning är bestående och att vi sålunda har tagit ställning i den stora tysklandsfrågan. Eftersom motionärerna inte åsyftar ett sådant ställningstagande är det sålunda angeläget att påtala att man inte kan åstadkomma den typ av normalisering av förbindelser, som motionärerna talar om, utan att ta det steg som ingen vill ta.

Det är i själva verket ytterst få länder i världen som har upprättat diplomatiska förbindelser med Östtyskland. Det är endast de östeuropeiska staterna som gjort det fullt ut. I viss utsträckning har en del av de asiatiska och afrikanska länderna också gjort det. Speciella handelsrepresentationer har upprättats av några av de afrikanska och asiatiska staterna, men av alla de länder i väst, med vilka Sverige har sitt stora handelsutbyte och som vi normalt brukar jämföra oss med, har ingen upprättat någon form av officiella förbindelser med Östtyskland.

Detta är, herr talman, frågans formella sida. Men det är kanske ändå inte det viktigaste. Det viktigaste är det sätt, på vilket svenskar och östtyskar kan umgås med varandra. Där är det värdefullt att erinra om vad fru Renström-Ingenäs och också fru Torbrink har sagt, nämligen att det under de senaste åren pågått en mycket markant ökning av de reella förbindelserna mellan invånarna i vårt land och invånarna i Östtyskland.

Jag ber, herr talman, att få erinra om några sådana faktiska kontakter. Jag tror att det är värdefullt att detta kommer in i kammarens protokoll. Mellan Östtyskland och Sverige förekommer — det har redan sagts här — handel enligt ett vanligt globalt s. k. kompensationsavtal, som ingås mellan en svensk organisation och en östtysk handelskammare. Denna östtyska handelskammare har sedan 1956 ett handelskontor i Stockholm. Vidare har förra året upprättats en särskild kommitté för befrämjande

av handel mellan Östtyskland och Sverige, en kommitté bestående av privata svenska handelsintressenter å ena sidan och officiella östtyska myndigheter å den andra. Sedan 1956 har Östtyskland en trafikrepresentation i Stockholm, och SJ har sedan 1960 ett kontor i Östberlin. När det gäller viseringsfrågorna har det inte uppstått några som helst svårigheter eftersom de östtyskar, som vill resa till Sverige, får visum genom det svenska generalkonsulatet i Västberlin. År 1966 beviljades 3 900 sådana visa till Sverige.

Alla rättsliga ärenden, där svenska medborgare i Östtyskland behöver hjälp från svensk sida, skötes av generalkonsulatet i Berlin, som gör det i samråd och samarbete med östtyska utrikesdepartementets konsultsbyrå.

Här finns sålunda, herr talman, på en rad olika områden de facto kontakter mellan svenska medborgare och östtyska medborgare, och de ökar. Utrikesutskottet är angeläget om att understryka vikten av att detta sker. Jag vill gärna framhålla betydelsen av att en ökad kulturell kontakt på skilda områden kan växa fram mellan vårt folk och de på kulturella traditioner så rika östtyskarna. Genom svenska institutets förmedling förekommer ett utbyte av studenter och professorer. Avsikten är att svenska institutet med statliga medel skall verka för en ökning av dessa kulturella förbindelser. De facto pågår sålunda en utveckling av våra förbindelser, och utrikesutskottet anser att det är värdefullt.

Vad det i dag gäller är frågan om huruvida vi genom någon särskild anordning skall, som motionärerna säger, normalisera förbindelserna mellan Sverige och Östtyskland. Jag tror att det skulle vara allvarligt att göra något sådant in hopp i den diskussion som för närvarande pågår i Tyskland. Jag har redan tidigare nämnt att en uppmjukning där håller på att komma till stånd.

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

Man har inom den västtyska regeringen, inte minst på den socialdemokratiska sidan, starkt understrukit att man vill ha förbättrade förbindelser med landsmännen i Östtyskland. Jag är rädd för och utrikesutskottet fruktar att ett svenskt inbrott av något slag inte skulle bidra till att skapa en sådan gynnsam atmosfär i Tyskland utan snarare skulle kunna få en motsatt verkan.

Härtill kommer ytterligare en sak, nämligen att vårt land inom kort förmodligen kommer att träda i förhandlingar med de västeuropeiska staterna inom EEC för att hitta någon form av förbättrade handelsförhållanden mellan dem och oss. Hela EEC-problematiken ligger framför oss. Jag hoppas att kammarens ärade ledamöter har klart för sig att den västtyska regeringens inställning är den, att ett ensidigt svenskt erkännande i någon form av den östtyska regeringen allvarligt skulle försvåra vårt lands möjligheter att vid handelspolitiska förhandlingar nå en överenskommelse med EEC.

Jag vill konkludera det hela med att säga, att de facto har förbindelserna mellan vårt land och det östtyska folket under de senaste åren starkt förbättrats. Vad motionärerna eftersträvar håller alltså i praktiken på att genomföras. Då det gäller ett faktiskt erkännande av Östtyskland vill utrikesutskottet varna för åtgärder som dels kan skada den utveckling som håller på att ske i tysklandsfrågan, dels försvåra vårt lands möjligheter att träda i överläggningar med EEC.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Eken-dahl* och fru *Eriksson* i Stockholm samt herrar *Mellqvist*, *Martinsson*, *Hugosson* och *Adamsson* (samtliga s).

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s) kort genmäle:

Herr talman! Min blanka reservation betydde helt enkelt att jag inte var enig med utskottet i vad som förkunnades i utlåtandet.

Herr Alemyr säger att förhållandena har utvecklats sig på ett tillfredsställande sätt, att allt är väl beställt och att det för handelns räkning inte spelar någon roll om vi underlåter att, som motionärerna föreslår, upprätta en handelsbyrå i Östberlin. Att det inte skulle ha någon betydelse för handeln motsäges dock helt t. ex. av vad utrikesministern sade vid S:t Eriksmässans öppnande. Han sade: »Beträffande utrikesdepartementet kanske jag — slutligen — skulle nämna vår utbildningsverksamhet, som strävar efter att göra våra representanter utomlands ännu bättre rustade att främja vår utrikeshandel. Hand i hand med den svenska produktionens förkovran måste nämligen gå ett oupphörligt arbete på att världen över skapa ökad marknad för vad vi hemma kan åstadkomma. Utrikesrepresentationen skall i ständigt stegrad grad träda i vår ekonomiska politiks tjänst, bli ett ändamålsenligt instrument för dess krävande uppgifter utåt.»

Detta skulle alltså gälla för hela den övriga världen men inte för handeln med DDR. Där är detta stöd överflödigt, säger utskottets talesman. Det var inte något tillfälligt hugskott av utrikesministern när han talade härom, ty sedan dess har utrikesdepartementet anordnat en kurs i slutet av mars — ett exportseminarium på Skokloster — där en rad företrädare för näringslivet deltog som föreläsare och debattörer och där man som litteratur kunde använda den nyligen utgivna skriften »Kommersiell handledning för utrikesförvaltningens tjänstemän». Där talades det mycket om hur viktigt det var att man nu utbildade allt fler av utrikesdepartementets tjänstemän till att bli goda handelsattachéer i utlandet. Det sades t. ex.: »Om konsultuppdraget för ett stort projekt

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

går till en svensk firma får de svenska industrierna lättare order på leveranserna. Därför förtjänar konsultföretagen UD:s hjälp.» Denna bevakning av marknaden kan icke ske på annat sätt än att just UD:s tjänstemän sköter den i de olika länderna. Jag har här citerat ett referat från den kurs som anordnades av UD. När man läser referatet i sin helhet börjar man nästan undra, om inte handelsdepartementet kunde avskaffas och UD ta hand om det hela.

Jag har också sett kommunikén från i höstas — som Exportföreningen stod bakom — då man tillsatte en kommitté som skulle försöka att träda i UD:s ställe när det gällde att hitta möjligheter till ökad handel mellan de båda länderna. Det sägs: »Bland kommitténs uppgifter är att sprida information om inköps- och försäljningsmöjligheter samt om den teknisk-vetenskapliga utvecklingen i de båda länderna. Kommittén skall vidare medverka till att etablera och upprätthålla personliga kontakter mellan företag och näringslivsorganisationer och att främja det teknisk-vetenskapliga och kommersiella samarbetet mellan ländernas företag.»

Man måste alltså upprätta en särskild kommitté för att handha allt detta när det gäller handeln med Östtyskland, medan vi i fråga om alla andra länder klarar oss med UD:s hjälp. Givetvis kan dock en sådan kommitté icke ha samma effekt som en officiell handelsbyrå.

Vad herr Alemyr sagt belyser på ett strålande sätt hur åsikter har en benägenhet att konserveras och hålla sig till vad som var rätt och riktigt i gången tid. Nu passar denna inställning inte längre helt och fullt in i situationen. Östtyskland har fungerat som självständig stat en lång tid. Ett styrelsesätt har stabiliserats, vare sig vi gillar det eller inte. Ingenting tyder på att en förändring kan åstadkommas inom överskådlig tid, i varje fall inte med fredliga medel. Varför kan inte utskottets talesman

vara lika realistisk som den västtyske utrikesministern Willy Brandt var i ett tal på Valborgsmässoafton, då han sade: Vi vill ej använda våld för Oder—Neisselinjen, gränsen kan inte rubbas, och vi skall inte väcka några orealistiska förhoppningar hos vårt folk om händelser som icke kan förverkligas.

Trots den västtyska varning som i skrivelse har lämnats den svenska regeringen, sedan Västtyskland självt upprättat förbindelser med Rumänien, är det väl inte realistiskt att vänta några repressalier ifall vi försöker underlätta handel och samfärdsel med DDR. Är en sådan verksamhet någonting som skall vara förbehållet Västtyskland i förhållande till Östtyskland men icke tillåtas Sverige? Det förefaller av herr Alemyrs uttalande som om han menar att om Sverige öppnar en resebyrå och en handelsbyrå i Östberlin, kommer Västtyskland att tillgripa något slags repressalier mot oss och motverka att vi ges möjlighet att komma med i Gemensamma marknaden. Jag tror att det är verklighetsfrämmande att tänka så. Ett försiktigt agerande i realistisk riktning — vilket Västtysklands politiker själva börjar acceptera — kan inte göra någon skada.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är litet tveksam om vad fru Renström-Ingenäs vill i dag. Jag har inte suttit i riksdagen så länge som hon, men under mina snart elva år här i kammaren har jag lärt mig att en blank reservation betyder att man ansluter sig till utskottsutlåtandets kläm men möjligen vill tillägga något ytterligare utöver utskottets motivering. Det har framgått att fru Renström-Ingenäs menar något mera, men vad hon menar har jag inte riktigt fått klart för mig.

I själva sakfrågan, herr talman, polemiserar fru Renström-Ingenäs mot någonting som jag egentligen aldrig har sagt. Jag har aldrig haft någon invänd-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

ning mot den allmänt ideella drömmen om att förhållandena i Tyskland skall normaliseras. Jag har sagt att vi bör överlåta åt det tyska folket och stormakterna att klara dessa problem. Därför är det ganska orimligt att begära av mig att jag skall göra inlägg av den typ som den västtyske utrikesministern gör. Han har ju att agera å det tyska folkets vägnar. Utrikesutskottet i Sveriges riksdag har sagt ifrån och upp-repar det genom mig, att det i första hand måste ankomma på det tyska folket självt att i samråd med stormakterna lösa de stora frågor som har med Tysklands framtida status att göra.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog i utskottet intryck av vad som sades att klämman var oerhört farlig som den var formulerad. Vad jag sagt i dag visar att jag ansluter mig till den tankegång som fru Torbrink förklarar att motionärerna omfattar. Jag skall nu be att få anföra hur den socialdemokratiska gruppledaren i den västtyska riksdagen har givit sin syn på problemen i samband med den tyska frågan. Han heter Steffen och han är alltså Västtysklands »Bengtsson i Varberg» och när han talar är det på den socialdemokratiska förbundsdagsgruppens vägnar. Han säger först att han inte finner en återförening ens önskvärd; den skulle bara rubba jämvikten. Han fortsätter: »Hallsteindoktrinen är ett odugligt instrument. Ingen doktrin kan motverka fakta. Den kan på sin höjd använda andra ord för att beskriva de faktiska förhållandena. Det stora felet med doktrinen är att, sedan den en gång har införts, kan den inte avskaffas utan prestigeförlust. Men upptagande av fulla diplomatiska förbindelser med Östeuropa kan den inte förhindra.»

Detta säger alltså den västtyske gruppledaren för socialdemokraterna.

Vad han säger är inte heller ett hugskott. Han har fått frågorna i brev och svarat skriftligt, d. v. s. väl genomtänkt. Hans uttalande ger alltså uttryck för de västtyska socialdemokraternas åsikter.

Jag hoppas herr Alemyr minns vad jag sade i mitt första anförande, i polemik mot utskottet som säger att det »torde få anses ankomma på det tyska folket självt och på stormakterna att finna vägar till en lösning av det tyska problemet». Jag sade: »Det är stormakterna och de tyska folken själva som skall lösa sina problem och Sverige skall vara neutralt. Alltså önskar jag icke någon svensk inblandning i stormaktpolitiken.»

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Det är alltid bra med normala förhållanden mellan enskilda människor, och på den punkten har vi mycket att göra även här i Sverige för att få rätsida på problemen.

Jag har ungefär samma uppfattning som den herr Alemyr mycket välåligt här givit till känna. Det är dock en detalj som han berörde och som oroar mig och som jag alltid haft svårt att riktigt känna mig till freds med. Det är när det talas om kulturexport från Sverige. Nu är ju kultur ett så vagt uttryck att ingen vet vad det egentligen innebär. Det tycks dock innefatta alla former av mänsklig, konstnärlig, litterär, filmatisk och annan verksamhet. Det är synd om östtyskarna om de utsätts för alltför mycket av den mycket negativa påverkan som kan komma från Sverige.

Det ankommer på oss att i första hand göra oss redo att exportera sådant som verkligen är positivt och riktigt innan vi alltför mycket ger oss in på att förtjäna pengar i andra länder. Herr talman, det var egentligen detta jag ville säga. Emellertid är det kanske tillbörligt att gratulera herr Hermansson för vad som här har förekommit.

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

Han har också fått tillfälle att genom instämmanden här från sin grupps sida demonstrera, att i denna grupp råder i varje fall på denna punkt inte någon splittring.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Utrikesutskottets talesman, herr Alemyr, liksom utskottet i övrigt har, såvitt jag kan bedöma, stirrat sig blind alltför mycket på ordet »normalisera» i motionen II: 592. Det är självklart att motionen 592 inte syftar till att på något sätt de jure erkänna Östtyskland som stat. Det har också framhållits i utskottets utlåtande att det ankommer på tyska folket självt och på stormakterna att finna vägar till en lösning av i detta sammanhang berörda frågor.

Huvudsyftet med motionen är att hos regeringen hemställa att den skall försöka få till stånd en utveckling som innebär att man åstadkommer lättnader för Sverige i fråga om handelsförbindelser med Östtyskland, exempelvis genom att inrätta en handelskammare i Östberlin. Detta innebär, såvitt jag kan förstå, inte på något sätt att man erkänner Östtyskland som självständig stat. Men det skulle till nytta för svenskt näringsliv underlätta ökad handel även med den del av Europa som kallas för Östtyskland. Vi har enligt min mening all anledning att se oss om efter nya marknader ute i Europa och i världen i övrigt för att upprätthålla sysselsättningen här i landet.

Jag kan inte finna att en på detta sätt åstadkommen ökning av möjligheterna till handelsutbyte med Östtyskland skulle vara på något sätt kontroversiell. Den västtyska regeringen t. ex. har ju förberett och uttalat sig för ökat handelsutbyte med Östtyskland.

Visserligen förekommer handel mellan Sverige och Östtyskland i viss utsträckning och har ökat under de senaste åren, men självklart skulle en

ytterligare utökning av handeln och framför allt ett underlättande av handelsutbytet med Östtyskland åstadkommas genom inrättande av en handelskammare i Östberlin.

Jag anser att det i tider, då inskränkningar och nedläggningar inom industrin hör till de dagliga företeelserna, är det en skyldighet för riksdagen liksom för regeringen att med alla medel underlätta för näringslivet att öka sina möjligheter till handel med andra länder. Här får inte finnas utrymme för förutfattade meningar som lägger hinder i vägen. Jag vet också att Östtyskland är intresserat av att exempelvis köpa jordbruksprodukter från Sverige. Jordbruksprodukter har inte tidigare nämnts i denna debatt. Däremot andra produkter från näringslivet. Östtyskland har ett stort underskott på livsmedel. Cirka 70 procent av sitt behov av livsmedel kan Östtyskland producera självt. Landet är sålunda intresserat av att köpa sådana produkter här i Sverige. Det kan väl, herr Dickson, ändå inte bli anledning till några särskilda bekymmer, om Sverige exporterar jordbruksprodukter. Om han sedan anser att andra utbyten med Östtyskland inte skulle vara lämpliga, vilket jag knappast tror, är en helt annan sak.

Därför skulle väl ett uttalande i motionens syfte inte vara, såsom jag tidigare nämnde, på något sätt kontroversiellt eller farligt eller minska våra möjligheter i EEC-frågan. Inte heller skulle det så att säga vara att trampa Västtyskland på tårna om det inrättas en handelskammare eller handelsbyrå som skulle underlätta för våra exportörer att skapa ett mera, låt mig använda detta ord, normaliserat handelsutbyte. Jag har liksom fru Torbrink m. fl. på Leipzigmässan sett hur svenska företag utställt produkter, och intresset är på det hållet stort för en vidgning av kontakterna. Med beslut i överensstämmelse med motionens syfte, utan att så

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

att säga stirra sig blind på ett ord som kanske egentligen inte behövt stå i motionens kläm, tror jag att vi skulle kunna medverka till att skapa förutsättningar för en ökning av handelsutbytet även i denna del av Europa, vilket för närvarande utan tvivel skulle vara av värde för vårt land.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till motionen.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Det bör inte vara ägnat att förvåna om vi i detta sammanhang får något av en utrikespolitisk debatt. Jag vill hålla med dem som påpekat, att den motion som vi behandlar är ovanlig i den meningen, att den är en fempartimotion om en både viktig och svår utrikespolitisk fråga med påtaglig anknytning till europeiska säkerhetsintressen.

Motionen var föremål för en viss uppmärksamhet redan vid utrikesdebatten den 8 mars, då bl. a. hr Arvidson erinrade om att det föreligger en fempartimotion som mycket försiktigt begär en normalisering av förbindelserna. Han yttrade då följande: »Det är min förhoppning att den inte skall avfärdas utan en djupgående diskussion såsom det har gått till tidigare när liknande motioner har behandlats.»

Mitt intryck är att utskottet, då det avstyrkt motionen, inte varit inställt på en djupare prövning av frågan. Jag tycker att utskottets svar mycket liknar det som gavs för två år sedan, och det erinras också i svaret om utlåtandet 1965. Redan då gav jag uttryck för uppfattningen att svaret var mycket otillfredsställande. I dag skulle jag vilja säga att utskottsmajoritetens ställningstagande är definitivt ohållbart med hänsyn till de förändringar som ägt rum beträffande läget och till de ökade anspråk vi har rätt att ställa på svensk neutralitetspolitik.

Jag vill instämma i vad såväl fru Ren-

ström-Ingenäs, fru Torbrink som herr Persson i Heden sagt och dessutom ge några ytterligare synpunkter på utskottets utlåtande.

Sedan 1949 finns det två självständiga tyska stater, och vi måste räkna med att denna uppdelning kommer att bestå en mycket lång tid framåt. Fru Renström-Ingenäs erinrade alldeles nyss om ett uttalande av herr Brandt, och för min del skulle jag dessutom vilja erinra om vad som sagts på den andra sidan — i Östtyskland — senast vid SED:s nyligen hållna kongress, där det ganska kategoriskt förklarades, att det inte kan bli tal om någon återförening så länge den nuvarande regimen råder i Västtyskland.

Vi behöver inte ta ställning för eller emot denna ståndpunkt, men att inte utgå från denna som ett faktum är orealistiskt. Vägran från svensk sida att upprätta diplomatiska förbindelser med den tyska demokratiska republiken påverkar ju inte alls denna republiks position. Vad är det då för mening med att från svensk sida upprätthålla en sådan inställning?

Den tyska frågan måste bedömas utifrån vad som är till gagn för fredens bevarande i Europa, och det måste vara ett fredsintresse och därmed ett svenskt intresse att med våra begränsade möjligheter bidra till en avspänning mellan de två tyska staterna. Det är väl ingen överdrift att påstå att vår tidigare hållning gentemot Östtyskland var en eftergift för den s. k. Hallsteindoktrinen. Man kan säga att till huvudinnehållet i denna doktrin hörde att förneka Östtysklands existens och att omedelbart avbryta diplomatiska förbindelser med länder som erkände Östtyskland, med andra ord en form av utrikespolitisk utpressning.

Läget är nu förändrat. På grund av förändringarna inom den västtyska regeringen håller Hallsteindoktrinen på att överges. Allt fler europeiska stats-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

män — även västtyska — förkastar denna doktrin som en vettig grund för utrikespolitiken. Den västtyska regeringen har själv upptagit förbindelser med socialistiska länder, i första hand Rumänien, som samtidigt upprätthåller diplomatiska förbindelser med Östtyskland. Jag vill därför fråga herr Alemyr som talat för utskottet: Är vi inte eniga om att den tyska frågan befinner sig i ett nytt läge? I varje fall bör väl den som i denna kammare företräder regeringspartiet anse, att det har skett någon förändring när nio socialdemokrater träder in i den västtyska regeringen. Personligen vill jag inte överdriva betydelsen av denna förändring, men jag tror att det vore felaktigt att inte inse att den kan utgöra inledningen till en betydelsefull utveckling i Västtyskland.

Vi kan inte blunda för att Hallsteindoktrinen gjort bankrutt. Dess huvudinnehåll tillämpas inte på samma sätt som tidigare av den västtyska regeringen. Förbindelserna med Rumänien är ett exempel härpå.

Skall vi blunda för dessa förändringar? Nej, enligt min mening kan vi inte göra det, utan vi måste ta hänsyn till dem och rätta vårt handlande efter dem. En avgörande fråga är: Kommer de två tyska staterna att existera under överskådlig tid? Eller skall vi räkna med att den ena av dessa stater utplånas och uppslukas av den andra? Jag tror att vi måste räkna med att svara ja på den första frågan. Om vi gör det, är det rimligt att vi tillämpar en strikt neutralitet gentemot båda de tyska staterna. Herr Arvidson hade helt rätt när han i utrikesdebatten den 8 mars framhöll, att »det rimmar dåligt med vår neutralitet att erkänna endast den ena av de båda staterna». Därför bör vi ändra vår hittillsvarande hållning gentemot Östtyskland och upprätta normala diplomatiska relationer med detta land. Om vi inte genast vill upprätta sådana relationer

på ambassadörsnivå, kan vi börja med de åtgärder som anvisas i den motion vi nu behandlar.

Herr talman! Tillåt mig att ett ögonblick stanna inför frågan om den tyska återföreningen. Herr Alemyr sade att om vi nu skulle upprätta förbindelser med TDR, så skulle det innebära att vi erkände att vi avser att delningen av Tyskland skall bli bestående. Jag kan omöjligt förstå denna ståndpunkt. Om vi behandlar de två tyska staterna lika, så måste det ju bidra till en normalisering och avspänning, och det är väl endast i en atmosfär av avspänning och fredlig samlevnad som återföreningen kan äga rum. Eller är det någon i denna kammare som kan tänka sig återföreningen på ett annat sätt än genom en fortgående integration av mänskliga, politiska och ekonomiska kontakter mellan de två tyska staterna? Jag kan för min del inte tänka mig någon annan väg till återföreningen än att dessa två stater börjar umgås på ett normalt och vänskapligt sätt. Vi måste göra det vi kan för att underlätta en sådan utveckling. Det är därför jag menar att vi borde vidta de åtgärder som föreslås i motionen.

Herr Alemyr var inne på våra affärer och EEC. Tillåt mig att säga några ord om affärsförbindelserna. Jag tyckte att det av herr Alemyrs uttalanden verkade som om han ansåg att vi måste vara litet försiktiga när det gäller Västtyskland och nu framöver när det gäller EEC. Jag utgår ifrån att herr Alemyr inte menade att vi handlar under något slags hot; det gör vi naturligtvis inte. Vi intar en självständig hållning. Det finns anledning att erinra sig att vi — trots att den tyska förbundsrepubliken är Sveriges största partner i utrikeshandeln — inte behöver vara oroliga för en sådan åtgärd som föreslagits. Kanske har vi tidigare varit det. Jag vill erinra om att Sverige inte är någon oviktig marknad för västtyskt närings-

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

liv, särskilt som det ekonomiska undret i förbundsrepubliken inte längre framstår som ett under. Den västtyska kolindustrin kämpar sedan länge med svårigheter, järn- och stålindustrin lider under samma tryck som dessa industrigrenar i andra länder. I mitten av januari var antalet registrerade arbetslösa i förbundsrepubliken uppe i 578 000, vilket torde innebära en arbetslöshet på cirka fem procent. Vikande konjunkturer minskar under alla förhållanden kraften i det hot, med vars hjälp förbundsrepubliken hittills förmått en del små västeuropeiska stater att avstå från att normalisera sina förbindelser med den tyska demokratiska republiken. Jag vill hävda att den ståndpunkt Sverige intagit nu är ohållbar. Det neutrala måste nu vara att normalisera förbindelserna med TDR.

Om vi skall erkänna bara en av de tyska staterna, varför har det då råkat bli just Västtyskland? Kan utskottets talesman gå förbi det faktum att tyska förbundsrepubliken är det enda land i Europa som officiellt har intagit ståndpunkten att vilja återställa 1937 års gränser? I första hand utgör Västtysklands hållning ett hot mot TDR, men också mot Polen och Tjeckoslovakien. Måste det då inte, rent logiskt bedömt, vara ett svenskt intresse att vidta åtgärder som mycket strikt tillämpar neutraliteten och att inte fasthålla vid nuvarande ståndpunkt?

Jag är helt enig med utskottet, när utskottet skriver att »det ankommer på tyska folket och stormakterna att finna en lösning på det tyska problemet». Vi har heller inte med vår motion trott oss kunna lösa det tyska problemet; vi har bara hemställt att Sverige skall ta på sitt ansvar att inte försvara en sådan lösning. Om vi med vår utrikespolitik favoriserar den ena av de tyska staterna och diskriminerar den andra, påverkar vi inte den tyska frågan på ett sätt som svarar mot den fredliga sam-

levnadens principer och står inte på det statliga likaberättigandets grund. Därför vill jag uttala den meningen att vi skall tillämpa neutralitet på båda de tyska staterna.

Här har sagts att det finns en stark opinion i denna fråga. Det är riktigt. I svensk press, t. ex. i Aftonbladet, ägd av Landsorganisationen, där utrikesutskottets ordförande står i spetsen — han är kanske dessutom ordförande i Aftonbladets styrelse; det känner jag inte till — har man flera gånger givit uttryck för kravet att Sverige bör normalisera sina förbindelser i denna riktning. Samma krav reses av Socialdemokratisk ungdom, av de socialdemokratiska studenterna och i andra opinionsyttringar. Därför har jag mycket svårt att förstå att utskottet kan ha varit så liknöjt för den opinionen vid skrivningen av sitt utlåtande.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter yrkar jag bifall till motionen II: 592.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Förevarande utskottsutlåtande ger mig inte anledning att förlänga denna debatt, som har varit mer än tillräckligt lång redan.

De båda inledande damerna och nu senast herr Jansson underströk att vi här behandlar en fempartimotion, och man menade tydligen att det gör den speciellt märkvärdig eller representativ. Det ger mig anledning påpeka att det faktum att enskilda medlemmar av partier undertecknar en motion inte på något sätt innebär att motionen blir representativ för partierna. Tvärtom är det i stället så, att utskottets utlåtande är representativt för de fyra demokratiska partierna här i kammaren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag skall bara förlänga denna debatt med några meningar.

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

Herr Jansson ställde en del direkta frågor till mig, men jag skulle kunna nöja mig med att hänvisa till det anförande jag höll när jag presenterade utskottets utlåtande. Då bemötte jag herr Janssons synpunkter och besvarade alla de frågor som herr Jansson sedan framställde. Herr Jansson frågade bl. a., om inte Tysklandsfrågan nu hade kommit i ett nytt läge. Det sade jag inledningsvis att den hade gjort. Jag sade att det nu pågår en utveckling i Tysklandsfrågan, och på svensk sida skall vi akta oss för att uppträda på sådant sätt att vi kan störa den utveckling i gynnsam riktning som förekommer i den interna tyska debatten.

Det intressanta, herr talman, när denna debatt nu går mot sitt slut, är att iaktta att det egentligen finns två huvudlinjer hos den som talar till förmån för motionen. Den ena representeras av fru Torbrink, som hävdar att det är angeläget att svenska medborgare på olika sätt får mera normala kontakter och förbindelser med folket i Östtyskland. Den andra huvudlinjen representeras av herr Jansson och kommunisterna. Med ett svenskt inlägg av något slag vill de bidra till den lösning av Tysklandsfrågan i stort som överensstämmer med den kommunistiska politiken i Östeuropa. Det finns alltså två meningar bakom de inlägg som har stött den Torbrinkska motionen. Jag tror att det är av värde att vi observerar detta, ärade kammarledamöter.

Utrikesutskottet är angeläget om att det på olika vägar upprättas bättre förbindelser mellan medborgare i vårt land och Östtyskland, och jag har erinrat om alla de olika vägar på vilka detta sker. Men vi har inte något intresse av ett inlägg från svensk sida som innebär en form av ställningstagande till den kommande lösningen av Tysklandsfrågan.

Jag upprepar till sist, herr talman, att det nuvarande tragiska förhållandet

i centrala Europa inte kan få bestå i framtiden. Jag kunde kanske få ge den rekommendationen till herr Jansson och kommunistiska partiet att de försöker få de östtyska myndigheterna att börja med att riva muren som ett första steg i syfte att åstadkomma en normalisering av förhållandena. Det är självklart att vi inte kan acceptera den situation som nu råder i Tyskland.

Herr talman, ärade kammarledamöter! Vi hoppas på en lösning så snart som möjligt med normala förbindelser i Tyskland. Men det måste vara det tyska folket självt och stormakterna som svarar för denna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att än en gång få yrka bifall till det enhälliga utrikesutskottets hemställan.

Herr JANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår den goda avsikten hos herr Alemyr att försöka få fram två huvudlinjer. Jag kan emellertid inte villfara honom på den punkten. Jag tror att det finns bara en linje — att vi bör normalisera våra förbindelser med den Tyska demokratiska republiken. Vi kan inte göra allt på en gång, utan de anspråk som är resta i motionen är mycket begränsade, och de anspråken har så långt jag vet samtliga motionärer varit helt eniga om. Det handlar alltså inte om någon speciell kommunistisk linje i denna fråga.

Herr Ståhl har rätt i sitt påpekande att det är enskilda motionärer. Huruvida herr Rimmerfors är mindre representativ än herr Ståhl eller någon annan vill jag inte uttala mig om. Det är ingen som har sagt att det är annat än enskilda motionärer, men de är väl på sitt sätt alla representativa för någon opinion inom sina partier.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! I stort sett är jag nöjd med utskottets utlåtande, och jag kan

Normalisering av förbindelserna mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken

instämna i det allra mesta av vad herr Alemyr har sagt. Om med en normalisering skulle menas ett ja till kommunismen eller ett krav på officiellt erkännande av Östtyskland i dagens läge kan jag inte vara med. Men när motionen skrevs och visades mig, kunde jag vara med på dess kläm, att vi kunde utreda på vad sätt det kan anses lämpligt att normalisera förbindelserna mellan Sverige och Tyska demokratiska republiken. Det kan ju hända att utredningen skulle komma till resultatet att det i dagens läge är helt omöjligt att normalisera förbindelserna.

Däremot kan jag ärligt deklarerat att jag inte vill ta avstånd från tanken på att främja det som kan närma folken till varandra och det som underlättar kommunikationerna mellan länderna. Jag har i alla fall klart för mig att DDR existerar och att Sverige driver handel med DDR. Detta är ting som vi inte kan blunda för. Stora grupper inom vårt folk anser ju också att något måste göras för att underlätta handelsförbindelserna, resorna och viseringen mellan länderna. Hur det skall ske får väl utredningen visa.

Det heter i slutet av motionen att de ständigt växande förbindelserna skulle kunna underlättas »exempelvis genom inrättandet av generalkonsulat i Öst-Berlin, handelskammare eller liknande». Skulle upprättandet av ett generalkonsulat eller en handelskammare betyda en försämring i förbindelserna mellan Östtyskland och Västtyskland, skall Sverige naturligtvis inte vidta en sådan här åtgärd. Innebär upprättandet av en handelskammare att Västtyskland skärper sin hållning mot Östtyskland, vore ju den åtgärd som begärs i motion II: 592 någonting som skadar det folk som vi har velat lägga ett gott ord för. Jag har dock för min personliga del stora tvivel om att så skulle bli fallet. Enligt min mening skall vi på svensk sida göra vad vi kan för att finna ut-

vägar som närmar folken till varandra. Att det skulle bli sådana menliga följder som här antytts är jag, som sagt, inte så helt övertygad om.

Jag läste häromdagen ett uttalande som USA:s vice utrikesminister, Rostov, gjort vid en av OECD i slutet av november anordnad konferens i Paris. Det heter där att »den utsträckta handens politik» borde tillämpas gentemot öststaterna. Det var alltså ett uttalande som gjordes från västsidan.

Det är med stor smärta man upplever den söndring som existerar mellan Östtyskland och Västtyskland. Många uppfattar det kanske bara som en from önskan att någonting skulle kunna göras från svensk sida för att förbättra förhållandena. Att mitt namn står på motionen beror just på att jag vill att något verkligen skall göras för att åstadkomma ett närmande.

Jag har i år blivit inbjuden att såsom kristen och såsom verksam i kyrkligt arbete komma till Tyskland för att delta i Luther-jubileet i oktober. I samband därmed har jag upptäckt att de trakter, där Luther levde och som har så stark anknytning till Luther och till reformationen, ligger just i öst. Skall jag alltså resa till Luthers land, till en stad som Wittenberg och till andra orter, så kommer jag till Östtyskland.

Inför en vänlighet som på detta sätt visats mig och andra i Sverige av den Lutherska kyrkan har tanken uppkommit, att kan någonting göras för att normalisera förbindelserna mellan Sverige och Östtyskland, så bör det göras. — Men när herr Jansson frågar, varför det råkat bli just Västtyskland som Sverige upptagit förbindelser med och varför Sverige skall ha förbindelser med Västtyskland endast om det skall ha förbindelser med ett av de tyska länderna, vill jag svara: Detta är självklart därför att Västtyskland otvetydigt är en demokrati.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 592; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Torbrink begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill, att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 592.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till civilförsvaret.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Ökad utbildning av journalister m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av journalister m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkterna E 37 och E 38) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna till Journalistinstitutet: Avlöningar ett

Ökad utbildning av journalister m. m.

förslagsanslag av 956 000 kr. och till Journalistinstitutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 317 000 kr.

I propositionen nr 43 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 10 mars 1967, föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer för journalistutbildning på postgymnasial nivå, som förordats i statsrådsprotokollet, dels till Journalisthögskolorna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 042 000 kr., dels till Journalisthögskolorna: Omkostnader för budgetåret 1967/68 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 383 000 kr., dels till Vissa kostnader vid socialhögskolorna för budgetåret 1967/68 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 131 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Andersson m. fl.* (I: 738) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II: 927), i vilka hemställtts att riksdagen vid sin behandling av propositionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära snabbutredning angående införande av kortare kurser i journalistik för akademiker i anknytning till journalisthögskolorna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hilding* (I: 739) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping (II: 925);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Johan Olsson* och fru *Elvy Olsson* (I: 740) och den andra inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Skärstad och *Boo* (II: 926).

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte godkänna de riktlinjer för journalistutbildning på postgymnasial nivå, som förordats i

Ökad utbildning av journalister m. m.

statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 10 mars 1967;

2) att motionerna I: 739 och II: 925, i vad de avsåge inrättande vid journalisthögskolorna av lektorstjänster av ny typ, icke måtte bifallas av riksdagen;

3) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 739 och II: 925 såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Journalisthögskolorna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 042 000 kr.;

4) att riksdagen måtte till Journalisthögskolorna: Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 383 000 kr.;

5) att riksdagen måtte till Vissa kostnader vid socialhögskolorna för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 131 000 kr.;

6) att motionerna I: 738 och II: 927 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

7) att motionerna I: 740 och II: 926 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Axel Andersson, Kaijser, Wallmark, Thorsten Larsson, Nyman, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Mattsson, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Källstad* och *Nordstrandh*, vilka ansett, att utskottet under 6) bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 738 och II: 927, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabbutredning angående införande av kortare kurser i journalistik för akademiker i anknytning till journalisthögskolorna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Den fråga vi nu skall

behandla gäller vår framtida journalistutbildning. Propositionen går i kortet ut på att de nuvarande journalistinstituten i Stockholm och Göteborg skall ändra namn och kallas journalisthögskolor från den 1 juli 1967. I samband därmed kommer också studiegången att ändras så att vi nu skall få en tvåårig sammanhållen yrkesutbildning, som skall omfatta en ettårig grundkurs, en termins studiepraktik och sist en termins fördjupningsstudier. En intressant sak i detta sammanhang är att de allmänna inträdesvillkoren innebär att utbildning i fackskola, gymnasium eller motsvarande skall gälla såsom allmänt villkor för inträde.

I samband med att denna proposition behandlades lade jag märke till den trefaldiga målsättning som bestämts beträffande journalistutbildningen.

För det första skall man lära de studerande att på ett systematiskt sätt söka efter källor. För det andra skall de kritiskt och metodiskt lära sig att granska tillgängligt material och för det tredje skall de korrekt presentera information både när det gäller innehåll och språklig utformning. Inte minst den tredje punkten är mycket väsentlig; utbildningen skall som mål ha korrekt informationsgivning. Det får inte bli en tendentiös, snedvriden och färglagd information. Den skall vara korrekt.

I samband med denna propositions behandling har jag framlagt en motion, i vilken jag har påpekat att den organisation jag i kortet nämnt något om för närvarande är den lämpligaste. Mot bakgrunden av att hela det postgymnasiala utbildningssystemet står inför en reformperiod som kan förändra bedömningen ganska mycket, kan man i likhet med vad TCO har sagt se det föreliggande organisationsförslaget som en etapp på vägen mot integrering i universitetens verksamhet. Innan ett postgymnasialt studiensystem genomföres kommer emellertid journalistutbildning inte att erbjudas de universitetsstude-

rande. Visserligen finns möjligheter att gå igenom den föreslagna journalisthögskolans tvååriga kurs, men jag tror inte att det är vare sig ett realistiskt eller lockande alternativ för dem som har tagit en fil. kand. eller fyra akademiska betyg att därutöver studera i två år i journalisthögskola. Det finns behov både på avnämarsidan — dagspress, facktidningar, radio och television — och hos studenterna vid universiteten att få möjlighet att kombinera kurser i akademiska ämnen med en kortare kurs i de mera elementära massmediakunskaperna. Det är det senast omnämnda som min motion har gått ut på och som reservationen nu tar sikte på.

I väntan på den samlade postgymnasiala reformen anser jag att man bör undersöka möjligheterna att få till stånd kortare akademikerkurser, som omfattar en termins studier i anslutning till journalisthögskola. Dessa kurser kunde möjligen — i varje fall delvis — läggas upp i form av brevstudier, så att studenterna utanför Stockholm och Göteborg kan bedriva en del av studierna på sin egen studieort.

Herr talman! Med anledning av vad jag har sagt yrkar jag bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Ett område, som omedelbart kommer i blickpunkten vid den kommande konstruktionen av målinriktade utbildningslinjer vid universiteten, är utbildningen av journalister och därmed jämförbara yrkesgrupper inom massmedia. Journalistutbildningen måste anses ha nära anknytning till den utbildning, som i dag bedrivs vid universitetens filosofiska fakulteter och kanske ännu mer till den som kommer att bedrivas där om ett par år eller något längre fram i tiden. Stora delar av innehållet i de teoretiska ämnena i journalistutbildningen, vilka är åtskilliga, är gemensamma med olika samhällsvetenskapliga universitetsämnen.

Ökad utbildning av journalister m. m.

Som vi vet pågår det där i växande omfattning forskning och utbildning med anknytning till massmedia och informationsteknik av olika slag. Undervisningen av de blivande journalisterna kan bedrivas på vetenskaplig grund och med anlitan av vetenskapligt kompetenta lärare. Det föreligger vidare ett ganska påtagligt behov för många studerande att kunna komplettera en mindre målinriktad teoretisk utbildning vid filosofisk fakultet med en journalistisk yrkesutbildning. Ett uttryck härför har varit den vid de gamla journalistinstitutionen inrättade akademikerlinjen — fyra akademiska betyg med ettårig journalistisk yrkesutbildning. Nu har denna linje visat sig bli föga populär. Utbildningens organisatoriska splittring på två huvudmän kan ha bidragit till att denna situation har uppstått. Förutsättningarna att realisera en akademisk grundutbildning i förening med en journalistisk yrkesutbildning skulle — åtminstone har jag den uppfattningen — ha blivit större, om de båda inlagen blivit delar av samma utbildningsorganisatoriska helhet inom universitetsväsendets ram.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att en betydande remissopinion inklusive flera ledande dagstidningar — dock inte alla — mot direktiv och utredning har slutit upp bakom kravet på att journalistutbildningen skall inordnas i universiteten. Även universitetskanslersämbetet, som väl får betecknas som en av de tyngre vägande remissinstanserna i detta sammanhang, har anslutit sig till den linjen.

Motståndet mot att förlägga journalistutbildningen direkt till universiteten är emellertid från andra håll så hårt — bl. a. från en del journalister, utredningen och ecklesiastikdepartementet — att man åtminstone tills vidare måste acceptera anordningen med fristående journalisthögskolor trots de ganska uppenbara risker som föreligger för högskolornas isolering. Jag fäste upp-

Ökad utbildning av journalister m. m.

märksamheten på sådana risker, även när det gällde lärarhögskolorna. Där är dock riskerna inte så påtagliga som här.

Förmodligen aktualiseras problematiken på nytt, när fasta studiegångar så småningom kommer att läggas upp vid universiteten. Ytterligare erfarenheter — de må vara positiva eller negativa — har då också vunnits av den föreslagna enhetsutbildningen av journalister. En omprövning kan eventuellt komma till stånd senare. Utvecklingen får visa, om det är motiverat att bibehålla journalistinstitut eller journalisthögskolor som fristående element. I den mån journalistutbildningen kommer att stå i intimt samband med massmediaforskningen, blir det väl ändå naturligt att föra den till universiteten, där den kan arbeta i nära kontakt med den samhällsvetenskapliga institutionen. Renodlas däremot yrkesutbildningen i ännu mera teknisk riktning, finns kanske mindre anledning att föra in journalisthögskolorna i universitetsorganisationen.

På en särskild punkt är det dock för mig helt omöjligt — även om jag gör det i övrigt — att ansluta mig till propositionens förslag. Det är nämligen, synes det mig, uteslutet att tänka sig att alla journalistaspiranter skall genomgå den tvååriga journalistiska fackutbildning som föreslås. Om ett sådant krav bibehålles, föreligger det efter mitt sätt att se uppenbara risker för att många utmärkta aspiranter kan gå förlorade för massmedia, särskilt bland de yngre akademikerna.

Jag skulle, för att ställa det hela på sin spets, vilja fråga: Är det rimligt att vänta sig, att en fil. mag. eller fil. kand. — kanske t. o. m. högre — med nordiska språk och litteraturhistoria skall öva sig vid en journalisthögskola i t. ex. — som det har nämnts — språkvård och stilistik tillsammans med elever, som kanske ganska nyligen har lämnat fackskolan, hur begåvade dessa än må ha varit under sina studier i denna fackskola?

Det talas i reservationen till utskottsutlåtandet om att någon svårighet att anordna en kortare fackutbildning för en akademikergrupp av blivande journalister knappast torde föreligga. Denna uppfattning hyser erfarna journalister, men det skall inte förnekas, att det finns andra, lika erfarna journalister som menar att det råder betydande svårigheter. Här står åsikt mot åsikt. Såvitt en utanförstående kan bedöma är dock svårigheterna inte större, än att de rimligen bör kunna övervinnas. Då därtill — och det är väl det avgörande i sammanhanget — vinsten av ett sådant arrangemang, som begäres i reservationen, kan förväntas bli god, ber också jag att få yrka bifall till reservationen.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Den överväldigande majoriteten av de i dag yrkesverksamma journalisterna har icke fått sin utbildning vid något journalistinstitut utan ute på arbetsplatserna, på tidningarna. Den vägen står fortfarande öppen; fastän tidningarna i dag är mindre benägna att ta emot utbildad arbetskraft är den inte stängd.

Vi har nu fått journalistinstitutet — som delvis har inneburit en försöksverksamhet under några år — med en ettårig utbildningskurs. Det har funnits två linjer, en för studenter och en för akademiker med minst fyra akademiska betyg. Den akademiska linjen har dragit till sig mycket få studerande, ungefär tio per år. Som reservanterna har framhållit har de väl ansett att en ettårig kurs ovanpå föregående utbildning var för lång. Av samtliga har dessutom krävts ett halvt års förpraktik, vilken har visat sig vara ganska svår att ordna.

Nu föreslås i stället att vi skall få en journalisthögskola med en tvåårig utbildning; i denna ingår då det halva årets praktik, alltså i verkligheten en förlängning med ett halvt år. Om akademikerna ansåg att en ettårig kurs var för lång, anser de naturligtvis ännu me-

ra att en kurs på ett och ett halvt år är för lång. Det är säkert rätt som reservanterna säger att mycket få akademiker kommer att ta denna fullständiga kurs.

Vid universiteten håller man på med en omläggning för att försöka få fram rena yrkesutbildningslinjer med bunden studiegång, kompletterad med praktiska kurser i de fall det behövs. Vi väntar alltså på en journalistlinje med bunden studiegång och med en praktisk tilläggskurs. Detta är reservanterna också helt inställda på. De anser dock att det under övergångstiden bör anordnas en kortare akademikerkurs vid journalsthögskolan.

Som herr Nordstrandh framhöll tror en del att det är mycket enkelt att få en sådan kurs till stånd. Andra lika sakkunniga tror att det blir problematiskt att få fram denna kurs. De bygger därvid på erfarenheter som gjorts vid akademikerkursen sådan den hittills varit utformad. Det tar tid, det kräver en utredning och det är detta man begär i reservationen. Kursen kan alltså icke starta i år, utan vi får ett visst dröjsmål.

Samtidigt pågår en utredning i universitetskanslersämbetet om en akademisk journalistkurs, som — får vi hoppas — inte skall ta så lång tid. Det kan alltså hända att den nya akademikerlinjen bara blir något år gammal och sedan ersätts av en annan och bättre anordning.

I utskottsmajoriteten anser vi det vara mera våld än nöden kräver att på detta sätt göra två parallella utredningar, som båda syftar till en akademikerlinje för journalister, allra helst som ju utbildningsmöjligheterna — som jag framhållit — inte är stängda under övergångstiden, även om de kanske inte är så attraktiva för akademiker.

De båda föregående talarnas anföranden står delvis i strid med varandra. Herr Källstad sade att vad akademikererna behöver är en kort kurs i de mest elementära grunderna för journalister

Ökad utbildning av journalister m. m.

vilka till stor del bör kunna inhämtas per korrespondens. Herr Nordstrandh talade om hur orimligt det skulle verka för akademiker att sitta med under lektioner och föreläsningar över dessa elementära fakta. I det fallet håller jag helt med herr Nordstrandh. Vad akademikererna behöver är icke elementära journalistiska kunskaper — som notisjägare skall ha — utan det är en kvalificerad journalistutbildning. De kommer inte att bli allmänjournalister, utan de har sitt vetenskapliga område som de kommer att hålla sig till även som journalister. De behöver en mycket kvalificerad utbildning, men den kan naturligtvis vara kortare än den som allmänjournalisten skall ha.

Vi tror alltså att vi behöver en sådan kortare kurs, men utskottsmajoriteten anser att vi kan vänta på den kurs som skall samordnas med den journalistutbildningslinje som skall anordnas vid universiteten.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag skulle egentligen inte behöva säga så mycket efter det att fröken Olsson som utskottets talesman i denna fråga har yttrat sig. Vad som främst föranledde mig att begära ordet är att jag har några synpunkter på den grupp som fröken Olsson nämnde, nämligen de som i dag är yrkesverksamma.

Jag vill inledningsvis säga att det beslut om journalsthögskolorna, som nu skall fattas, hälsas med mycket stor glädje av alla som har sin verksamhet inom olika former av nyhetsmedia, jag tänker på tidningar, radio, television m. m.

Förslaget om journalsthögskolor har ju också fått ett välvilligt mottagande från pressorganen, självfallet mot den bakgrunden att pressorganen själva hittills till stor del — om man bortser från de senare åren — fått svara för denna utbildningsverksamhet. Under senare år

Ökad utbildning av journalister m. m.

har ett förbättrat statligt stöd tillkommit. Vi tycker det är naturligt att denna statliga stödverksamhet har satts in på detta område, då dessa frågor ju är en gemensam samhällsangelägenhet. Det är ju självklart, och det har sagts både av herr Nordstrandh och herr Källstad, att alla önskemål inte har kunnat tillgodoseas redan nu.

Ecklesiastikministern har dock accepterat pressorganisationernas synpunkter på att utbildningsanstalterna skall vara fristående från universiteten. På denna punkt har jag personligen en helt annan mening än i varje fall herr Nordstrandh. Jag är nämligen övertygad om att journalistutbildningen har så många särdrag att ecklesiastikministerns ställningstagande på denna punkt är riktigt. Man kan väl konstatera att det förslag som nu föreligger ändå innebär ett stort framsteg på detta område, ett mycket viktigt område för oss alla.

Däremot har exempelvis frågan om en enhetlig tjänstebeteckning för befattningshavarna inte kunnat lösas nu. Men den frågans lösning kan väl inte vara alltför avlägsen, om både ecklesiastikministern och statsutskottet verkligen menat allvar med det som skrivits. Jag skall bara citera några rader i statsutskottets skrivning som bestyrker detta mitt påstående. Utskottet säger: »Utskottet finner visserligen i likhet med departementschefen att den av utredningsmannen väckta och i sistnämnda motioner ånyo framförda tanken på en enhetlig tjänstetyp är följdriktig med tanke på kraven på integration i undervisningen men anser konsekvenserna av ett beslut om inrättande av dylika tjänster för närvarande vara alltför svåröverskådliga.»

Fröken Olsson sade att detta krävde noggranna överväganden, och jag tror att man på den punkten kan vara förhoppningsfull. Det är nödvändigt att få en enhetlig tjänstetyp införd vid journalisthögskolorna. Risk föreligger eljest för att det kommer att uppstå en be-

gränsning av möjligheterna att i framtiden rekrytera de praktiska lektoraten. Deras verksamhet har ju de flesta instanser i sina remissyttranden betonat vara mycket viktiga element i journalistutbildningen. Men självfallet måste man nu komma i gång med denna verksamhet, och jag finner inte kritiken på denna punkt vara så allvarlig mot det framlagda förslaget om inrättande av journalisthögskolor med en tvåårig utbildning.

Det finns, herr talman, som jag sade inledningsvis, ett annat viktigt område av denna grupps yrkesutbildning och fortbildningsverksamhet som jag i detta sammanhang vill beröra, nämligen de nu yrkesverksamma journalisternas yrkesutbildning. De har ett mycket stort behov av fördjupade yrkeskunskaper. Det har betonats av herr Källstad som bl. a. i sin trefaldiga målsättning tagit upp behovet av korrekt information. Många i dag verksamma journalister känner mycket starkt att de inte har fått någon utbildning på många områden där de dagligen får arbeta. Motionerna i anslutning till propositionen har aktualiserat förhållandet med akademikers vidareutbildning och frågan huruvida examen vid journalisthögskolorna exempelvis skall ge tillträde till universiteten.

Det gäller ju viktiga avsnitt, men endast få av dagens yrkesutövande journalister berörs av de tankegångar som tagits upp i motionerna. Svenska journalistförbundet — d. v. s. journalisternas fackliga organisation — har i dag omkring 5 000 medlemmar varav de flesta har ett mycket starkt behov av att vidareutbilda sig på många av de områden som en journalist dagligen kommer in på. Helt naturligt kan utbildningen vid journalisthögskolorna inte splittas på alltför många specialiteter. Enligt min mening har ecklesiastikministern här handlat följdriktigt med tanke på att journalisthögskolorna avses skola ge en allmänt god grund för den framtida journalistens arbete. Därför måste

andra utbildningsvägar erbjudas de grupper som inte haft eller inte kommer att få möjligheter till den gedigna grundutbildning som framtidens journalister kommer att erhålla.

Pressens egna organ har också insett detta i mycket stor utsträckning och även på det här området varit föregångare. I dag drivs årligen under pressinstitutets ledning 8—10 kurser med 3—14 dagars längd. Cirka 200 journalister får alltså årligen en mer eller mindre specialiserad vidareutbildning. Att detta är nödvändigt råder det inget tvivel om. Alla har säkert haft den känslan som läsare, lyssnare eller tittare, att det finns brister inom denna yrkeskår, som har att förmedla sina intryck till oss i vår egenskap av nyhetskonsumenter. Helt nyligen förekom en debatt i denna kammare om riksdagens nyhetsförmedling, varvid kritiska röster höjdes mot både källgranskningen och vissa sakuppgifter. Härvidlag kan man väl anknyta till vad fröken Olsson som utskottets talesman uttalade och dessutom säga, att tidningarna väl numera i högre grad är obenägne att anställa helt utbildade journalister, och detta är naturligt med tanke på de krav som ställs på denna yrkesgrupp då det gäller att förmedla intryck till allmänheten.

Den mest ambitiösa vidareutbildning vi i dag har ges vid Nordisk Journalistkursus i Århus, som årligen har en tremånaderskurs där fem svenska journalister varje år får tillfälle deltaga. Självfallet förstår var och en att detta är helt otillräckligt. Denna utbildningsform är mycket eftertraktad och vi lämnar också ekonomiskt stöd till Nordisk Journalistkursus.

Det fordras alltså här betydande ekonomiska insatser. Kravet på en utbyggnad av pressinstitutets verksamhet är starkt. Pressens egna organ och några enskilda tidningsföretag kan inte ensamma klara en ytterligare utökning av verksamheten utan här måste, såvitt jag förstår, ett bättre samhälleligt stöd ges

Ökad utbildning av journalister m. m.
i framtiden för att tillgodose denna grupps starka önskan om en fort- och vidareutbildning, som både från vår egen synpunkt som konsumenter och från andra synpunkter anses nödvändig. Vårt principiella krav på ett korrekt återgivande av journalisternas intryck måste kunna uppfyllas utan alltför svåra störningar. Bättre och mera utbildning medverkar till att tillgodose detta vårt rättmätiga krav.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat ge uttryck för journalistkårens uppriktiga känsla av tacksamhet för det beslut som nu kommer att fattas i denna kammare. Jag gör det i den förhoppningen att »skönhetsfläckarna» kommer att suddas ut när verksamheten kommit i gång vid journalisthögskolorna och vi fått bättre erfarenhet på det här området.

Den dag pressinstitutet vill utöka sin verksamhet och vädjar om ett bättre ekonomiskt stöd från samhället, hoppas jag självfallet att en sådan anhållan skall bifallas.

Jag har, herr talman, gjort detta uttalande mot bakgrunden av att jag mycket väl känner den svenska journalistkåren och vet att den står sig mycket gott vid en jämförelse med kollegerna i andra länder. Men den vill veta mer, den vill förkovra sig och bredda sitt vetande inför de svåra uppgifterna att förmedla sina intryck till oss nyhetskonsumenter. Det är en vinst för oss alla om de ambitionerna uppmuntras av samhället.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Särskilt med anledning av vad fröken Olsson nämnde vill jag framhålla, att vi reservanter talat om en snabbtredning angående införande

Ökad utbildning av journalister m. m.

av kortare kurser i journalistik för akademiker. Vidare förhåller det sig så att fröken Olsson i och med att hon anslutit sig till utskottsmajoritetens skrivning har erkänt, att det kan finnas ett visst fog för motionärernas uppfattning att det »finns behov att få möjligheter att kombinera kurser i akademiska ämnen med en kortare kurs, omfattande högst en termins studier, i de mer elementära massmediakunskaperna».

Nu vill utskottet i stället lösa frågan om en journalistutbildning för akademiker i samband med att de fasta studiegångarna införs vid de filosofiska fakulteterna. Det är naturligtvis väl att detta kan ske. Men vad händer under tiden med akademikerna? Jag tror inte att några akademiker eller studenter med fyra betyg under tiden kommer att gå denna långa kurs. Det är därför jag anser att det under denna övergångstid borde finnas möjligheter till en för akademiker speciellt avsedd kortare journalistisk utbildning.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Tillåt mig först ge ecklesiastikministern en komplimang för en enligt min uppfattning mycket väl genomtänkt och väl skriven proposition, som vittnar om en fin förståelse för vad saken gäller och för vilken utbildning pressens blivande medarbetare behöver.

Det är alldeles uppenbart att de motioner som väckts, den reservation som föreligger och den debatt som här förts träffsäkert tar upp just de områden, som man möjligen kan ha anledning diskutera. Det har blivit reservation bara på en punkt, nämligen i frågan om akademikerutbildningen.

Herr Nordstrandh sade att erfarna journalister menar att det inte torde föreligga några svårigheter att anordna en sådan kortare kurs på en termin eller så. Han sade också att andra, lika erfarna journalister tycks anse motsatsen. Det är möjligt att det var mig han

syftade på; vi har talats vid om det här, och jag har en viss erfarenhet som journalist och även som lärare i journalistik. Jag anser att det föreligger betydande svårigheter att anordna en sådan utbildning. Det skulle i och för sig inte vara svårt att konstruera denna utbildning. Jag skulle kunna åta mig att på en timme lägga fram förslag till kursplan och studieanvisningar för en sådan kurs. Det kan jag lova, eftersom sådana redan finns; frågan är inte på något sätt ny. Svårigheterna är alltså inte att anordna en kurs och att ge den ett nyttigt och bra innehåll. Vad som är svårt är att göra den attraktiv och få elever till den även om den är så kort som en termin. Det är faktiskt där som knuten ligger enligt min mening.

Vi har en viss erfarenhet av sådan här verksamhet — mer än som framgår av proposition och utskottsberäkning. En kurs av ungefär den karaktär som reservanterna uppenbarligen åsyftar förekom på sin tid i Göteborg. Under flera årtionden fanns nämligen vid Göteborgs högskola och universitet en journalistkurs. Jag hade själv förmånen att leda den de sista tre eller fyra åren. Mot slutet hade den utvecklats därhän att vi hade åtta veckotimmar vill jag minnas under ett läsår. Denna kurs var jämförelsevis attraktiv och brukade samla det antal elever som vi kunde ta emot. Det var en kurs som löpte parallellt med ämnesstudierna och som alltså inte tog en särskild studietid i anspråk; den var så utformad att undervisningen var helt knuten till lektionerna och inte förutsatte någon nämnvärd litteraturläsning och man kunde alltså ta den som en »bisyssla» vid sidan av tentamensstudier. I sin slutliga utformning, då kursen hade fått den omfattning som den till slut fick, tror jag att den hade ett visst värde. Där bedrevs också en hel del försöksverksamhet inför journalistinstitutens start 1962.

Vi har också erfarenhet från journa-

listinstitutens akademikerlinje, och den erfarenheten är nedslående. Det har uppgivits att högst ett tiotal elever per år har frekventerat den linjen. Det torde vara högt räknat. Det har i varje fall inte alla år funnits tio elever sammanlagt vid båda journalistinstituterna på den linjen.

Det är möjligt att herr Nordstrandh har rätt när han säger att den bristande attraktiviteten kan bero på att man har varit hänvisad till två olika studieorganisations enheter, ett universitet och ett journalistinstitut. Personligen tror jag att det är en annan olägenhet som varit viktigare, och det är den att det varit svårt att få grepp om meritvärderingen i denna utbildning. Under förarbetena till propositionen om journalistinstitutet, d. v. s. när den s. k. KNUFF-kommittén, kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna, sysslade med dessa frågor, överlade man om vilka examenstyper denna utbildning skulle leda fram till.

Jag minns att man från journalisthåll var angelägen att poängtera att om man skulle införa en blandutbildning bestående av vanlig akademisk utbildning och journalistisk yrkesutbildning, så borde den leda fram till en reguljär filosofie kandidatexamen. Man var angelägen om den benämningen. Nu blev det i stället någonting som kallades akademisk journalistexamen, vilket ingen människa riktigt vet vad det är. Den ligger på samma nivå som fil. kand. men man har aldrig kommit därtill att ett år vid journalistinstitut räknas som två betyg och ingår i en vanlig av alla välkänd akademisk examen. Detta är säkert ett av skälen till att studenterna varit tveksamma om vilket värde denna utbildning egentligen har. De har varit så relativt nära en fil. kand. att de haft fyra av de sex behövliga betygen. Att då erövra en till sin innebörd litet diffus och okänd examen som kallas akademisk journalistexamen har inte tätt sig särskilt attraktivt när man på

Ökad utbildning av journalister m. m.

samma tid i stället har kunnat få en reguljär fil. kand. Jag tror att det är den största anledningen till att det inte blivit någonting av detta.

Man måste fråga sig: Vad skall en yrkesutbildning, kombinerad med vanlig akademisk utbildning, av journalister egentligen syfta till? En utbildning bestående av en akademisk grundexamen, t. ex. fil. kand., och en terminslång yrkeskurs kommer aldrig att bli ett alternativ till den utbildning som ges vid journalisthögskolorna. Jag är för min del helt övertygad om att större delen av pressen, d. v. s. de blivande arbetsgivarna, kommer att betrakta en genomgången tvåårig utbildning vid journalisthögskola som en bättre och mer adekvat yrkesutbildning än en fil. kand.-examen och en kortare yrkesutbildning. En sådan kortare utbildning kombinerad med t. ex. en fil. kand. kommer därför möjligen att göra tjänst som ett slags sen korrigeringsmöjlighet för den som — förlåt uttrycket — valde fel efter fackskolan eller gymnasiet och gick till universitet när han borde ha gått till journalisthögskola.

Den nyttan kan det göra. Men annars skall vi ha klart för oss att det behov som föreligger inte är behovet av en akademisk journalistutbildning vid sidan om journalisthögskolorna och på filosofie kandidatexamens nivå. Det som behövs — och det har också antytts i denna debatt — är en utbildning för akademiker på väsentligt högre nivå. Redan nu behövs det många — och kommer i framtiden sannolikt att behövas ännu fler — högt utbildade akademiker i pressen, inte filosofie kandidater utan på nivån licentiater och doktorer. Det är enligt min mening alldeles riktigt att även dessa personer kommer att ha behov av en orientering om det hus där de arbetar och det yrke de skall verka i, innan de stänger dörren till sitt elfenbenstorn. Men det är ett något annat problem än

Ökad utbildning av journalister m. m.

dem som den grundläggande journalistutbildningen sysslar med.

Personligen har jag ingenting emot att denna fråga utredes ytterligare. Den är delvis utredd redan vid flera tillfällen. Den enda möjligheten att få fram en attraktiv, kompletterande utbildning till den reguljära akademiska tror jag är att i systemet med fasta studiegångar — eller hur det nu skall göras — lägga in en yrkesorienterande utbildning som är betygsgivande och vars betygsvärde är klart avgränsat i en examen. Kan man inte åstadkomma det, är jag övertygad om att även en termin är för lång tid för att utbildningen skall bli särskilt attraktiv. Då får man sannolikt i stället gå vägen över parallellutbildning under pågående akademiska studier. Det kan ordnas med en intensiv kurs under ett läsår eller längre tid eller genom feriekurser men knappast genom heltidsstudier under en termin som inte ger någon dokumenterbar, särskild kompetens som man vet vad det är för något.

Låt mig sedan, herr talman, säga några ord också om de motioner som inte har föranlett reservationer. Vi kanske får litet svårare med övergången från journalisthögskola till universitet än vi haft hittills vid övergången från journalistinstitut till universitet. Den övergången har nämligen inte varit särskilt svår. Den är en dispensfråga, men när man sökt sådan dispens har den i regel beviljats. Detta är ganska naturligt, eftersom de hittillsvarande journalistinstitutet som inträdeskrav har haft studentexamen eller motsvarande kunskaper. Där har sålunda en statlig undervisningsanstalt redan prövat att vederbörande åtminstone har kunskaper som motsvarar studentexamen, och sedan har man givit honom eller henne ytterligare ett års utbildning. Det har visat sig vara tillräcklig grund för att dispensvägen få studera vid universitet.

Hur det kommer att ställa sig när in-

tagningskriteriet blir fackskola är svårt att säga. Personligen är jag övertygad om att det är ett riktigt steg att låta fackskolan meritera för inträde vid journalisthögskola, och jag är glad över att i propositionen dessutom kunna läsa att statsmakterna gärna ser att dispensmöjligheterna utnyttjas generöst. Det har man gjort hittills vid journalistinstitutet med gott resultat. Det bör man fortsätta med. Men det är som sagt möjligt att kompetensutredningen kommer att få svårare än hittills med övergången från journalisthögskola till universitet.

Vad sedan gäller frågan om den enhetliga tjänstetypen har både herr Wiklund i Härnösand och jag tolkat propositionen och utskottets utlåtande så, att den frågan inte definitivt har förts åt sidan. Jag är emellertid fullt på det klara med att det måste föranleda ganska besvärliga och svåröverblickbara konsekvenser att införa en helt ny typ av lärartjänst i undervisningsväsendet samt att det kan ta sin tid. Men jag tolkar innebörden av det skrivna så att ecklesiastikministern inte är främmande för tanken att fundera på saken ytterligare. Det tror jag också är rätt väsentligt.

Jag vill påminna om vad åtminstone en del redan vet efter att ha läst föreliggande handlingar, nämligen att den utbildning och undervisning som meddelas vid journalistinstitutet verkligen är i mycket hög grad särpräglad. Den går inte att få ens tillnärmelsevis likadan vid något av mig känt undervisningsinstitut, inte heller vid universitetet. Nyckelordet är integration, och det har också bedrivits mycken och som jag tror till betydande del framgångsrik försöksverksamhet under de år som institutet har existerat.

Det håller på att växa fram en verkligt integrerad undervisning med ren yrkesträning och teoretiskt studium med stark tonvikt på kritiken. Här har i all tysthet i sex, sju års tid — alltså

med början redan före journalistinstitutens inrättande — arbetats med utveckling och anpassning av källkritiska metoder speciellt för pressens och journalistikens bruk. Denna undervisning och detta studium förekommer icke någon annanstans. Inte heller den som reguljärt läser källkritik vid universitet — t. ex. i anslutning till historiskt studium — erhåller den alldeles speciella träning i att kritiskt granska och behandla ett journalistiskt material med de speciella krav på snabbhet och nästan instinktivt handhavande som här ställs. Men det har man fått och det kommer man i fortsättningen ännu mer att få vid journalisthögskolorna.

Den integrerade undervisningen handhas av lärare av två olika kategorier. Den ena är journalister. Kompetenskravet är väl vitsordad journalistisk erfarenhet samt vidare pedagogisk skicklighet. Den uppmärksamme åhöraren finner att det inte sägs någonting om väl vitsordad pedagogisk skicklighet. Det är mycket svårt att hitta yrkesverksamma, erfarna journalister, som dessutom har dokument på att de är pedagoger — därvidlag får man bara hoppas på det bästa.

På den teoretiska sidan har vi lärare av samma karaktär som vid universiteten — universitetslektorer.

Dessa båda kategorier arbetar sida vid sida i samma grupp och på samma timme med integrerad undervisning, där tonvikten är lagd just på vad som skrivs i propositionen — att systematiskt uppsöka källor, att kritiskt behandla materialet och presentera det på ett korrekt och tilltalande sätt. Det är alldeles klart att detta ställer speciella krav på lärarna och det skall inte döljas att det är vissa svårigheter med rekryteringen och att det kanske har varit ännu mer sådana svårigheter.

Dessa lärarkårer är ännu mycket små. Jag tror att det finns fem lektorer i praktisk journalistik, och en av dem

Ökad utbildning av journalister m. m.

är tjänstledig. Lönesättningen har varit sådan att om man tillhör den kategori från vilken rimligen lärare i praktisk journalistik bör rekryteras — låt oss säga redaktionssekreterare och redaktionschefer i större tidningar — innebär övergången till journalistinstitut en betydande inkomstminskning, trots att pressen inte är något höglöneområde av särskilt utpräglad karaktär. Förhållandena har förbättrats på senare år, och det har sagts mig att tjänsterna nu förefaller att vara mera attraktiva än för bara något år sedan, vilket i så fall är glädjande.

Denna integrerade undervisning ställer emellertid i längden krav på en sorts integrerade lektorer som har dubbel kompetens. Åtminstone på några poster kommer det att erfordras lärare som har dels vad som kallas väl vitsordad journalistisk erfarenhet och dels teoretisk skolning, framför allt på de samhällsvetenskapliga områdena. Det behöver inte nödvändigtvis vara en docent- eller lektorskompetent person, men han bör ha tillräcklig insikt för att kunna leda en väsentlig del av denna integrerade undervisning.

Detta kommer naturligtvis att vara en sällsynt fågel att fånga — en person som är yrkesverksam, erfaren journalist och har den teoretiska, akademiska skolning som vi åtminstone i några fall skulle vilja se i denna lärarkategori. Den väg på vilken man möjligen kan hitta någon sådan fågel går sannolikt åt det håll som utredningen har skisserat och ecklesiastikministern inte tagit avstånd från, nämligen inrättandet av en enhetlig lärartjänst vid instituten med likartade villkor och likartade krav.

Jag har alltså inte för avsikt att gräva upp motionerna och ställa yrkande om bifall till någon av dem, utan jag har bara velat skissera de problem som finns. För egen del skulle jag mycket väl kunna ansluta mig till reservationen — den kan omöjligen göra någon

Ökad utbildning av journalister m. m.

skada. Men eftersom jag inte heller är övertygad om att den gör någon nytta, föredrar jag att avstå från att rösta om den.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Det är just beträffande detta med reservationen, som jag vill rikta några frågor till herr Carlshamre.

Knuten i fråga om den av reservanterna föreslagna kortare kursen är enligt herr Carlshamre inte problemet med dess organisation utan problemet med dess attraktivitet. Kursen får inga elever — det blir svårt att locka deltagare till kursen. Men då måste man onekligen fråga: Lockar den tvååriga utbildningen mer? — Kan den inte tvärtom ytterligare hindra rekrytering? Och till slut: Hur skall vi rekrytera akademiker — ty vi är väl överens om att vi vill ha sådana också — till journalistyrket under mellantiden, fram till tidpunkten för inrättandet av en journalistlinje inom fasta studiegångar vid de filosofiska fakulteterna?

Det ser ju ut som om de fasta studiegångarna har en tendens att dröja med sin gestaltning i sinnevärlden. Blir den tidpunkten förskjuten avsevärt, uppstår onekligen ett vakuum. Förslaget om den kortare kursen avser just att hjälpligt fylla ut detta vakuum.

Herr **CARLSHAMRE** (h):

Herr talman! Jag uttryckte mig kanske något dunkelt nyss. Jag drömmer inte ett ögonblick om att de tvååriga journalisthögskolorna i nämnvärd utsträckning skall rekrytera sina elever bland färdiga filosofie kandidater e. d. Det kommer inte att bli en sådan utbildning, utan de akademiker med vanlig examen, som söker sig till pressen, kommer alldeles säkert att göra det utan journalisthögskolor, liksom de gjort hittills.

Och jag skulle svara den som frågade, om det är rimligt att lägga två års fackutbildning ovanpå en filosofiekandidat-

examen, att detta inte är rimligt. Även om, som jag försökte göra klart för en stund sedan, utbildningen vid journalisthögskolorna är och kommer att bli mycket särpräglad i förhållande till universitetsutbildningen, med mycket mera tvärvetenskaplig karaktär, mycket mera målinriktad och integrerad med den praktiska utbildningen, så är det en orimlig studiegång att först använda tre eller fyra år för en akademisk grundexamen och sedan genomgå journalisthögskola.

På det sättet kommer det säkerligen inte att bli. Vad som kommer att ske är i stället dels att de nuvarande akademikerlinjerna inte avvecklas i ett enda svep, utan därifrån kommer fortfarande en del folk, dels att man går direkt från universitetet till praktisk utbildning i pressen, dels att det sannolikt kommer, i väntan på någon mera reguljär anordning, att tas nya eller upprepas gamla initiativ. Det görs nämligen en hel del på området i olika organisationers regi.

En organisation som heter IVAK — Institutet för vidareutbildning av akademiker — har i Uppsala, Göteborg och, tror jag, Stockholm under åtminstone ett par års tid drivit just sådan här vid sidan-av-utbildning för akademiker som vill bli journalister. Utbildningen har bedrivits i blygsam skala, men man kan bygga vidare på denna väg, och jag vet att det för något år sedan planerades att man skulle gå längre. Det har i Uppsala förekommit en relativt omfattande kursverksamhet för akademiker avseende journalistik.

Men i övrigt är det så att det inte kommer att erbjudas någon mera reguljär kompletterande utbildning för akademiker förrän vi får någonting i stil med vad reservanterna skisserat. Det som får mig att känna tvekan om huruvida reservationen, därest den bifalles, kan göra någon nytta, är min fasta övertygelse att problemet ändå inte kan lösas förrän i samband med de fasta

studiegångarna vid universiteten. Ty en kurs som dock kräver ungefär en termins studier måste ha ett bestämt definierbart meritvärde för att över huvud taget kunna locka studerande. Man förlänger inte sina tre akademiska år med ytterligare en termin utan att det ger något resultat, och den rimliga lösningen är naturligtvis att en filosofie kandidatexamen i stället för att bestå av sex betyg kommer att bestå av fem betyg plus en journalistkurs under en tid som motsvarar ett betyg, och som ingår i examen med ett betygs värde.

Jag har svårt att föreställa mig att detta kan ordnas tidigare än i samband med en reformering av den akademiska undervisningen. Finns det något annat sätt — för mig okänt — att klara detta, har jag absolut inte någonsin däremot.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag vill för herr Nordstrandh betona, att det inte någonstans i den proposition som ligger till grund för det beslut som vi inom kort skall fatta finns något som talar om auktorisation av journalister, utan det står fortfarande öppet för dem att gå in i yrket på samma sätt som nu.

Herr Nordstrandh frågade herr Carlshamre hur det skall bli med akademikerna under tiden innan det inrättas en journalistlinje vid de filosofiska fakulteterna. Jag skall inte svara på frågan — det gjorde herr Carlshamre — utan jag skall i min tur fråga: Hur rekryteras akademikerna till tidningarna i dag? De utgör redan en betydande grupp och, som herr Carlshamre sade, fler och fler akademiker söker sig till tidningarna. Pressorganen själva liksom även radio och TV får försöka att själva klara dessa problem genom sin kursverksamhet vid sidan om i form av specialutbildning och specialundervisning.

Herr Nordstrandh nämnde IVAK och

Ökad utbildning av journalister m. m.

yttrade helt anspråkslöst att det inte blivit någon särskilt lyckad verksamhet. Den här motionen om kortare akademiska kurser kommer antagligen att röna samma öde.

Jag vill understryka vad i varje fall några av oss tidigare sagt i debatten, nämligen att denna form av utbildning till journalistyrket är, även om den har en grundläggande karaktär, mycket särspråglad. Detta går inte att komma ifrån — det vet alla som reser krav på största möjliga objektivitet från journalistens sida när han förmedlar sina intryck till oss läsande och konsumerande allmänhet.

I likhet med herr Carlshamre vill jag säga att om man skall försöka fånga upp dessa fina fåglar som lektorer och liknande så behövs det en enhetlig tjänstetyp i framtiden. Annars kommer kanske inte dessa fina fåglar över huvud taget fram.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 6) i utskottets utlåtande nr 86, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 92 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 21 av herr *Svenungsson* och II: 28 av herr *Thylén*;

II) de likalydande motionerna I: 219 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 278 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställdes,

1) att riksdagen måtte anta i motionerna framlagda förslag till

a) förordning om bostadssparande, b) förordning om utbildningssparande och

c) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

dels om utredning och förslag rörande premiering av allmänt målsparande genom avdragsrätt vid beskattningen för medel som insatts å särskilt sparkonto

enligt de i motionerna angivna riktlinjerna,

dels att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om försäljning av obligationslån till allmänheten i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna;

III) de likalydande motionerna I: 221 av herr *Hübinette* samt II: 287 av herrar *Ringaby* och *Berglund*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå att ett system för premiering av sparandet genom uppskjuten beskattning av sparbeloppet infördes, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionerna anförts;

IV) de likalydande motionerna I: 600 av herrar *Thorsten Larsson* och *Harald Pettersson* samt II: 540 av herr *Nilsson* i *Tvärålund m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till riksdagen rörande stimulans av det personliga sparandet i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

V) motionen II: 128 av herrar *Antonsson* och *Jönsson* i *Ingemarsgården*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till riksdagen med ledning av vad i motionen anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för målinriktat bostadssparande.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 21 av herr *Svenungsson* och II: 28 av herr *Thylén* om vissa sparstimulerande åtgärder vid beskattningen,

2) de likalydande motionerna I: 219 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 278 av herr *Bohman m. fl.* om vissa sparstimulerande åtgärder,

3) de likalydande motionerna I: 221 av herr *Hübinette* samt II: 287 av herrar *Ringaby* och *Berglund* om uppskov med beskattning av sparbelopp,

4) de likalydande motionerna I: 600 av herrar *Thorsten Larsson* och *Harald*

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Pettersson samt II: 540 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. om stimulans av personligt sparande, ävensom

5) motionen II: 128 av herrar Antons-son och Jönsson i Ingermarsgården om premiering av sparande på särskilt spar-konto och målinriktat sparande,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer och ett särskilt yttran-
de hade avgivits enligt följande.

Reservationer

I) av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Söderström*, vilka ansett,

dels att utskottet bort tillstyrka bifall till de i motionerna I: 219 och II: 278 framförda förslagen om

1) rätt att i deklARATIONEN göra avdrag för insättning på särskilt bostadskonto under åren 1968—1973 av medel, avsedda för förvärv av eget hem eller fritidsbostad eller för insats i bostadsrättsförening med belopp på sammanlagt högst 6 000 kronor för ensamstående och 12 000 kronor för äkta makar,

2) rätt att i deklARATIONEN göra avdrag för insättning på särskilt konto för utbildning av egna barn intill ett maximibelopp av 1 200 kronor per år och 18 000 kronor sammanlagt,

3) rätt för ägare av en- och tvåfamiljsfastighet eller bostadsrättslägenhet att under vissa förutsättningar i deklARATIONEN göra avdrag för amortering av skuld på fastigheten eller lägenheten, i den mån amorteringen överstege 1,5 % av vederbörande taxeringsvärde och maximalt med 700 kronor jämte 200 kronor för varje hemmavärande barn under 16 år,

4) höjning av maximibeloppet för sparavdraget i inkomstkällan kapital (f. n. 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar) med 200 respektive 400 kronor, i den mån kapitalavkastningen till motsvarande belopp utgjorde utdelning på aktier eller på andelar i ekonomisk förening, ävensom

5) rätt till sparavdrag om högst 400

kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar för den som insatt sparkapital i inkomstkällorna jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse, dock endast i den mån sparavdraget ej kunnat utnyttjas i inkomstkällan kapital;

dels att utskottet på grund härav under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 219 av herr Holmberg m. fl. och II: 278 av herr Bohman m. fl., såvitt här var i fråga, måtte antaga de vid motionerna fogade förslagen till

a) förordning om bostadssparande,

b) förordning om utbildningssparande, samt

c) lag om ändring av kommunalskatte-
telagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Gösta Jacobsson, Lundström, Enarsson, Tistad* och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Söderström* och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 219 av herr Holmberg m. fl. och II: 278 av herr Bohman m. fl. i nu berörda del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen om försäljning av obligationer till allmänheten i enlighet med vad motionärerna anfört;

III) av herrar *Gösta Jacobsson, Lundström, Enarsson, Tistad* och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Söderström* och *Öhvall*, vilka ansett, att utskottet under punkterna 2)—5) bort hemställa,

att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 219 av herr Holmberg m. fl. och II: 278 av herr Bohman m. fl., I: 221 av herr Hübinette samt II: 287 av herrar Ringaby och Berglund, I: 600 av herrar Thorsten Larsson och Harald Pettersson samt II: 540 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., ävensom motionen II: 128 av herrar Antons-son och Jönsson i Ingermarsgården, måtte i skrivelse till Kungl.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Maj:t begära utredning och förslag rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för bostadssparande.

Särskilt yttrande

av herrar *Lundström, Tistad* och *Vigelsbo*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i *Bäckmora* och *Öhvall*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SÖDERSTRÖM** (h):

Herr talman! Vid denna kammares plenum för jämnt en vecka sedan behandlades bl. a. bevillningsutskottets betänkande nr 35 som gällde avdrag vid beskattningen för värdeminskning m. m. Sedan talesmän för reservanterna hade sagt sitt, begärdes ordet av herr Brandt, vilken som talesman för utskottets majoritet yrkade på bifall till utskottets hemställan.

Detta är alldeles som det brukar gå till vid ärendenas behandling. Jag har emellertid en känsla av att herr Brandts inlägg vid det tillfället väckte en viss uppmärksamhet genom den utformning som han gav det. Han nöjde sig med att konstatera att de frågor och problem, som diskuterades i betänkandet hade vi pratat om i decennier. Därför var det för honom omöjligt att finna några nya argument. Han ansåg inte heller att reservanterna hade funnit några dylika. Och eftersom han inte kunde helt ogenerat stå och upprepa vad han tidigare sagt under tio år, inskränkte han sig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill inte kritisera herr Brandts sätt att se på problemet, men jag kan inte dela hans uppfattning att inte några nya argument tillkommit under de senaste tio åren. Så statistiskt anser jag inte vårt lands läge vara.

Av en slump fick jag just på min bänk utdelade diverse motioner som jag tog del av sedan bevillningsutskottets

ärenden var avklarade. Jag läste bl. a. högerens partimotion nr 1:767 med anledning av proposition nr 56 gällande ett statligt kreditaktiebolag. I ett avsnitt, »Det nuvarande arbetsläget», finns en tabell, som visar varslade driftinskränkningar och nedläggelser under perioden 1956—1966. Ser man på denna, får man omedelbart klart för sig hur föränderligt läget varit på arbetsmarknaden under en tioårsperiod.

Den otrevligaste siffran är den som säger att under år 1966 lades 236 arbetsställen ned, vilket är nästan dubbelt så många som under år 1965, då motsvarande siffra var 128. Men under båda dessa år har nedläggelserna varit av mycket omfattande natur jämfört med tidigare år, då medeltalet knappast har överstigit siffran 80. Som en konsekvens härav har också antalet avskedanden och permitteringar vuxit. År 1966 uppgick siffran till 20 733 mot 8 890 år 1965 och 4 312 år 1964.

Siffrorna för arbetslösheten inger även stora betänkligheter, då de visar en tendens att stiga trots att antalet individer som omskolas inte har inräknats i statistiken. Genom ökad aktivitet från AMS är de omskolades antal i ständigt stigande.

Sedan jag läst detta aktstycke är jag inte beredd att säga att ingenting har förändrats och ingenting nytt har inträffat. Tvärtom anser jag att vi nu är tvungna att se på våra förutsättningar för framtiden från helt andra utgångspunkter än vad som har gällt under en högkonjunktur.

Bevillningsutskottets betänkande nr 37 behandlar motioner angående beskattningsåtgärder i syfte att främja sparandet. Utskottet säger: »I diskussionen om det nuvarande samhällsekonomiska läget och om prognoserna för den svenska samhällsekonomin under de närmaste åren har betonats betydelsen av en ökad kapitalbildning som en förutsättning för den eftersträlvade fortgående standardhöjningen.» Vidare kon-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

stateras i utlåtandet att bolagens kapitalförsörjning i samband med nyemissioner kraftigt har sjunkit. Den beräknas för 1967 till 181 miljoner kronor mot 341 miljoner kronor 1966. Utskottet säger därefter: »Mot bakgrunden av de betydande investeringsbehoven finns det enligt utskottets mening anledning att — trots den gynnsamma utvecklingen av det enskilda sparandet — pröva nya vägar för att öka detta sparande i syfte att minska den privata konsumtionen. Varje åtgärd, som kan finnas lämplig för sådant ändamål, bör allvarligt övervägas.»

Jag skulle vilja tillägga att läget är lika allvarligt både inom den statliga och den kommunala sektorn, vilkas ansvarsvällning nu börjar få så svåra konsekvenser att de knappast kan överblickas.

Finansministern har tydligen insett detta då han nu enligt pressen förebådar åtgärder inför det förestående budgetarbetet som torde vara väsentligt mer radikala än hittillsvarande åtgärder. För bara några år sedan skulle åtgärder av den arten ha varit fullkomligt otänkbara för en socialdemokratisk regering.

Vårt syfte med partimotionen om sparstimulerande åtgärder är att ytterligare bredda underlaget för enskilt sparande och stimulera detta. Ur demokratisk synpunkt är det viktigt att den ekonomiska politiken inte bara inriktar sig på stigande levnadsstandard, en hög och jämn produktiv sysselsättning och ett stabilt penningvärde, som stabiliseringsutredningen på sin tid uttalade önskemål om. Till dessa tre huvudmål, om vilka politisk enighet råder, måste fogas ett fjärde, nämligen en allmän förbättring av den enskilde medborgarens förmögenhetsvillkor.

Den ekonomiska politiken bör alltså syfta till att sprida de ökade ekonomiska tillgångar, som medborgarnas arbetsinsatser har skapat, på så många händer som möjligt, men det har den inte tillåtits att göra under de senaste åren. Det har tvärtom varit en medveten

strävan från socialdemokratin att genom särskilda åtgärder prioritera det kollektiva sparandet, varigenom utrymmet för enskilt sparande blivit mindre.

I vår partimotion har vi framhållit tre förutsättningar som nödvändiga för att ökat enskilt sparande och därigenom ett utspritt ägande skall kunna komma till stånd. För det första måste de många människorna få ekonomiskt utrymme för sparande bl. a. genom en rimligare skattepolitik. För det andra skall aktiv sparvilja väckas och stimuleras bl. a. genom skattelättnader för visst sparande. För det tredje måste bättre och mera lättillgängliga möjligheter än nu erbjudas till värdefast och lönsam placering av sparmedel. Som läget ter sig i dag krävs en inlåningsränta på 10 procent för att en sparare inte skall få negativ avkastning på sitt sparkapital — detta om man räknar med en årlig inflation på cirka 5 procent och en marginals katt på cirka 50 procent.

De konkreta åtgärder som har föreslagits i motionen — bostadssparande, utbildningssparande, allmänt målsparande och aktiesparande m. m. — torde vara så välbekanta för riksdagens ledamöter att jag inte här behöver närmare ingå på dem. Yrkandena har i vederbörlig ordning avslagits av majoriteten varje gång de behandlats i riksdagen, främst med den motiveringen att socialdemokrater inte vill vara med om att stimulera ökat sparande genom att införa skattelättnader för sådant ändamål. Denna principiella ståndpunkt intar man fortfarande, trots att man vid vissa tillfällen gjort avsteg från den.

En princip får dock inte vara ett statiskt begrepp. Om utvecklingen går därhän att förutsättningarna ändras, måste man ompröva sitt ställningstagande. Enligt min mening hade det varit lämpligt att göra det i år, då vi har en situation som tyvärr i hög grad avviker från den vi tidigare varit vana vid.

Om finansministern — som jag nyss

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

citerade — i sin PM till förvaltningarna kan drista sig till att begära att begreppet »inkomstfinansiering» skall börja diskuteras, måste detta innebära en helt ny princip på det området. Går det att ändra principiell ståndpunkt därvidlag, bör det enligt min mening vara möjligt även när det gäller skattelättnader i samband med besparingsåtgärder.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna I, II och III av herr Gösta Jacobsson med flera.

I detta anförande instämde herr *Nils-son* i Bästekille (h).

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Utskottet säger i sitt betänkande att en ökad kapitalbildning är en nödvändig förutsättning för att man skall kunna få en fortsatt standardhöjning här i landet. Om detta uttalande är utskottsmajoriteten och reservanternas eniga. Åtskilliga utredningar — inte minst den senaste långtidsutredningen — har också konstaterat det samma.

Många som har betraktat talet om den ökade kapitalbildningen som enbart grå teorier har under den senaste tiden blivit smärtsamt medvetna om vad det kan betyda av tragedi för den enskilda människan, för hennes familj och för hela hennes existens att ett företag tvingas att lägga ned sin verksamhet och avskeda personalen, t. ex. därför att det inte finns möjlighet att pumpa in det erforderliga kapitalet.

Detta är spörsmål som har verkligt genomgripande betydelse för just den enskildes vardagstillvaro. Trygghetsfrågorna har på sistone blivit föremål för stor uppmärksamhet. Det är både glädjande och nödvändigt att så har skett, men det hade varit lyckligare om det inte hade behövts otrygghetsupplevelser hos massor av människor för att tvinga fram denna uppmärksamhet. Ett större intresse från regeringens sida för kapitalbildningens problem skulle ha

kunnat bespara många människor den djupa tragik som en upplevd otrygghet måste innebära.

Att vårt kreditväsen behöver kompletteras är riktigt, men det vore farligt att tro att tillkomsten av en ny bank på något sätt av sig själv skulle lösa kapitalbildningsproblemen. Ett nytt kreditinstitut är inte detsamma som nya pengar. Bravoropen över den nya banken får inte formas till dimridåer över det självklara faktum att vi i alla fall behöver mera kapital, mera sparande, i precis samma utsträckning som förut — det är ju inte meningen att banken skall göra pengar.

Det finns inget sparstimulerande medel som kan vara mera effektivt än ett förtroende för den sittande regeringen att den sparade kronan bibehåller sitt realvärde. Men hur skulle människorna kunna hysa det förtroendet för regeringen med hänsyn till de erfarenheter man har av en lång tids inflationsutveckling? I stället har man lärt sig att resonera krasst ungefär så här: »Lånar jag pengar, får jag sedan betala tillbaka med pengar som är mindre värda. Sparar jag pengar får jag kvittera ut pengar som är mindre värda.» Detta medvetande kan inte precis betyda någon allmän sparstimulans. Småspararna kan inte räkna med att penningvärdeförsämringen på det sättet ens i ringa mån balanseras av motsvarande ökning av kapitalavdrag och försäkringsavdrag.

Det är utmärkt att vissa sparinstitut stimulerar t. ex. bostadssparandet genom särskilda sparlån. Det är likaledes utmärkt att insatser gjorts för det särskilda ungdomssparandet och det allmänna lönsparandet. Men det är inte tillräckligt. Utskottet säger också i ett stycke, varom full enighet råder, att varje åtgärd bör allvarligt övervägas, om den kan finnas lämplig för att pröva nya vägar till ett ökat sparande. Det är då egendomligt att slutsatsen blir ett avslag på alla motioner om olika initiativ i sparstimulerande syfte.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Är sammankopplingen med skatten den heta potatis som man inte vill röra vid? Få ting brukar på den socialdemokratiska kanten irritera mera än att skattesystemet verkar precis så som det skapats av den socialdemokratiska regeringen. Värdet av avdrag måste ju i ett system med starkt varierande marginalskatt bli mycket skiftande. Att detta borde tvinga till en översyn av den arbetshämmande marginalbeskattningen är en annan sak. Jag vill här ställa frågan, om man observerat att det i t. ex. den skiss till sparpremiering som ges i motion nr II: 128 talas om avdrag på den statliga inkomstskatten och inte på det skattepliktiga beloppet. Det betyder ju att alla — trots marginalbeskattningen och dess skiftande verkningar — skulle få avdrag med samma belopp, vilket skulle vara till stor fördel för sparare med låga inkomster. Dessutom skulle en sparstimulans via beskattningen enligt den skisserade modellen innebära en stor fördel just för småsparare, som inte har möjlighet att placera sitt lilla sparande i realvärden. De behärskar ofta helt enkelt inte tekniken med penningplacering i aktier och fastigheter, och det gäller dessutom ofta för små belopp för att man skall kunna laborera med dem på dessa marknader.

Det finns inget »Sesam, öppna dig!» som med ett slag förändrar hela kapitalbildningsmekanismen och som skapar intensivt sparlängtgående människor. Nej, här behöver den ena åtgärden prövas vid sidan av den andra. Genom en rad mindre ingripande åtgärder kan en samlad positiv totaleffekt erhållas.

Med utskottets egen motivering att man bör pröva varje åtgärd för ett sådant ändamål vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna II och III.

I detta anförande instämde herr *Berglund* (fp).

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Föreliggande utskotts-

betänkande och de reservationer som är knutna till detsamma innehåller i sak inget nytt för kammaren. Om jag därför, herr talman, inskränker mig till att yrka bifall till reservationerna II och III är det inte därför att jag anser frågorna vara av ringa betydelse. Sparandet är tvärtom enligt min mening mycket viktigt, och som min motivering för denna uppfattning ber jag att få instämma i det anförande som hållits av fru *Nettelbrandt*.

Herr **BRANDT** (s):

Herr talman! Jag hade nästan tänkt instämma i vad jag själv yttrade förra veckan. Jag blev nämligen mycket populär för det anförandet, och många har sagt till mig, att om jag kan upprepa det i dag också, så är jag duktig. Men herr *Söderström* tycker inte om att bli behandlad på det sättet. Jag skall emellertid ändå inte ingå i detalj på frågorna, utan vill bara säga några ord mer i allmänhet om sparandet.

Det är riktigt, som herr *Söderström* framhåller att det har skett någonting nytt, inte minst beträffande sparandets utveckling. Men när motionerna är — såsom föredraganden i bevillningsutskottet påpekade inte i denna fråga utan i en annan — exakt likadana som de motioner vi behandlade förra året, det är bara nya namn under dem, så måste det väl betyda, att inga nya argument har framkommit ens enligt motionärernas uppfattning. Inte heller vi inom utskottsmajoriteten har kunnat finna nya argument, och då borde man kanske kunna avgöra frågorna med en omröstning utan någon längre diskussion.

På den allmänna arbetsmarknaden har det emellertid inträffat någonting som gjort att propositionen om utvecklingsbanken har framlagts. Om jag hänvisar herr *Söderström* till den, kanske vi inte behöver diskutera nödvändigheten av ett ökat sparande i samhället och en ökad kapitalbildning för att klara de väldiga investeringar som erfordras för

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

framtiden. Det är att slå in öppna dörrar, då man säger till oss på socialdemokratiskt håll, att vi inte är medvetna om behovet av ökat sparande. Det är inte det frågan gäller.

Tillåt mig i korthet för att inte diskussionen här skall bli för lång erinra om vad som föreslogs av sparutredningen — jag kallar den populärt så — som avlämnade sitt betänkande 1961. Den föreslog andra sparfrämjande åtgärder än via beskattningen: ungdomsparande, allmänt lönsparande samt vissa åtgärder i syfte att främja bostadssparande. Jag tycker det är fantasilöst, när man från oppositionens sida inte kan hitta på något annat än att ständigt kräva skattelindringar för att människor skall göra det ena eller det andra. Här har vi fått en hel provkarta på skattelättnader för det ena eller andra slaget av besparingar. Tidigare har vi diskuterat likadana motioner om skattelindringar, och man kan snart fråga sig: Vem skall över huvud taget betala skatt i detta land?

För att återgå till sparutredningen ansåg denna att det inte går att premiera endast den del av kapitalet som nysparas, utan man måste också premiera annat sparat kapital. Utredningen framhöll att det inte skulle vara möjligt att skilja ut nysparandet från det som ändå skulle ha sparats, och vidare sade man att det skulle kunna ske en överföring av redan sparat kapital till nyinsatt kapital i en sparinrättning. Personer som hade tillräcklig inkomst och förmögenhet för att göra detta skulle alltså premieras, och det skulle helt enkelt vara omöjligt att utöva någon kontroll härvidlag.

Om detta system genomfördes skulle det enligt uppgift också kosta staten så stora belopp att det översteg det nysparade kapitalet. Dessutom skulle det vålla ett stort avbräck för stat och kommun i det trängda statsfinansiella läge där vi befinner oss. Flertalet remissinstanser delade sparutredningens

uppfattning på denna punkt. Ett genomförande skulle innebära nya möjligheter till inkomst- och progressionsutjämning, vilket i sin tur skulle medföra orättvisa resultat från skatteförmåge- och rättvisesynpunkt. Sparutredningen ville emellertid inte heller vara med om att stimulera enskilt sparande genom skatteminskning i relation till sparat belopp på särskilt konto.

Herr talman! Detta om detta. Innan jag tar upp själva sparandet skall jag kanske säga några ord till fru Nettelbrandt, eftersom hon ständigt talar om att regeringen i det här landet bedriver en sådan politik att penningvärdet försämras o. s. v. Det tjänar inte mycket till att diskutera detta, men jag är övertygad om att alla ledamöter i denna kammare utom fru Nettelbrandt har märkt, att samma problem finns i alla industriländer. Man kan inte i ett samhälle med full sysselsättning klara den ekonomiska stabiliteten utan en viss prisstegring.

I Norge fördes innan den borgerliga regeringen tillträdde en valstrid varvid lovades »krympfri penningpose» för löntagarna. »Krympfri penningpose» skulle det bli och inga prisstegringar, och handelsbalansen skulle man också återställa. När fru Nettelbrandt säger att det inte får fortsätta så här, skulle jag vilja rekommendera henne att studera förhållandena i Norge och läsa vad den norska landsorganisationen säger liksom även vad den norska arbetsgivareföreningen kräver. Hon skulle då få bekräftelse på den pågående prisstegringen och försämringen av handelsbalansen som visar ett underskott på 2 miljarder. Jag klandrar inte den norska regeringen för att den inte klarar detta problem, ty ingen regering i hela den moderna industrivärlden kan göra det. Statsminister Borten framhöll vid sitt besök i Sverige att den regering som kan lösa inflationsproblemet verkligen skapat ett förhållande i sitt land som kunde gälla som ett mönsterexempel för

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

hela världen. Så enkelt eller så svårt är det — vilket man vill.

Om ni på borgerligt håll tror, att det inte blir någon prisstegring och att penningvärdet kommer att öka ifall vi får en borgerlig regering här i Sverige, så beklagar jag er. Då har ni fullkomligt missuppfattat hela situationen och inte förstått svårigheterna att styra landets ekonomi i ett samhälle som vårt med full sysselsättning.

Herr talman! Jag skall inte orda mera härom, utan se på hur sparandet har utvecklats sig. Det sparas ändå mycket här i landet. Ungdomens lönsparande har trots ett minskat antal sparare — när ungdomarna kommer upp i viss ålder övergår de till det allmänna sparandet — ökat med ungefär 30 miljoner kronor sedan 1964. Den sista december i fjol uppgick ungdomens lönsparande till 250 miljoner kronor. Antalet sparare i det allmänna lönsparandet har under samma tid ökat med 103 000 personer och är nu 567 200 personer. Dessa personer har under samma tid ökat sitt sparande med 300 miljoner kronor, och de hade den sista december i fjol en behållning på 1 295 miljoner kronor.

Ser vi på inlåningsutvecklingen i sparinstitutet exklusive ATP, finner vi att sparandet ökat från i runt tal 31 miljarder 1953 till — jag har en preliminär siffra för fjolåret — i runt tal 57 miljarder, om man räknar i ett fast penningvärde. Det har alltså blivit nästan en fördubbling under denna tid. Denna ökning har alltså till stor del skett under den tid då ATP skulle hämma allt sparande!

Företagen har fortfarande möjligheter till ett betydande företagssparande på grund av generösa regler för avskrivning och varulagervärdering och på grund av att de kan fondera pengar i investeringsfonder, avsätta till skogskonto o. s. v. Annell-lagen, som vi förbättrade för några veckor sedan, har också medgivit ett stort sparande i form

av nyemissioner. Under 1966 uppgick nyemissionerna — alltså ett nysparande — till 341 miljoner, och i år har man aviserat en ytterligare ökning med 181 miljoner redan innan den nya lagen trätt i kraft.

I AP-fonderna finns det som bekant nu över 15 miljarder i sparade medel. Konjunkturinstitutets chef Börje Kragh understryker i sin utredning, att hushållssektorn svarar för merparten av det totala sparandet i samhället. Det har alltid sagts — och vi har varit bekymrade härför — att det enskilda hushållssparandet skulle minska. Men det visar sig alltså att det ökat i glädjande stor utsträckning.

Jag skall citera vad bankdirektör Rune Höglund i Svenska handelsbanken sade på bankens bolagsstämma i mars: »Hushållens andel i vår inlåning» — alltså Handelsbankens inlåning — »är nu uppe i nära 70 procent jämfört med mindre än 50 procent för 15 år sedan. Troligen kommer andelen att öka ytterligare.»

Oppositionen spådde när ATP beslöts ragnarök över Sverige i flera avseenden. Bl. a. spådde man att ATP skulle verka negativt på hushållssparandet. Rune Höglund antydde också i sitt anförande att det var så — inte precis med de ord jag använde, men han sade att man hade fruktat att det skulle bli på det sättet. Men liksom beträffande de flesta spådomar oppositionen gjort om den kommande utvecklingen så slog även denna slint. Oppositionen har kapitalt misstagit sig; den ökade pensionstryggheten hade inte denna effekt på sparviljan, säger Rune Höglund.

Tycker ni inte att det är föregående om ni nu läser vad ni sade när vi diskuterade ATP, nämligen att det skulle bli lönestopp, att det praktiskt taget inte skulle bli någon utveckling i det här landet och framför allt att sparandet i sparinstitutet skulle minska eftersom ATP skulle överta detta? Är det inte bekymmersamt att hålla tal med stora

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

ord om att utvecklingen kommer att bli den och den om socialdemokraterna får regera, när ni misstagit er så i varje spådom tidigare?

Med detta vill jag inte — jag återkommer till vad jag sade i början — förringa betydelsen av sparandet. Jag vill inte heller säga att det nuvarande sparandet är tillräckligt, även om vi i vårt land sparar mer än man gör i något annat land. Jag har sagt många gånger i denna kammare, att det inte finns något land i världen — jag skulle tro att det gäller förhållandena även i dag — som avstår så mycket av bruttonationalinkomsten för att investera i industrin och för att ersätta försliten materiel o. d. En tredjedel av hela bruttonationalinkomsten sparas ju och sätts in. Men det är ändå för litet på grund av den ständiga expansionen under socialdemokratisk ledning i detta land. Vi kräver och avser att den skall fortsätta. Då kan vi ju inte konsumera vad vi behöver för att bygga ut industrin ytterligare, och av den anledningen är vi alla intresserade av att åstadkomma ett ökat sparande. Men utskottet säger att det varken är praktiskt eller rättvist och riktigt att detta sker via beskattningen.

Jag vill i detta sammanhang ge lönsparkommittén en blomma. Den ämnar nu aktivisera sin verksamhet ytterligare, och det gör ju också sparinstitutet, som man har anledning att berömma. Lönsparkommittén kommer att aktualisera detta ytterligare, men det kommer herr Kellgren som är ordförande i lönsparkommittén säkerligen att utveckla senare. Jag skall därför begränsa mig till att konstatera att det är ett beundransvärt arbete kommittén utfört när man medverkat till ökningen av ungdomssparandet och av det allmänna sparandet. Att övertyga människor om sparandets nödvändighet både för deras egen skull och för landets skull och att vidta alla möjliga åtgärder för att stimulera sparandet anser vi vara den

riktiga vägen att gå. Rätta sättet däremot är inte att ge folk en skatteminskning för att stimulera sparviljan, när man icke kan kontrollera att man därigenom premierar något nysparande över huvud taget.

Med hänvisning till dessa fakta och till lönsparutredningens uttalande avstyrker utskottet motionsyrkandena. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort gemäle:

Herr talman! Herr Brandt är irriterad över att det påpekas att regeringen bedriver en politik som är sådan att penningvärdet försämras. Det är regeringen som har ansvaret för politiken i detta land. Penningvärdet har starkt försämrats. Det är två konstateranden som är möjliga att göra. Om de sammanställs på detta sätt av herr Brandt eller av någon inom oppositionen kan vara egalt, faktum kvarstår ändå.

När det gäller jämförelserna med utlandet glömmer herr Brandt bort att det dock är konstaterat — jag tror även av finansministern — att kostnadsstegringarna här i landet varit större än i de flesta andra jämförbara länder.

Herr Brandt irriterades också mycket över att man talar om skattelättnader här och skattelättnader där som det enda möjliga receptet. Men detta är ju föranlett av monotonin i regeringens politik med skattehöjningar här och skattehöjningar där. Att det måste bli en sådan ömsesidighet i talet tycker jag borde vara uppenbart för herr Brandt. Någon brist på fantasi när det gäller att hitta på skattehöjningar på olika områden brukar ju inte regeringen ådagalägga.

Herr Brandt talade om sparutredningen från 1961 och de konstateranden som gjordes av den. I det sammanhanget sades också från utredningens sida, att det pågick en rad skatteutredningar och att det i sin tur gjorde att det inte var

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

särskilt lämpligt att göra några överväganden beträffande skattesystemet förrän utredningarna var klara. Jag tror t. o. m. att sparutredningen lämnade en direkt rekommendation att dessa frågor skulle göras till föremål för en samlad översyn när de skatteutredningar som då pågick var klara med sitt arbete.

Det väsentliga är väl att vi i dag kan konstatera ett uppenbart behov av ökat sparande. Och det behovet, som är konstaterat av experter och som alla är överens om, blir ju inte mindre därför att man kan räkna upp siffror från olika områden där sparandet har ökat. Faktum kvarstår ändå, att en nödvändig förutsättning för en framtida välståndsutveckling är att få till stånd en ökning i vårt sparande.

Herr SÖDERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Brandt att jag inte alls kände mig illa behandlad. Jag uttryckte bara en viss förvåning, som jag tror att samtliga ledamöter i denna kammare kände, över de lakoniska uttryckssätten i herr Brandts anförande.

Jag är fullt ense med herr Brandt om att vårt sparande har ökat. Det har heller ingen förnekad. I varje fall har inte jag gjort det. Men, herr Brandt, vad beror det på att efterfrågan på kapital ideligen ökar? Måste inte det innebära att kapitalefterfrågan trots det ökade sparandet stiger ännu fortare, att relativiteten med andra ord inte håller takt? Vi borde ha sparat ännu mer för att kunna tillgodose efterfrågan i samma grad som tidigare. Alltså måste vi på något sätt öka vårt sparande.

Som en jämförelse kan nämnas att statsutgifterna för 10 år sedan var ungefär 10 miljarder kronor och att de nu är tre och en halv gånger så stora. Om vi alltså har ökat sparandet med 50 procent och de offentliga utgifterna med 350 procent, så säger det tydligare

än något annat att vi ligger efter med sparandet.

När vi har diskuterat sparandet har den stora skillnaden mellan oss varit att jag menar att vi i sparandet får gå även vägen via skattestimulans, vilket herr Brandt inte vill vara med om. Där ligger den stora principiella skillnaden. Att vi behöver spara är vi båda helt ense om.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Först vill jag tacka bevilningsutskottets talesman herr Brandt för den vackra blomman han överräckte till lönsparkommittén. Men det är alldeles riktigt som han också sade, att det i den kommittén är sparinstitutet som drar det tunga lasset. Det är affärsbankernas, sparbankernas och HSB:s representanter som där gör en förnämlig och föredömlig insats för att öka sparandet i vårt land.

En ledstjärna för lönsparkommittén liksom för alla som vill verka för ett ökat sparande är att åstadkomma en nettoeffekt med sparåtgärderna. Det är i och för sig ingen mening med att vidta åtgärder som leder till ett överflyttande av på visst sätt åstadkommet sparande från ett område till ett annat men som inte har någon nettoeffekt alls. Om man verkligen vill främja sparandet, måste man försöka dra in nya grupper, som inte tidigare sparat, och att stimulera tidigare sparare till att öka sina sparprestationer. Det är nettoreultatet man hela tiden måste se till. Och det försöker lönsparkommittén göra.

Huvudanmärkningen mot alla de förslag som presenterats från borgerligt håll för att stimulera sparandet är just denna, att de inte ökar nettosparandet. Man vet inte något om nettoeffekten med de föreslagna åtgärderna. Resultatet kanske skulle bli det rakt motsatta mot vad motionärerna tänkt sig, nämligen att det totala sparandet går ned.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

En mycket stor del av de pengar som inflyter via skatter till kommunerna och staten är också sparmedel, som kommunerna och staten använder för avskrivningar eller kapitalbildning över huvud taget. Så länge inte de borgerliga representanterna kan förete några som helst bevis för att de skulle åstadkomma ett ökat nettosparande med sina förslag, kommer jag i varje fall att motsätta mig dessa förslags genomförande. De är absolut inte till någon nytta, om det inte kan visas att man därmed ökar nettosparandet.

Lönsparkommittén anstränger sig verkligen för att få fram förslag till nya sparformer som kan öka nettosparandet. Nu senast har lönsparkommittén funderat över möjligheterna att inom lönsparssystemet få en form för bostadssparande. Det förslag denna kommitté diskuterade i höstas gick ut på följande. En sparare, som varje år ökar sitt kapital med minst 2 000 kronor eller avsätter minst 10 procent av sin lön vid varje avlöningstillfälle, skulle erhålla ett slags bonus från staten — från skattebetalarna — i form av extra räntetillegg på en procent, som skulle utfalla om vederbörande skaffar sig insatslägenhet eller eget hem eller på annat sätt måste göra insatser för att få en bostad. Men det skulle inte räcka därmed. Om vederbörande utan att skaffa sig en bostad lät pengarna stå inne i minst fem år, skulle han också få denna bonus.

Man kan tycka att detta inte är någon särskilt stark stimulans, men jag tror ändå att den skulle vara väsentlig. Det viktiga är här inte bara att öka sparandet som sådant utan också att hålla kvar det sparande som finns. Om man skulle öka sitt kapital varje år med i genomsnitt 2 000 kronor, skulle denna gottgörelse bli en stark stimulans att låta pengarna stå kvar i bankerna. Man skulle inte ta ut och använda dessa pengar. Ur banksynpunkt och sparandesynpunkt är det oerhört väsentligt

att pengarna står stadigt kvar i bankerna.

Detta förslag har varit ute på remiss till de olika sparinstitut, och det har anförts varierande synpunkter. Sparinstitutet har anført tekniska och ibland principiella skäl mot förslaget. Framför allt har Svenska arbetsgivareföreningen anført principiella betänkligheter mot att på detta sätt subventionera sparandet. Därför kunde man inte nå allmän uppslutning kring detta förslag inom kommittén. I stället har kommittén beslutat anhålla att finansministern föranstaltar om en mera allsidig utredning för att se huruvida man inom ramen för detta system eller på annat sätt kan organisera ett speciellt bostadssparande. Kommittén har nämligen funnit att just bostaden som sparmål kanske allra starkast skulle uppmuntra till ökat nettosparande — och det är det vi är ute efter.

Kommittén har också gjort en särskild utredning och frågat unga människor mellan 15 och 30 år vad de har för synpunkter på sparandet, hur de själva genomför sitt sparande och hur de vill ha sparandet ordnat för framtiden. Ungefär 1 200 unga människor har på detta sätt intervjuats genom ett intervjuinstitut. Av alla dessa intervjuade personer är det bara 20 procent som uppger att de sparar för bostad. Ett större antal är sparare, men för just bostaden är det bara 20 procent av de intervjuade som gör mer organiserade sparprestationer.

Naturligt är att de gifta ungdomarna sparar för bostaden i större utsträckning än andra. Och det är speciellt bland de ogifta och de yngre löntagarna som det finns potentiella möjligheter att öka sparandet genom att just sätta upp bostaden som sparmål. Det är också där som sparkommittén är intresserad av att göra insatser, vilka lämpligen torde ske inom ramen för ungdomens lönsparande. Jag tror för egen del att ett av de angelägna målen är att bland de

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

bortåt 600 000, som är med i det allmänna lönsparandet, söka vinna ett större antal konsekventa bostadssparare.

Intressant är också att se hur spararna ställer sig till olika slags uppmuntran av sparandet. Det visar sig att flertalet är mer intresserade av en högre ränta än av t. ex. vinster i ett lotteri. Den mycket höga ränta som vi haft under senare år har säkerligen inte oväsentligt stimulerat det enskilda sparandet. Detta kan utläsas ur undersökningen. Det är inte alls så att ungdomarna, som man föreställer sig, är särskilt intresserade av spelmomentet i uppmuntrandesystemet.

Någonting annat, som också kan vara av intresse att omnämna, är att flertalet lönsparare vill ha många vinster i ett lotterisystem som uppmuntran. De är inte intresserade av några få, mycket höga vinster, utan de är faktiskt mest intresserade av många småvinster som en uppmuntran till uthålligt lönsparande.

Herr talman! Jag har velat lämna dessa upplysningar för att kortfattat antyda på vilket område och inom vilka grupper som vi antagligen kan göra något för att öka nettosparandet. Det blir allt fortfarande i första hand bland den förvärvsarbeteande ungdomen och inom de grupper som är i behov av att skaffa sig en bättre och en större bostad. Jag är också övertygad om att ifall vi för dessa gruppers del kan åstadkomma en attraktiv form för uppmuntran av ett bostadssparande, så går det att nå fram till ett ökat nettosparande. Att ett ökat sparande behövs har framhållits av så många, att jag inte ytterligare skall understryka saken. Låt mig endast avslutningsvis anföra ytterligare en synpunkt.

Herr Söderström och fru Nettelbrandt förklarade att sparandet är otillräckligt och att vi behöver mycket mer sparande samt tog detta till utgångspunkt för påståendet att den ekonomiska politiken

inte sköts på rätt sätt. Självfallet kan man hysa den uppfattningen. Men det viktigaste skälet till att sparandet inte räcker är givetvis att vi har ett expansivt näringsliv och en expansiv utveckling inom hela samhällslivet. Jag har svårt att föreställa mig att det egentliga sparandet skall kunna räcka till på alla punkter och vid exakt varje tillfälle så länge denna expansion pågår. Det kommer alltid att finnas en viss diskrepans mellan behovet av sparande och sparandet sådant det äger rum.

Jag tror alltså att vi skall ha vår uppmärksamhet riktad på just expansionsfaktorn som förklaring till att sparandet ter sig så otillräckligt. Det viktigaste är, såvitt jag förstår, att konstatera huruvida det faktiskt sker en total ökning av sparkvoten i förhållande till bruttonationalprodukten. Så långt man kan följa statistiken bakåt visar den någon ökning varje år. Detta visar att vi har en aktiv kapitalmarknad, som hela tiden förmår tillgodose nya och utökade behov. Det är sålunda ett uttryck för att man lyckats klara uppgiften att öka sparandet. Om detta sedan går via den enskilda sektorn, stat och kommun eller de enskilda företagen, är enligt min mening ganska oväsentligt. Det viktiga är att totalsparandet ökar.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Brandt sade att han inte skulle gå djupare in i debatten. Därefter startade han med friskt mod en stor ekonomisk debatt och talade om inflation och om hur den ekonomiska politiken här i landet skall föras och lovprisade stort regeringens sätt att sköta denna. Han ville försöka övertyga fru Nettelbrandt om att det är precis likadant i alla industriländer. Men så är inte fallet, herr Brandt.

Om vi går till den skrift som finansministern själv utger, vilken jag antar att herr Brandt tillmäter ett visst värde — statsverkspropositionen — så påpekas där beträffande den senaste tvåårs-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

perioden, att vi har haft den näst största prisstegringen av de länder finansministern jämför med. När det gäller produktionsutvecklingen ligger vi nästan längst ner. Det är bara ett land som har lägre produktionsutveckling än Sverige förra året. Denna kombination, herr Brandt, av rekordartad prisstegring och rekordartat låg produktionsökning är sannerligen inget bevis för att regeringen skött den ekonomiska politiken väl.

Statsverkspropositionen är inte, herr talman, den senaste nyheten som kommit riksdagen till handa. Enligt uppgift har i dag för bordläggning överlämnats ett exemplar av kompletteringspropositionen. Ett exemplar har lämnats till riksdagen. Riksdagens ledamöter har inte haft tillfälle att ta del därav. Jag vet inte om herr talmannen ämnar bordlägga den i dag trots att den inte är tillgänglig för riksdagens ledamöter, men det skulle inte förvåna mig om produktionsstegringen under förra året visat sig vara ännu lägre än man antog i statsverkspropositionen.

Så mycket när det gäller det överbetyg herr Brandt ville ge regeringen och den ekonomiska politiken!

Vad sedan detta utlåtande beträffar, har jag med stor tillfredsställelse noterat att majoriteten säger: »En betydande del av dessa investeringar måste finansieras genom det personliga sparandet, vars betydelse alltmer uppmärksammas genom stegringen av de personliga inkomsterna och den därmed följande ökningen av konsumtionsefterfrågan.» Herr Kellgren säger att det är honom likgiltigt om sparandeökningen sker genom kollektivt, företags- eller enskilt sparande. Det är möjligt, men detta gäller nog inte alla människor. Det finns en del som anser att det är värdefullare om vi kan öka det personliga frivilliga sparandet. Att detta sätt när det gäller möjligheterna att bekämpa inflationen är klart överlägset andra behöver vi inte tveka om.

Det personliga sparandet betyder, som utskottet säger, väldigt mycket. Om inkomsttagarna kunde spara bara en procent av sin inkomst, innebär det en ökning av sparandet i samhället med 600 miljoner kronor. Det är mycket pengar.

Den utredning, som professor Kragh lagt fram, visar att vi skall få ett gap i sparandet. Jag kan liksom fru Nettelbrandt gjorde säga till herr Brandt, som räknade upp dessa siffror, som visar ökningen i sparandet, att de inte är det intressanta. Det intressanta är hur mycket sparande som kommer att fattas i vårt samhälle när vi vill ha en snabb utveckling på det ekonomiska området. Professor Kragh har visat att det blir ett visst gap, men ändå finns det vissa fakta som tyder på att han har varit för optimistisk när det gäller kvoten i hushållssparandet. Om så är förhållandet, är det så mycket angelägnare att man verkligen vidtar åtgärder för att öka sparandet.

När det sedan gäller självfinansieringen av företagen pekade herr Brandt på vilka utomordentliga möjligheter som nu finns. Men mot detta står det konstaterande som görs av finansministern, nämligen att självfinansieringen minskar kraftigt och beräknas minska ytterligare.

Här finns, herr talman, verkligen ett behov av ökat sparande, om vi skall kunna uppnå en ökad stegringstakt inom vår produktion och om vi skall kunna bromsa prisstegringarna. Vi behöver faktiskt öka sparandet på alla fronter. Därför instämmer jag också i fru Nettelbrandts yrkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall inte inlåta mig på någon ekonomisk debatt i dag, eftersom vi om några veckor skall ha en sådan.

Vad frågan nu gäller är huruvida man skall skapa förutsättningar för ett enskilt sparande i större utsträckning än som för närvarande sker. Det är denna

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

fråga vi i dag diskuterar, och det är väl här som den stora skiljelinjen går i vår uppfattning. Skall det framtida sparandet ske hos de enskilda människorna eller skall det ske genom det stora kollektivet? Enligt reservanternas uppfattning är det angeläget att man försöker skapa ett system, som i större utsträckning underlättar möjligheten för enskilda människor att åstadkomma ett sparande.

Jag ber att få återropa högermotionen II: 278, som har behandlats i detta betänkande och som också uppföljs i reservation I. Det finns anledning att peka på mom. 4 och 5 i denna reservation. Den kräver rätt till sparavdrag om högst 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar. Det finns dock en del människor som åstadkommit ett sådant sparande men som inte har någon möjlighet att kunna utnyttja detta. Det är sådana personer som placerat sitt lilla sparkapital i ett jordbruk eller i en egen rörelse. De har då inte möjlighet att göra avdrag för avkastningen på detta kapital. Därför har vi också föreslagit att man skall ha rätt att göra avdrag för avkastningen från jordbruk eller egen rörelse med ett belopp intill högst 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar.

Herr Brandt levde kvar i 1950-talet, då han talade om ATP-debatterna. När detta system infördes, sades från socialdemokratiskt håll att det var nödvändigt att åstadkomma ett tvångssparande och bygga upp de stora fonderna för att ersätta det minskade enskilda sparande som man då förutsåg skulle bli följden när människorna hade fått trygghet via det allmänna. Om man nu på socialdemokratiskt håll har den uppfattningen att det enskilda sparandet ändå är tillräckligt, kanske man i framtiden kan börja ta upp en debatt om huruvida det är nödvändigt att ha ett tvångssparande av den storleksordning som här föreligger.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag menade inte, herr Gustafson i Göteborg, att det ur sparandets synpunkt var likgiltigt huruvida det ägde rum bland de enskilda, bland företagen eller hos stat och kommun. Vad jag menade var att hur sparandet äger rum är likgiltigt ur expansions-synpunkt, bara det verkligen blir ett sparande. Om inte det enskilda sparandet är tillräckligt för expansionen måste stat och kommun vidtaga åtgärder för att säkerställa det. Jag gjorde absolut ingen värdering av huruvida det enskilda eller det kollektiva sparandet var bäst.

Jag är inte övertygad om det berättigade i den kritik som har riktats mot Kraghs undersökningar för att han skulle ha överdrivit utvecklingen av det personliga sparandet. Den springande punkten är att allt fler personer måste ha mer kontanter för att klara sig i den moderna hushållningen, och det är denna trend som leder fram till att det personliga sparandet ökar. Jag tror att den trenden kommer att bestå för framtiden — det visar exempel från många andra länder. Därför skulle det förvåna mig mycket om inte Kraghs sparandeprognos kommer att visa sig i stort sett riktig. Då kommer det också att finnas utrymme för bl. a. investeringsbanken, som kommer att få huvuddelen av sina medel dels från det ökade enskilda sparandet, dels från AP-fonderna.

Herr Magnusson i Borås har tydligen glömt bort vad ATP-sparandet handlade om. Från socialdemokratiskt håll sade vi inte bara att ATP-fonderingen skulle ersätta enskilt sparande som föll bort utan vi framhöll även att denna fondering framför allt var motiverad av att man måste ha en utjämning mellan växlingarna i de olika generationernas storlek och numerär för att lättare och bättre kunna klara det olika antalet pensionärer. Det var framför allt kritiken från de borgerliga vid den tiden

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

mot att man inte säkerställde ett tillräckligt stort personligt sparande som gjorde att denna fond bildades. större sparande, inte för ett mindre sparande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Kellgren sade vill jag i korthet anföra tre synpunkter.

För det första har vi beträffande Kraghs prognoser kunnat konstatera en minskning av sparkvoten under 1965, och jag skulle tro att 1966 inte medför någon ökning av sparkvoten. Därför vet vi att det finns ett problem — vi har andra förutsättningar nu än Kragh hade när han påbörjade sin utredning.

För det andra kan jag beträffande ATP-sparandet hänvisa herr Kellgren till vad herr Meidner, LO:s expert i detta sammanhang, sade i samband med utredningen beträffande finansieringen av ATP.

För det tredje är jag tacksam för herr Kellgrens precisering beträffande olika former av sparande. Herr Kellgren sade att ur expansionssynpunkt är det likgiltigt hur sparandet äger rum. Om man sätter upp en ekvation beträffande det behov vi har av sparande finner man att vi på något sätt måste täcka behovet. Räcker inte det personliga sparandet, får vi använda oss av kollektivt sparande för att kunna åstadkomma behövliga investeringar. Men det blir en skillnad när det gäller effekten. Om vi åstadkommer sparande t. ex. genom indirekta skatter, får vi en primär effekt som är prishöjande och går i motsatt riktning mot vad man avser. Det blir också andra effekter som gör att det frivilliga sparandet visat sig vara den bästa metoden att bekämpa inflationen.

Till sist: man försöker förklara bristen på sparande med expansionen. Men kan man få en ekonomi utan inflation och med en kraftig ökning av tillväxttakten, en kraftig produktionsökning, så skapar man förutsättningar för ett

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Till herr Söderström vill jag säga att jag tror att han har missförstått saken när han gör jämförelser mellan det totala sparandet och den totala utgiftsökningen. Skall man få en riktig bild måste man göra relativa jämförelser, och då blir det som jag har sagt tidigare: jämför man sparandet i procent av bruttonationalprodukten, finner man att sparandet inte har minskat. Eftersom andelen blir större, har det totala sparandet ökat. Jag tror inte man kan göra andra jämförelser. Jämför man sparandets procentuella andel av inkomstökningen blir det samma sak.

Jag tror inte att vi får någon riktig bild genom att nämna totala siffror. När jag talade om utvecklingen av sparandet i oförändrat penningvärde, så var det inte för att säga att sparandet är tillräckligt. Det underströk jag kraftigt. Vad jag ville framhålla var att det skett ett ökat frivilligt personligt sparande som är vida större än vad man hade räknat med. Det är väl odiskutabelt! När herr Gustafson i Göteborg — jag förstår att han måste hjälpa fru Nettelbrandt i denna situation, ty hon var ju mera arg än övertygande — påstår att jag skulle ha sagt att jag inte skulle diskutera detta något närmare, är det fel. Jag sade att jag inte skall diskutera detaljproblemen i alla de motioner som man har väckt.

Det är väl ganska tafatt att försöka förringa betydelsen av utvecklingen, när man här försöker göra gällande att vi haft den högsta prisstegringen i världen och att vi förra året inte hade den produktionsökning som vi tidigare haft. Det är obestridligt att vi haft en produktivitet som per invånare räknat legat näst högst i världen. Det är fullständigt obestridligt att det har varit en lång sådan trend men att man på senare

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

tid fått en liknande utveckling även ute i världen, med fusioner i större och större företag, en omstrukturering som inte bara gäller vårt land utan hela Europa och kanske hela världen. Då är det uppenbart att det finns **anledning** för oss alla att se till att vi får ett ökat sparande.

Det är vi överens om, och därför säger jag fortfarande att det är att slå in öppna dörrar, när man diskuterar den saken. Den avgörande frågan är hur man skall åstadkomma ett ännu högre sparande. Det är fel när herr Gustafson i Göteborg säger att det personliga sparandet inte skulle ha utvecklats, utan det är påtagligt att det varit så som jag gjorde gällande. Det säger Börje Kragh och det säger Rune Höglund i det tal som jag citerade, och det är glädjande även om det är för litet just med hänsyn till vad herr Kellgren framhöll om den väldiga expansion som vi står inför.

När herr Gustafson sedan säger att självfinansieringen minskat hos företagen, så är det riktigt, men det har — höll jag på att säga — nästan varit en målmedveten politik. Om man anser att det inte är riktigt att man har den höga självfinansiering som man hade förut, så gäller det att åstadkomma motsvarande sparande på annat sätt. Det är det som regeringen försökt göra och som vi är på god väg att lyckas med, hoppas jag.

Jag kanske också skall replikera herr Gustafsons i Göteborg påstående att jag hade stått här och lovprisat regeringen. Det har jag inte gjort, men liksom herr Gustafson har jag gjort jämförelser med andra länder, bl. a. med Norge, där regeringen lovade så fina åtgärder i valrörelsen men där resultatet har blivit ett helt annat.

Herr SÖDERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att det bara var herr Brandt som inte uppfattade att jag talade om relativitet. Det var näm-

ligen denna jag stödde min förra replik på. Jag påpekade att ökningen av sparandet på 50 procent är för liten i förhållande till den ökning av kapitalbehovet vi har och nämnde att statsutgifterna vuxit med cirka 350 procent som en relativ motsats till de andra 50 procenten.

Jag tyckte inte om herr Kellgrens uttalande att vi måste öka sparandet med tvångsmetoder, om det inte går på annat sätt. Kan man undvika tvångsmetoder, bör man väl göra det. Däremot tycker jag bättre om hans uppfattning att vårt förslag om stimulans till bostadssparande är någonting positivt. Då har vi alltså efter tio år vunnit något med att ständigt återkomma. Håller vi på tio år till, kanske vi når full förståelse för hela denna motion.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Brandt säger att den minskade självfinansieringen är en målmedveten politik från regeringens sida. Det var ett intressant konstaterande. Man skall alltså målmedvetet beröva företagen möjligheter till konsolidering och till investeringar i ett läge då vi sannerligen behöver det mer än någonsin.

Sedan talar herr Brandt om Norge. Det otrevliga för herr Brandt är ju att enligt finansministerns egna skrifter har produktionsstegringen varit större och prisstegringen lägre i Norge än i Sverige. När herr Brandt sade att det inte alls var något särskilt med Sverige och att det var precis likadant i alla industriländer, tog jag fram den statistik som finansministern har försett oss med och som är obestridd. Den visar att det inte alls är på samma sätt. Vi har det mycket värre när det gäller prisstegringar och mycket sämre när det gäller produktionsstegring än andra jämförbara länder. Det är detta som skapar de ekonomiska problemen för oss.

Härmed var överläggningen slutad.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet*Punkten 1*

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, såvitt avsåg framlagda författningsförslag

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Söderström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 37, såvitt avser framlagda författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Gösta Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Söderström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 29 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2, såvitt avsåg försäljning av obligationer till allmänheten

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen II; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Söderström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 37, såvitt avser försäljning av obligationer till allmänheten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Gösta Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Söderström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 98 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2 i övrigt samt punkterna 3—5

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Söderström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Befrielse från bensinskatt och differentiering av skatt på bensin och olja

bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i övrigt samt punkterna 3)—5) i utskottets betänkande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Söderström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 98 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 11

Befrielse från bensinskatt och differentiering av skatt på bensin och olja

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av väckta motioner rörande befrielse från bensinskatt och differentiering av skatt på bensin och olja.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Då vi nu skall diskutera frågan om befrielse från bensinskatt vid användning av snöscooters och motorbåtar och då i föreliggande utskotts-betänkande även nämns restitution av skatt på bensin för motorsågar, vill jag säga några ord.

Det har under många år motionerats om befrielse från skatt på bensin för motorsågar som användes inom skogs-

bruket. Under hänvisning till bilskatteutredningens uppdrag sade bevillningsutskottet i sitt utlåtande nr 26 år 1966: »Enligt vad utskottet under hand erfärit har frågan om beskattningen av bensin för motorsågar även tagits upp till behandling av utredningen ... I enlighet härmed har bilskatteutredningen planerat sin verksamhet så att dess förslag beräknas kunna avgas under loppet av år 1967 och således ligga till grund för proposition till 1968 års riksdag. Utskottet anser ... att frågan om beskattningen av bensin, som används för drift av motorsågar, har en betydande räckvidd och att det är angeläget att den snarast får en tillfredsställande lösning.»

I det utlåtande vi nu har att behandla, således nr 1967:41, säger utskottet att man är osäker om denna tidsplan kan följas. Om inte tidsplanen kan följas räknar dock utredningen med att det finns vissa förutsättningar för att restitutionsfrågan kan brytas ut och särbehandlas inom den från början avsedda tiden.

Jag vill nämna att jag tänkt avlämna en motion i år angående restitution av bensinskatt å motorsågar, men vid förfrågningar har jag fått beskedet, att den här frågan håller på att behandlas och att den kommer att lösas snarast möjligt.

Det är högst angeläget att något sker, ty skogsarbetarna väntar på besked. Det är beklagligt att lösningen av denna fråga skall låta vänta på sig och att skogsarbetarna måste betala bensinskatt som andra yrkesgrupper är befriade från, t. ex. de som arbetar inom jordbruket, fiskeri- och trädgårdsnäringen. Jag hoppas verkligen att den här frågan får den särbehandling som utskottet skriver om och vill framhålla, att om bevillningsutskottet hade varit mera positivt inställt till lösandet av dessa spörsmål hade vi inte behövt diskussioner år efter år.

Jag vill som avslutning ställa en fråga

En allmän grupplivförsäkring m. m.

till utskottets talesman: Är det utskottets allvarliga mening att denna fråga skall få en positiv lösning? Det framgår inte riktigt tydligt av utlåtandet.

Jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde herr *Sundelin* (s).

Herr HAMMARSTEN (s):

Herr talman! Restitution av skatt på bensin till motorsågar är en fråga som har varit uppe till behandling många gånger. I år har inga motioner väckts i den frågan, utan vad detta utskottsbeaktande behandlar är motioner om restitution av skatt på bensin till motorbåtar och snöscooters. Men utskottet har ändå inte kunnat undgå att beröra frågan om restitution av skatt på bensin till motorsågar inom skogsbruket. Vi har i vår skrivning anført — vilket herr Wikner borde ha kunnat läsa sig till på sidan 5 — att det enligt utskottets mening finns »anledning understryka att de tidigare nämnda kraven på skattelättnader för bensin till motorsågar framstår som ett betydligt angelägnare önskemål än de nu behandlade motionsyrkandena».

Därmed har vi från utskottets sida sagt hur allvarligt vi ser på denna fråga. Utskottet har också klart och tydligt gett besked på den punkt som herr Wikner avsåg med sin fråga, nämligen om vi menar allvar med kravet på att denna fråga skall lösas. Det framgår mycket klart av utlåtandet.

Jag ber bara, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag ber bara att få lugna herr Wikners känslor på denna punkt. Jag kan försäkra att bilskatteutredningen behandlar denna fråga under högt tryck. Jag skall inte gå in på detaljerna, herr Wikner, men det är en synnerligen komplicerad fråga att klara ut detta, om man skall ha individuell resti-

tution till skogsarbetarna. Det rör sig om 35 000—40 000 motorsågar, och det är inte alldeles enkelt att lösa problemet. Men vi i bilskatteutredningen gör vad som står i mänsklig förmåga. Går det att bryta ut denna fråga, kommer det att göras, men det är kanske inte vi som avgör om frågan skall brytas ut. Men förslag kommer så småningom.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Det är ju bara ett rättvisekrav jag ställer här. När det finns så många andra näringar, som man faktiskt har brutit ut, varför då inte särbehandla också motorsågarna, som har samma betydelse för näringslivet?

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs vart för sig

bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner om pension åt vissa f. d. tjänstemän hos riksdagen; och andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), jämte i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13

En allmän grupplivförsäkring m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner om en allmän grupplivförsäkring m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 176 av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Sörenson* samt II: 217 av herrar *Hamrin* i Kalmar och *Jönsson* i Ingemarsgården vari hemställdes,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att den år 1956 begärda utredningen om en allmän försäkring för begravningshjälp fullföljes»;

2) de likalydande motionerna I: 234 av herr *Axel Kristiansson* och fru *Elvy Olsson* samt II: 297 av herrar *Johansson* i Skärstad och *Lindberg* vari hemställdes,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående införande av ett allmänt försäkringsskydd liknande det som i form av grupplivförsäkring genom kollektivavtal tillförsäkrats vissa grupper på arbetsmarknaden».

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 234 och II: 297 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att riksdagen, med bifall till motionerna I: 176 och II: 217, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande allmän försäkring för begravningshjälp.

Reservationer hade avgivits

I

vid utskottets hemställan under 1)

av herrar *Eric Carlsson*, *Erik Filip Petersson*, *Wirtén*, *Jönsson* i Ingemarsgården, *Johansson* i Skärstad och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen i anledning av motionerna I: 234 och II: 297 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en kartläggning av behovet av ökat skydd genom grupplivförsäkring samt om en utredning avseende möjligheterna att införa ett allmänt försäkringsskydd liknande det som i form av grupplivförsäkring genom kollektivavtal tillförsäkrats vissa grupper på arbetsmarknaden, samt

b) att motionerna I: 234 och II: 297, i den mån de icke besvarats genom vad reservanterna under a) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6 — Andra kammarens protokoll 1967. Nr 24

En allmän grupplivförsäkring m. m.

II

vid utskottets hemställan under 2)

av herrar *Hübinette* och *Ringaby*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 176 och II: 217 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Skärstad (cp):

Herr talman! Det ankommer på samhällets lagstiftande organ att se till att medborgarna har ett ekonomiskt grundskydd som ger trygghet under uppväxtåren, vid sjukdom, ålderdom och invaliditet, vid familjeförsörjarens bortgång samt vid inkomstbortfall i samband med arbetslöshet och liknande. I betydande omfattning har trygghetsskapande åtgärder genomförts efter beslut från regering och riksdag. Även om den sociala reformpolitiken inte uppfyller alla krav på grundtrygghet och jämlikhet, så har vi ändå generellt sett nått ett bra stycke på väg.

För vissa grupper är dock grundskyddet otillfredsställande. Jag vill nämna frågan om änklingspension, som först under senare tid uppmärksamats. Det är angeläget att denna fråga skyndsamt utreds och att åtgärder vidtas. Även om denna fråga löses, kommer det att finnas ganska stora skillnader mellan olika grupper i fråga om efterlevandeskyddet. Genom kollektivavtal har många anställda erhållit en tjänstegrupplivförsäkring. Detta är en väsentlig trygghetsreform, som tillförsäkrar arbetstagarens familj ett förhållandevis rejält efterlevandeskydd.

Utvecklingen på detta område har gått snabbt, och i dag omfattas avsevärt fler arbetstagare av tjänstegrupplivförsäkringen än för fyra år sedan, då reformen fick sitt genombrott. Trots den positiva utvecklingen står dock många utanför denna försäkringsform. Detta gäller ofta grupper som inte har någon stark facklig position: hemarbetande

En allmän grupplivförsäkring m. m.

kvinnor samt anställda och företagare som inte tillhör ett ur försäkringssynpunkt acceptabelt kollektiv.

Enligt reservanternas mening bör en utredning tillsättas för att kartlägga behovet hos dessa grupper av ökat skydd genom grupplivförsäkring. Denna utredning bör också undersöka vilka möjligheter som finns att införa ett allmänt försäkringskydd. De avtalsvägen tillkomna försäkringarna skulle då utgöra ett mönster för detta. Olika finansieringsalternativ bör övervägas. Skulle reformen bli alltför kostnadskrävande kan ett successivt införande övervägas.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag anser det vara en väsentlig rättvisefråga att alla medborgare får samma grundtrygghet även när det gäller efterlevandeskyddet. Det kan inte vara riktigt att vissa mindre grupper som inte har så stora möjligheter att hävda sig ställs i en sämre position.

Med hänvisning till vad jag nu framhållit vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation I i andra lagutskottets utlåtande nr 44.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! De motioner från mittenpartierna som ligger till grund för detta utlåtande var ganska omfattande. Motionärerna hemställde om utredning av möjligheterna att låta alla människor bli delaktiga i grupplivförsäkringarna, och man ville därvid ha de på avtalsmarknaden tillkomna grupplivförsäkringarna som mönster. Man sade också att de grupplivförsäkringar, om vilka överenskommelse träffats avtalsvägen, skulle ersättas av samhälleliga. Det kravet kunde vi inte tillgodose, och såvitt jag förstår har inte heller mittenpartiernas representanter i utskottet gått med på så långtgående krav, utan stannat för att föreslå en kartläggning av detta område. Men de kräver också att en utredning på området skall resultera i åtgärder.

Såvitt jag kan finna, är det ganska

svårt att komma fram på denna väg. Allt fler och fler kommer med i de grupplivförsäkringar som är tecknade på avtalsmarknaden. Även maken till den som har grupplivförsäkring får ett skydd. Det finns stora möjligheter att komma med i en grupplivförsäkring. Det har hänt mycket under de år som dessa försäkringar funnits till. Jag tror att de allra flesta som är intresserade av att få ett försäkringskydd kan erhålla ett sådant om de utnyttjar de möjligheter som finns.

Högerpartiet har inte kunnat gå med på kravet på en dödsfallsförsäkring. Vi vet ju alla, att vi har en mycket omfattande och detaljrikt utformad socialpolitik i vårt land. I själva verket torde det inte finnas något folk i världen som är så omgärdat av sociala anordningar som vårt folk på vandrigen från vaggan till graven.

Vår sociala trygghetspolitik kostar också mycket stora pengar för både skattebetalarna och näringslivet. Omkring 18 miljarder kronor kostar de sociala anordningarna skattebetalarna under nästa budgetår. Vad kostnaderna uppgår till för det svenska näringslivet är litet svårare att beräkna, men de rör sig säkert om minst samma belopp, d. v. s. 18 miljarder kronor om året.

Min uppfattning — och den delas i dag säkert av många — är att vår sociala utbyggnad inte får bli så kostsam att den äventyrar en annan och minst lika viktig social angelägenhet i dag, nämligen den trygghet som ligger i att känna sig säker på att få behålla sitt arbete, att få hyggligt betalt för det och, inte minst viktigt, att få betalt i pengar, som inte alltför snabbt förlorar i värde.

Jag anser alltså, herr talman, att våra ansträngningar under den närmaste framtiden måste intensifieras och inriktas på att stärka näringslivet och därmed skapa förutsättningar för trygghet på arbetsmarknaden. Det innebär att vi får gå försiktigt fram på det allmänna socialpolitiska fältet en tid framöver.

En allmän grupplivförsäkring m. m.

På det området får vi ägna oss mera åt att reformera och finslipa den socialpolitik vi redan har och vara försiktiga med en ny kostnadskrävande utbyggnad.

Med hänvisning till vad jag här sagt har vi sålunda inte kunnat gå med på mittenpartiernas krav. Jag yrkar bifall till reservation II.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! I andra lagutskottets utlåtande nr 44 behandlas bl. a. en motion som jag har väckt tillsammans med herr Hamrin i Kalmar och som har nummer 217. I motionen begärs utredning om en allmän försäkring för begravningshjälp.

Den allmänna försäkringen ger nu ett förhållandevis gott skydd mot de ekonomiska följderna av sjukdom, invaliditet och försörjarens död. Systemet är dock långt ifrån färdigt. Förslag till kompletteringar har lagts fram, och två kommittéer — pensionsförsäkringskommittén och 1961 års sjukförsäkringsutredning — förbereder andra förslag till utbyggnader. Men en viktig fråga har kommit i skymundan. I systemet bör naturligen även ingå begravningshjälp. Det är angeläget att förslag om införande av allmän begravningshjälp kommer under statsmakternas prövning i samband med de angivna och väntade förslagen om andra kompletteringar av den allmänna försäkringen.

Riksdagen hade denna fråga uppe till behandling 1956, och ett enigt andra lagutskott skrev då att det var en angelägen uppgift att åstadkomma bättre förhållanden på detta område. Även högerledamöterna var med om det uttalandet, som också antogs av riksdagen. Men sedan dess har regeringen inte visat särskilt stort intresse för att lösa frågan. Man har bara överlämnat den till en utredning som inte gjort något nämnvärt åt saken. Faktum är emellertid att stora grupper, främst hemmafruar,

studerande, småföretagare och pensionsavgångna, står utan skydd. Nu har dock andra lagutskottets ledamöter, med undantag av högerns representanter, tillstyrkt motionen och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan vid punkten 2.

Vid punkten 1 har vi tillsammans med centerpartiets ledamöter avgivit en reservation, i vilken vi begärt en kartläggning av behovet och en utredning av möjligheterna att införa ett allmänt försäkringsskydd av grupplivtyp. Det är många som nu saknar sådant skydd: hemmaarbetande kvinnor, studerande, småföretagare och en del anställda som inte tillhör något ur försäkringssynpunkt acceptabelt kollektiv.

Herr talman! Jag skall nu inte trötta kammaren med något längre anförande utan ber med det sagda att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande under punkten 1 fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* och *Jonsson* (båda fp).

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Det finns inte heller för mig anledning att hålla något längre anförande i denna fråga. Dels föreligger en fullständig redovisning i utskottets utlåtande, dels har herr Ringaby talat för utskottet beträffande reservation I och herr Jönsson i Ingemarsgården beträffande den andra reservationen.

Beträffande den första reservationen, som gäller grupplivförsäkring, är det riktigt som herr Johansson i Skärstad sade, att utvecklingen på detta område har gått mycket snabbt. Detta framgår också av redovisningen på sidan 4 i utskottets utlåtande. Försäkringsförmåner har sedan grupplivförsäkringen infördes väsentligt förbättrats och kommit att omfatta allt fler människor. Det är också riktigt som här sagts, att genom att kollektivavtal har träffats mellan arbetsgivar- och arbetstagarparterna på statens, kommunernas och det enskilda näringslivets områden är försäkrings-

En allmän grupplivförsäkring m. m.

frågan tillfredsställande ordnad för flertalet arbetstagare.

Det kan tilläggas att därutöver är ett stort antal arbetstagare inom de områden, där obligatorisk grupplivförsäkring inte förekommer, täckta av frivilliga försäkringar. En företagare — och i förekommande fall även hans maka — kan ju antingen ansluta sig till den försäkring som tecknas för de anställda eller också teckna en grupplivförsäkring för företagare. Det erbjuds också möjligheter för studerande och åtskilliga andra kollektiv att teckna dylika försäkringar. Det ställs inte så stora fordringar på hur dessa kollektiv skall vara sammansatta. Huvudsaken är ju att de är sådana att man kan beräkna en gemensam avgift.

Beträffande hemarbetande fruar är det väl ändå inte riktigt att de står utan skydd. Det är just de som har skyddet, eftersom grupplivförsäkringen är en efterlevandeförsäkring. Dessutom är ett mycket stort antal försäkrade genom makeförsäkring, alltså frivilligförsäkrade.

När det gäller de avtalsreglerade försäkringarna är skyddet obligatoriskt, om det finns gemensamt hemaboende barn under 17 år. Därmed kan det väl sägas att trygghetsbehovet är säkrat under den tid då behovet är som störst. Därtill kommer frivilliga försäkringar i mycket stor omfattning även på detta område. Förenade Liv och Folksam har tecknat försäkringar för 790 000 makar, vilket ju innebär en ganska omfattande försäkringsform.

De reservanter som står för reservation I anser att en kartläggning bör göras beträffande behovet av ökat skydd genom grupplivförsäkring. De vill också att en utredning skall komma till stånd om möjligheterna till lagstiftning rörande ett allmänt försäkringsskydd.

När det gäller frågan om behovet av en kartläggning har en rätt omfattande sådan gjorts av AFA, vilken redovisats i utskottsutlåtandet. Beträffande frågan om lagstiftning anser utskottsmajorite-

ten, med hänvisning till den snabba och positiva utveckling som har ägt rum på detta område, att det inte finns någon anledning att sätta i gång en utredning. Med hänsyn till att det redan finns en så pass omfattande försäkringsform tror jag inte att det är lämpligt att här vifta med en lagstiftning. Därmed vill inte utskottet på något sätt nonchalera vikten och nödvändigheten av att så många som möjligt ansluter sig till denna form av försäkring. Grupplivförsäkringen är visserligen inte utbyggd till optimal omfattning, men jag känner till att försäkringsbolagen gör en mycket stor insats i form av upplysning och propaganda på detta område. Jag medger att det här kan finnas ett visst tröghetsmoment att övervinna — kanske förekommer det också bristande kännedom om de goda försäkringsmöjligheter som står till buds — men jag tror att man kan komma till rätta med detta problem genom ökad upplysning. Det får väl också förutsättas att framför allt försäkringsbolagen i fortsättningen kommer att driva en aktiv upplysningsverksamhet i dessa frågor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Beträffande reservation II skulle jag i stort sett kunna instämma i vad herr Jönsson i Ingemarsgården framhållit. Riksdagen har ju på denna punkt ett förflutet. Redan år 1956 begärde nämligen riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t en utredning om de nu aktuella frågorna. Denna utredning har inte verkställts, och det torde därför vara förenligt med god ordning att utskottet nu vidhåller sin ståndpunkt.

Jag tror också att det föreligger ett behov av att begravningskostnaderna täckes genom samhällets försorg. Visserligen finns det möjligheter att vända sig till socialvården för att genom dennas försorg få dem täckta, men jag tror ändå att denna fråga är värd att utreda. Sedan får utredningen visa om det finns behov av lagstiftning på detta

En allmän grupplivförsäkring m. m.

område. Det kan ju tänkas att det är lätt att inordna denna försäkringsform under de allmänna sjukkassorna.

Vad som föranledde de motioner, vilka år 1956 biträdades av andra lagutskottet och av riksdagen och i vilka hemställdes om en förutsättningslös utredning, torde ha varit att det i den gamla sjukförsäkringen fanns en dödsfallsersättning, som emellertid hade avskaffats, varför det då skulle föreligga ett behov av en sådan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan också i denna del.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag skulle bara helt kort vilja understryka att den s. k. kartläggning som AFA redovisat i sitt remissvar inte är en kartläggning av den typ som vi önskar. Vi vill få reda på de verkliga förhållandena på detta område. AFA redovisar hur stort antal som redan omfattas av grupplivförsäkringar, men det är ett faktum att en rad grupper faller utanför detta skydd, och även de har ett behov av denna försäkringsform. De som nu omfattas av denna anser otvetydigt att den är värdefull. Det skulle vara en kartläggning över hur stort antal personer och vilka grupper som inte är grupplivförsäkrade. Herr Fredriksson säger att hustrurna inte är utan skydd. De är inte utan skydd när deras män dör, men många hustrur saknar skydd så till vida att om de dör kommer ingen ersättning till familjerna i form av grupplivförsäkring. Det är — vad jag känner till — bara i ytterst få fall man har kompletterat med sådan förmån.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Utvecklingen går ju, herr Jönsson i Ingemarsgården, åt det hållet att även hustrurna i snabb takt kommer med i detta försäkringssystem.

Bara en kort replik till utskottsmajoriteten!

Den hänvisar till att andra lagutskottet 1956 var helt enigt om att man skulle göra en utredning om en dödsfallsförsäkring. Detta utskottsutlåtande föranledde också ett fullständigt enhälligt riksdagsbeslut! Man skyfflade då — alltså 1956 — över utredningskravet till yrkesskadeutredningen. Därefter sysslade utredningen med frågan ända till i fjol. Det är en lång tid — det har runnit mycket vatten under Stockholms broar sedan 1956. En mängd saker har hänt på försäkringsfronten under denna tid, och det har skett en kraftig utbyggnad av efterlevandeskyddet på många områden. Skall man vara ärlig måste man därför erkänna att situationen i dag är en helt annan än 1956, och kravet på en sådan här försäkring kan inte längre resas med samma kraft som tidigare.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jönsson i Ingemarsgården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Eric Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom oppres-

Ungdomsvården

ning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Jönsson i Ingemarsgården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 69 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ringaby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herrar Hübinette och Ringaby.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Ringaby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 28 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Ungdomsvården

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motioner angående ungdomsvården.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 240 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* samt II: 318 av herrar *Ohlin* och *Hedlund* hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

1. utredning om ungdomsvårdsskolornas och familjevårdens ställning med beaktande av vad som angivits i motionerna,

2. att försöksverksamhet komme till stånd med utplacering i elevernas egna hem beträffande sådan placering för vård utom skola som nämndes i 66 § barnavårdslagen,

3. förslag — i avvaktan på slutliga förslag från utredningen om barnavårdslagen — om en provisorisk reform beträffande offentligt biträde i barnavårdsärenden, innebärande att möjligheter skapades att förordna biträde som arvoderades med offentliga medel,

4. förslag om regler för ersättning till kommunerna för familjevård som föreginge ungdomsvårdsskoleplaceringar, samt

5. förslag om inrättande av ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet fr. o. m. den 1 juli 1968.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 240 och II: 318 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Nyman*, fru *Elvy Olsson*, fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Svanström*, *Hamrin* i Kalmar, *Rimås*, *Johansson* i Växjö och *Johansson* i Skärstad, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Ungdomsvården

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 240 och II: 318 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

förslag — i avvaktan på slutliga förslag från utredningen om barnvårdslagen — om en provisorisk reform beträffande offentligt biträde i barnvårdsärenden, innebärande att möjligheter skapades att förordna biträde som arvoderades med offentliga medel,

förslag om regler för ersättning till kommunerna för familjevård som föreginge ungdomsvårdsskoleplaceringar, samt

förslag om inrättande av ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet fr. o. m. den 1 juli 1968.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! De motioner som ligger till grund för detta utskottsutlåtande tar upp problemställningar som är oerhört viktiga när det gäller förutsättningarna för en effektiv ungdomsvård. Hit hör t. ex. möjligheten för såväl barnvårdsnämnden som den enskilde klienten att erhålla hjälp av juridisk expertis. I barnvårdslagens 20 § stadgas att »den ärendet rör» har rätt att anlita biträde, när han hörs av barnvårdsnämnden eller företrädare för denna. Om sådan hjälp anlitas läggs kostnaderna för juristens medverkan på den enskilde, vilket innebär att biträde sällan anlitas.

I utlåtandet »Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden» 1960 uppgavs att i de många hundra avgöranden om frihetsberövanden, som träffats av barnvårdsnämnderna, rättsligt biträde för enskilda klienter anlitas endast i enstaka fall. Det är, som motionärerna anför, ur rättssäkerhetssynpunkt av synnerligen stor vikt att den i barnvårdslagens 20 § givna rätten att anlita biträde inte blir illusorisk till följd av att parten eller dennes föräld-

rar saknar möjlighet att täcka kostnaden för biträdet.

Förutsättningar måste skapas att förordna biträde som arvoderas med allmänna medel. Vi reserverar oss menar att denna fråga måste lösas skyndsamt och att en provisorisk, begränsad reform av den art motionärerna föreslagit snarast genomföres i avvaktan på förslag om lösning av den större frågan om ersättning för kostnader och rätt till offentligt biträde i förvaltningsprocesser i allmänhet.

Viktigt i detta sammanhang är ju också att barnvårdsnämnderna får möjlighet att i större omfattning erhålla juristmedverkan.

De här berörda motionerna tar vidare upp möjligheterna att utöka familjevården genom generösare ersättning till fosterföräldrar. Man påpekar att tillgången på goda fosterhem ofta står i samband med den ersättning som utbetalas till fosterföräldrarna. Det är ju så att den vård i fosterhem, som sker före intagandet på ungdomsvårdsskola, betalas av kommunen, medan vård på ungdomsvårdsskola samt den familjevård som följer på skolvistelsen betalas av staten. Det står alltså kommunerna fritt att ge den ersättning till fosterföräldrarna som de anser sig ha råd till.

Man gör från kommunalt håll beaktansvärda insatser, men inom många kommuner blir ersättningen dock alltför låg.

Familjen är en viktig hörnsten i vår samhällsbyggnad, en samhällsfunktion som på allt sätt behövs omhuldas. Denna familjens roll är viktig för såväl normala ungdomar som de missanpassade som kommit på kant med samhället. Det måste av humanitära skäl vara mera väsentligt att då en ung människa visar tecken på återanpassning placera henne i fosterhem och hindra fortsatt kriminalitet än att låta hennes utveckling fortsätta tills hon måste tas in på ungdomsvårdsskola. Ser vi sedan på

Ungdomsvården

den rent ekonomiska sidan av det här problemet, blir vården i ett fosterhem bra mycket billigare än anstaltsvård, även om ersättningen till fosterföräldrarna blir generösare.

Starka skäl talar för att man i större utsträckning än nu placerar här ifrågasvarande ungdomar i enskilda hem. Men såväl motionärerna som vi reserverar menar då att samhället måste se till att den ekonomiska ersättningen till dessa hem ökas.

Det är nu några år sedan betänkandet »Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna» lades fram med förslag om ett särskilt forskningsorgan. Men ännu har från regeringens sida intet gjorts för att realisera dessa planer. Enhälliga remissorgan har tillstyrkt utredningens förslag.

Trots att vården av missanpassad ungdom länge befunnit sig i ett krisläge i vårt land med bl. a. för vissa kategorier högre återfallssiffror än för kriminalvårdens klientel, är Sverige beträffande kriminologisk forskning fortfarande ett av de sämst utrustade industriländerna. Motionärer och reserverar anser att vi inte får vänta längre, utan föreslår inrättandet av ett organ för behandlingsforskning vid kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Nyman m. fl.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Efter herr Johanssons i Växjö anförande skall jag fatta mig mycket kort. Jag kan till alla delar instämma i vad han har sagt. Jag skall bara ge några kommentarer på en enda punkt där jag har en viss erfarenhet, en fråga som berör ersättning till kommunerna för familjevård som föregår ungdomsvårdsskoleplaceringen.

Allmänna beredningsutskottet har haft denna fråga uppe två gånger förut, och riksdagen har avslagit motionerna med

motivering bl. a. att vi har ett nytt system för kommunal skatteutjämning som trätt i funktion nu.

Alla är väl överens om att familjevården utgör ett mycket viktigt led i strävan att återinföra missanpassad ungdom till ett normalt liv. Erfarenheten visar att familjevården utgör ett effektivare medel än anstaltsvården för att komma till rätta med tendenser till kriminalitet. Starka skäl talar också för att man försöker att i större utsträckning än nu placera dessa ungdomar i enskilda hem.

För att detta skall vara möjligt har vi fört fram frågan om ett ökande av den ekonomiska ersättningen till dem som för detta ändamål uppläter sina hem. Nu kan det invändas att för den som är intresserad av en sådan här uppgift spelar ersättningen inte den avgörande rollen. Detta är nog riktigt. Men, herr talman, i den värld vi lever är det allt svårare att vara idealist och att omsätta idealiteten i praktisk handling. För 20—25 år sedan kunde man i exempelvis lantbrukarhemmen, som ju ofta har stått till tjänst med sådana här uppgifter, i stor utsträckning ta emot dessa ungdomar — det är härvidlag jag talar av viss erfarenhet. På den tiden kunde man sysselsätta ungdomarna på lämpligt sätt genom att ge dem en häst, som nästan körde sig själv, en vagn och en högaffel, och så hade de sysselsättning. I dagens lantbruk med traktorer och skördetröskor, som representerar värden av hundratusentals kronor, kan man inte på samma sätt utnyttja sådan arbetskraft eller finna sådan lämplig sysselsättning.

Det tar tid för den som vill åta sig en dylik uppgift att finna sysselsättning för ungdomarna, och det tar tid att övervaka dem och visa sitt intresse för dem. Tid är pengar i våra dagar, det kan vi inte komma ifrån. Det behöver inte ligga någon krass materialism bakom ett sådant resonemang.

Denna fråga brådskar alltså, tycker

Ungdomsvården

vi. Därför har vi reserverat oss bl. a. på denna punkt. Med dessa ord, herr talman, ber också jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Då det under hand ställts frågan, varför vi inom högergruppen inte kunnat biträda reservationen, skall jag helt kort tala om detta.

Jag finner för det första att reservationen redan har släppts de två första punkterna i den motion som här behandlas och endast yrkat bifall till de tre sista. Man har då varit inne på frågan, om det inte skulle vara lämpligt med en ökad juristmedverkan för enskild part i barnavårdsärenden.

Jag vill erinra om att riksdagen i år redan har behandlat en liknande motion, som blev avslagen. Utskottet hänvisar i detta sammanhang till att »besvärssakkunnigas slutbetänkande med förslag till lag om förvaltningsförfarandet, vari bl. a. ges regler angående rätt för enskild part till ersättning av allmänna medel för särskilda kostnader, nu är föremål för bearbetning inom Kungl. Maj:ts kansli och att kostnadsfrågan ägnas särskild uppmärksamhet. Härutöver vill utskottet erinra om redan föreliggande möjligheter att erhålla utomprocessuell rättshjälp bl. a. via rättshjälpsanstalter.»

Jag vågar utan att överdriva påstå att utskottet härvidlag har visat en fullt positiv inställning och inte på något sätt nonchalerat frågan.

Vad jag särskilt vill vända mig emot, herr talman, är att man återigen föreslår vissa små ersättningar till kommunerna. Vi borde ändå kunna erinra oss att riksdagen så sent som år 1965 beslutade att dessa små specialdestinerade bidrag skulle tas bort och ersättas av statsbidrag av större omfattning till kommunerna. Denna reform väckte såvitt jag minns inte något som helst motstånd i denna kammare utan hälsades tvärtom med tillfredsställelse. Kommu-

nalmännen ute i bygderna hälsade med ännu större tillfredsställelse tillfället att slippa redovisa alla dessa små bidrag och i stället få ett stort statsbidrag, beroende av skatteunderlaget. Detta var en stor fördel.

År 1966 var frågan också uppe, och då yttrade båda kommunförbunden att det med hänsyn till frågans ringa vikt och den reform som hade vidtagits föregående år var fullkomligt onödigt att börja peta på den igen.

Jag har fortfarande precis samma uppfattning som den gången. Vi skall vara nöjda och tacksamma för att vi fick en ändring år 1965 och inte börja röra i frågan på nytt för att återigen drabbas av detta välsignade krångel — ty det var ingenting annat — med att redovisa dessa små specialdestinerade bidrag.

Jag vill i övrigt framhålla att utskottet klart har understrukit behovet av behandlingsforskning.

Då således, herr talman, utskottet härvidlag intagit en positiv ställning och kraftigt understrukit vikten av att vissa åtgärder vidtas, innebär detta en klar uppmaning till regeringen att se till att någonting blir gjort på detta område. Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vid denna motions behandling har reservationer lämnats på tre punkter. Herr Nilsson i Bästekille har redogjort för utskottets ställningstagande åtminstone i två punkter. Han har framhållit att en utredning har klarat ut frågan om ersättning till juridiskt biträde. Vi menar, att den frågan ligger under Kungl. Maj:ts prövning och att ett uttalande i dag inte på något sätt skulle påskynda beslutet där.

Beträffande frågan om ersättning till fosterföräldrar, som tar hand om barn, vilka man annars skulle kunna anta blir intagna på ungdomsvårdsskolor, har herr Nilsson också klarlagt, att det rör

Ungdomsvården

sig om så små summor för kommunerna och att vi har fattat ett principbeslut om kommunal skatteutjämning, som skall onödiggöra plotter med dessa små ersättningar.

På den tredje punkten, där en reservation föreligger, gäller det inrättandet av ett särskilt institut eller rättare sagt om kriminaltekniska institutet i Stockholm skall bedriva behandlingsforskning. Herr Johansson i Växjö nämnde, att alla remissinstanser, som har yttrat sig över det utredningsförslag om behandlingsforskning som framlades 1964, skulle vara överens. Ja, det är riktigt, herr Johansson, att de är överens om att det är angeläget med behandlingsforskning. Det är vi också överens om inom utskottet. Vi har mycket starkt betonat, att ingen forskning torde kunna ge så nyttiga rön för behandlingen i institutioner som just den forskning som direkt sysslade med behandlingen. Vad vi däremot inte vågar uttala oss om i utskottsutlåtandet är, om den forskningen skall vara förlagd till det ena eller andra institutet. Där, herr Johansson i Växjö, var remissinstanserna synnerligen oeniga. Jag skall bara nämna vad man sade om organisationen. Universitetskanslersämbetet ansåg sig inte kunna tillstyrka, att en universitetsinstitution skulle åläggas att utföra den forskning myndigheterna har behov av. Statens råd för samhällsforskning bör få anslag till en treårsförordnad professor, som bedriver verksamhet i institutionen utan att verksamheten binds för hårt.

Bland de övriga, som yttrat sig, var socialstyrelsen helt övertygad om att forskningen borde förläggas till socialstyrelsen. Därifrån har man emellertid i det remissutlåtande som avgivits till utskottet i år sagt, att det är så angeläget att forskningen kommer i gång att man ger upp sin uppfattning om var verksamheten skall ligga, bara den över huvud taget får ett organ och kan bedrivas med intensitet.

Socialhögskolan i Lund har uttalat,

att det är tveksamt att inrätta särskilda institutioner för dessa mycket speciella uppgifter. Ericastiftelsen har sagt, att det är lämpligt med en från ungdomsvårdsskola fristående institution. Socionomförbundet säger, att det är diskutabelt att bygga upp särskilda forskningsinstitutioner med så begränsad inriktning etc.

Det finns alltså många olika uppfattningar om detta. Vi har inom utskottet inte vågat ta ställning efter den ytliga behandling, som det ändå blir av en motion i ett utskott. Vi kan inte ta ställning i en fråga, där så många instanser har haft frågan till en vidare bedömning och kommit till olika uppfattningar. Vi har uttalat oss ungefär som socialstyrelsen, nämligen att det är mest angeläget att en sådan forskning kommer till stånd, och jag tror, att riksdagen behandlar frågan mest sakligt genom att biträda utskottets förslag och alltså inte tar ställning i denna intrikata fråga som vi på grundval av detta remissförfarande och denna utskottsbehandling inte har möjlighet att avgöra.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Växjö (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med fru Eriksson i Stockholm om att det inte har så stor betydelse var man förlägger denna forskning. Emellertid finns det remissorgan som har sagt att det är lämpligt att förlägga den till den institution som reservanter och motionärer har rekommenderat.

Här i kammaren påstås ofta att man inte skall ha någon specialdestination av skattemedel. Man har gått ifrån det systemet, och vi har fattat ett principbeslut om det. Men om det finns orättvisor i samhället som behöver elimineras, får vi inte vara rädda för att gå in för något sådant igen. Man kan jämföra detta med exempelvis SJ:s politik: Vi vet att glesbygder kommer i kläm vid

Interpellation ang. diariieföringen i statsdepartementen

järnvägsnedläggelse, och då får vi inte stirra oss blinda på principen att SJ:s verksamhet skall drivas ekonomiskt, utan då måste vi via en annan huvudtitel skaffa fram pengar så att rättvisa skipas.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Växjö sade att vi inte fick vara rädda för att införa de små, specialdestinerade bidragen på nytt om det finns orättvisor i samhället. Herr Johansson i Växjö vet lika väl som jag att den skatteutjämning som numera åstadkommes av staten inte är bunden till en fast siffra utan beroende av medelskattekraften i hela riket, d. v. s. skattekraften i de olika kommunerna, och i den mån skattekraften minskar blir också de statliga bidragen större. Det finns ingen som helst motivering för införandet av dessa små bidrag, utan den ersättning som behövs för ifrågasvarande ändamål skall tas av det stora skatteutjämningsbidraget som går till kommunerna och som icke utgörs av några små, oväsentliga summor.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag vill endast göra en röstdeklaration. Troligen har jag uttryckt mig dunkelt i utskottet med påföljd att mitt namn inte kommit med på reservationen. Jag observerade inte heller förhållandet vid utlåtandets bordläggning men vill härmed framhålla, att jag kommer att rösta för reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Nyman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Växjö begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 70 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärende till kammarens sammanträde onsdagen den 10 innevarande maj.

§ 15**Interpellation ang. diariieföringen i statsdepartementen**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAMRIN i Jönköping (fp), som yttrade:

Herr talman! Det har i olika sammanhang framkommit att statsdepartementen tillämpar olika regler för diariieföringen av inkommande handlingar. Vissa departement diariieför samtliga inkommande handlingar utan några undantag. Mot handelsdepartementet har riktats anmärkningar, att man där underlåter att diariieföra handlingar som

Interpellation ang. diarietföringen i statsdepartementen

gäller de statliga företagen. Detta förfaringsätt synes ha börjat tillämpas som en form av inofficiell sekretessbeläggning för handlingar rörande de statliga bolagen, innan sekretesskydd för sådana handlingar infördes i sekretesslagen 1959.

Enligt uppgift från statssekreteraren von Sydow till JO förra året tillämpas samma förfaringsätt fortfarande, d. v. s. vissa handlingar diarietförs inte.

Enligt instruktionen för befattningshavarna i statsdepartementen den 31 december 1921 skulle registratorn i departementet bl. a. mottaga och i diariet anteckna till departementet inkommande ärenden. I nu gällande departementsinstruktion den 3 juni 1965 saknas emellertid bestämmelser om diarietföring av inkommande handlingar. Sådana föreskrifter synes inte heller ha givits i något annat sammanhang.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av en anmälan från Skattebetalarnas förening beträffande underlåtenhet att diarietföra vissa handlingar inkomna från Norrbottens Järnverk den 22 juni 1966 anförde JO:

»Avsaknad av föreskrifter om registrering kan därför även i fortsättningen befaras leda till intrång i offentlighetsgrundsatsen. Såsom jag i annat sammanhang betonat är det av största vikt för ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning i allmänna ärenden att allmänheten har tillgång till allmänna handlingar som förvaras i departementet (1964 års ämbetsberättelse s. 463). Det är även av vikt att allmänheten vet vem den skall vända sig till för att få tillfredsställande besked vare sig handlingen skall hållas hemlig eller icke.»

JO begärde därefter att Kungl. Maj:t skulle vidta åtgärder för att komma till rätta med berörda spörsmål.

Med anledning av vad jag ovan anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få ställa följande frågor:

1. Vilka principer bör enligt stats-

ministerns uppfattning gälla för diarietföring i statsdepartementen av inkomna handlingar?

2. Vill statsministern medverka till utarbetande av nya instruktioner rörande diarietföringen i departementen?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.,

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen jämte i ämnet väckta motioner,

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av maxibeloppet för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit,

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv,

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samordning av de nordiska ländernas statliga personalpensionering,

nr 94, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag, och

nr 95, i anledning av väckta motioner

om försäljning till allmänheten av ak-tier i LKAB;

bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av arvsskatt m. m.;

första lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 14:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, och

nr 36, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av väckta motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen;

andra lagutskottets memorial nr 49, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om pensionering av äldre friställd arbetskraft;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner m. m., och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket, och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa medel ur skördeskadefonden jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om obligatorisk läkarundersökning av in-

vandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar och obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft, och

nr 29, i anledning av motion om åtgärder för att åstadkomma trafiksäkrare bilar.

§ 17

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte vissa motioner;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67 till studiemedelsfonden;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Skoklosters slott och samlingar;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1967/68 till bidrag till företagareföreningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1967/68; samt

från jordbruksutskottet:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68, såvitt angår jordbruksärenden; och

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1966/67, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 18

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 3 t. o. m. 12 maj 1967. Jag avser att, på inbjudan av respektive regeringar, avlägga officiellt besök i Bulgarien och Rumänien.

Stockholm den 3 maj 1967

Torsten Nilsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 19

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sex enkla frågor, nämligen av:

herr *Ekström* i Iggesund, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående användningen av lokaliseringspolitiska medel inom gävleområdet,

herr *Westberg*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående användningen av lokaliseringspolitiska medel inom gävleområdet,

herr *Ekström* i Iggesund, till herr statsrådet Lundkvist angående formerna för kommunsammanläggning,

herr *Josefson* i Arrie, till herr statsrådet och chefen för försvarsdeparte-

mentet angående vissa inkallelser till militär repetitionsövning,

herr *Hedin*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att öka sjösäkerheten m. m., och

herr *Eriksson* i Bäckmora, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för att bemästra sysselsättningsvårigheter i Gävle stad.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.45.

In fidem

Sune K. Johansson
